

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET
(DÜZCE ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülşen DİNÇER

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyoloji

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. İsmail HİRA

OCAK-2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

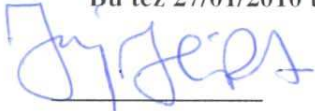
KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET
(DÜZCE ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülşen DİNÇER

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyoloji

Bu tez 27/01/2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. İsmail HİRA

Jüri Başkanı

Kabul

Red

Düzeltme

Yrd. Doç. Dr. Abdullah TAŞKESEN

Jüri Üyesi

Kabul

Red

Düzeltme

Yrd. Doç. Dr. Fatma FİDAN

Jüri Üyesi

Kabul

Red

Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Gülşen DİNÇER

15 Aralık 2009

ÖNSÖZ

“Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet: Düzce Örneği” konusu, günümüzde özellikle 1980 sonrası kadın hareketiyle görünürlük kazanmış ve önemli bir toplumsal sorun olması nedeniyle araştırılmaya değer bulunmuştur. Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. İsmail HİRA’ya teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Yetişmemde katkıları olan tüm hocalarıma da minnettar olduğumu ifade etmek isterim. Ayrıca her an yanımda olup bana sabrının sonsuzluğunu gösteren eşim Esin Hamdi DİNÇER’e teşekkür ederim. Çalışmamı hayattaki bütün zorluklara karşın ayakta kalmayı bana öğreten anneme adıyorum.

Gülşen DİNÇER

15 Aralık 2009

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	ii
TABLO LİSTESİ	iii
ÖZET	v
SUMMARY	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: AİLE VE AİLEDE ROLLER	7
1.1. Kavram Olarak Aile ve Evlilik	7
1.2. Ailenin Türleri ve İşlevleri.....	10
1.3. Ailenin Değişimi ve Aile İçi Roller	15
BÖLÜM 2: ŞİDDET: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	26
2.1.Şiddet Olgusu.....	26
2.2. Aile İçi Şiddet	30
2.2.1. Çocuğa Yönelik Şiddet	31
2.2.2.Kadına Yönelik Şiddet.....	37
2.3. Feminist Teori	46
2.4. Türkiye’de Kurumsal Uygulamalar	55
BÖLÜM 3: ARAŞTIRMANIN BULGULARI	59
3.1. Demografik Özellikler	59
3.2. Evlilik Sürecine İlişkin Bilgiler ve Aile Yapısı	65
3.3. Kadının Şiddete Bakışı ve Evlilik Sürecinde Şiddet.....	68
3.4. Araştırmanın Değişkenleri Arasındaki Korelasyon	76
SONUÇ	98
KAYNAKLAR	102
EKLER	107
ÖZGEÇMİŞ	111

KISALTMALAR

CEDAW	:Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
KA-MER	: Kadın Merkezi
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
KSSGM	: Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü
ODTÜ	: Ortadoğu Teknik Üniversitesi
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TKYAIŞA	: Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRK-İŞ	:Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	: Katılımcıların ve Eşlerinin Yaşı	59
Tablo 2	: İlk Evlenme Yaşı	59
Tablo 3	: Öğrenim Durumu	60
Tablo 4	: Çocuk Sayısı	61
Tablo 5	: Aile Üyeleri Dışında Kalanlar	61
Tablo 6	: Çalışma Durumu	62
Tablo 7	: Meslek.....	63
Tablo 8	: Kadının Çalışmasına Karar Veren Kişi	63
Tablo 9	: Katılımcının ve Eşinin Geliri.....	64
Tablo 10	: Çalışan Kişi Sayısı.....	64
Tablo 11	: Ailenin Toplam Geliri.....	64
Tablo 12	: Medeni Durum	65
Tablo 13	: Evlilik Sayısı.....	65
Tablo 14	: Evlilik Süresi	65
Tablo 15	: Evlenme Biçimi	66
Tablo 16	: Nikahlanma Biçimi	66
Tablo 17	: Eşle Paylaşım Durumu	66
Tablo 18	: Eşi Yeterince Tanıma Durumu	66
Tablo 19	: Evlilikten Memnuniyet.....	67
Tablo 20	: Evliliğin Yürümesi İçin En Önemli Şey	67
Tablo 21	: Evin Reisine İlişkin Değerlendirme	68
Tablo 22	: Duygusal Şiddet Yaşanma Durumu.....	69
Tablo 23	: Sözel Şiddet Yaşanma Durumu	69
Tablo 24	: Ekonomik Şiddet Yaşanma Durumu	69
Tablo 25	: Cinsel Şiddet Yaşanma Durumu.....	70
Tablo 26	: Fiziksel Şiddet Yaşanma Durumu	70
Tablo 27	: En Az Bir Şiddet Türüne Maruz Kalma	70
Tablo 28	: Sağlık Kuruluşuna Gitme Durumu	70
Tablo 29	: Eşle Yaşanan Anlaşmazlıkların Nedeni.....	71
Tablo 30	: Şiddete Tepki	71
Tablo 31	: Yetkililerin Davranışı	72

Tablo 32	: Kadının Şiddetin Nedeni Olarak Kendini Görmesi	72
Tablo 33	: Evliliği Bitirme İsteği	72
Tablo 34	: Evliliği Bitirmeme Nedeni.....	73
Tablo 35	: Şiddetle İlgili Yaşananların Paylaşılması	73
Tablo 36	: Ailenin Tepkisi	74
Tablo 37	: Çocuklara Şiddet Uygulama Durumu.....	74
Tablo 38	: Eşin Çocuklara Şiddet Uygulama Durumu.....	74
Tablo 39	: Çocuklara Şiddet Uygulanabilme Durumu.....	74
Tablo 40	: Erkeğin Karısını Dövmesi	75
Tablo 41	: Eşten Korkma Durumu	75
Tablo 42	: Kadın Sığınma Evlerinin Tanınması	75
Tablo 43	: Şiddet/Yaş Arasındaki İlişki.....	76
Tablo 44	: Şiddet/Eşin Yaşı Arasındaki İlişki.....	77
Tablo 45	: Şiddet/Öğrenim Durumu Arasındaki İlişki.....	78
Tablo 46	: Şiddet/ Eşin Öğrenim Durumu Arasındaki İlişki.....	79
Tablo 47	: Ekonomik Şiddet/ Eşin Öğrenim Durumu Arasındaki İlişki	80
Tablo 48	: Şiddet/ Evlenme Biçimi Arasındaki İlişki	81
Tablo 49	: Şiddet/ Çalışma Durumu Arasındaki İlişki.....	82
Tablo 50	: Sözel Şiddet/Çalışma Durumu Arasındaki İlişki	82
Tablo 51	: Şiddet/ Eşin Çalışma Durumu Arasındaki İlişki.....	83
Tablo 52	: Fiziksel Şiddet/ Eşin Çalışma Durumu Arasındaki İlişki.....	84
Tablo 53	: Şiddet/ Kadının Mesleği Arasındaki İlişki	84
Tablo 54	: Şiddet/ Erkeğin Mesleği Arasındaki İlişki.....	86
Tablo 55	: Fiziksel Şiddet/ Erkeğin Mesleği Arasındaki İlişki.....	87
Tablo 56	: Şiddet/ Ailenin Toplam Geliri Arasındaki İlişki	90
Tablo 57	: Şiddet/ Eşle Paylaşım Yaşayabilme Arasındaki İlişki.....	91
Tablo 58	: Şiddet/ Evlilik Memnuniyeti Arasındaki İlişki.....	92
Tablo 59	: Şiddet/ Kendi Ailesinden Şiddet Görme Arasındaki İlişki.....	93
Tablo 60	: Şiddet/ Annesinin Babasından Şiddet Görmesi Arasındaki İlişki	94
Tablo 61	: Şiddet/ Eşin Kendi Ailesinden Şiddet Görmesi Arasındaki İlişki.....	95
Tablo 62	: Şiddet/ Kendi Çocuklarına Şiddet Uygulama Arasındaki İlişki	96
Tablo 63	: Şiddet/ Eşlerden Korkma Durumu Arasındaki İlişki.....	97

Tezin Başlığı: “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet: Düzce Örneği	
Tezin Yazarı: Gülşen Dinçer	Danışman: Yrd. Doç. Dr. İsmail HİRA
Kabul Tarihi: 27 Ocak 2010	Sayfa Sayısı: VI (Ön kısım)+106 (Tez)+5 (Ekler)
Anabilim Dalı: Sosyoloji	
<p>Bu çalışmanın araştırma problemi, Düzce ilindeki kadına yönelik aile içi şiddet olgusunun ölçülmesi, aile içi şiddetin nedenlerinin tespiti, kadınların aile içindeki şiddete bakışlarının değerlendirilmesiyle beraber toplumumuzda önemli yeri olan ailenin içindeki bu soruna dikkat çekmektir. Bu bağlamda araştırmanın amacı şu başlıklar altında toplanabilir;</p> <ul style="list-style-type: none">• Aile içi şiddetin varlığını, ailenin kutsal yönü ve mahremiyet anlayışı nedeniyle tespit etmek zordur. Ancak kadının insan haklarını geliştirmek ve kadının statüsünü yükseltmek için, kadınları aile içi şiddetten korumak gerekmektedir. Şiddetten korumaya başlamak ve şiddeti önlemek, şiddeti tanımakla mümkündür. Alanda yapılan çalışmalar bu nedenle önem taşımaktadır. Düzce örneği olarak ele aldığımız çalışmanın öncelikli amacı da Düzce’de aile içi şiddetin saptanmasıdır.• Çalışmanın bir diğer amacı Türkiye genelinde Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından 2008 yılında yapılan kadına yönelik şiddet çalışmasının verileriyle karşılaştırma yapıp Düzce’nin bu konuda Türkiye’deki yerini tespit etmek. <p>Bu amaçlar kapsamında ailenin kavramsal çerçevesi, ailenin işlevleri, toplumsal değişme ile birlikte aile üyeleri arasındaki rollerin değişimi ve bunun aile üzerindeki etkileri araştırmanın kavramsal çerçevesinin ilk bölümünü oluşturmuştur. İkinci bölüm şiddet olgusu ve çeşitli kuramların şiddeti tanımlayışı, kadına yönelik ve çocuğa yönelik şiddetin incelenerek aile içi şiddetin değerlendirilmesi ve feminist teorinin kadına yönelik şiddete bakışı yer almaktadır. Kavramsal bölüm ülkemizde kadına yönelik şiddet konusunda kurumsal boyutta yapılanları da içermektedir. Araştırmamızın kavramsal boyutta tartışılan kadına yönelik şiddetin Düzce’deki boyutlarını tespiti için çalışmamız kapsamında yapılan anketler SPSS 15.00 paket programıyla analiz edilmiştir.</p> <p>Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgulardan bazıları şunlardır;</p> <p>Ankette farklı şiddet biçimlerini ölçmek amacıyla şiddet içeren belirli hareketler tanımlanmıştır. Buna göre belirlediğimiz beş şiddet türü içinden kadınların en çok yaşadığı şiddet %40,6’lık oranla sözel şiddettir. Fiziksel şiddet %16’dır. Şiddetin eğitim durumuyla ilgisine bakıldığında sözel şiddetin eğitim durumuyla ilgisi olmadığı her eğitim seviyesindeki kadının sözel şiddete maruz kaldığı ancak fiziksel şiddet söz konusu olduğunda kadının eğitim durumu arttıkça şiddetin azaldığını görüyoruz. Kadınların eşleriyle yaşadıkları anlaşmazlıkların nedenlerine baktığımızda ise bir anlık öfke (%20,7) ve ekonomik sıkıntıyı(%16) önemli nedenler olarak görebilmekteyiz.</p>	
Anahtar kelimeler: Aile, Şiddet, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet	

Title of Thesis: “The Domestic Violence Against Women: A Sample of Düzce	
Author: Gülşen Dinçer	Supervisor: Ass. Prof. Dr. İsmail HİRA
Date: 27 January 2010	Nu. of Pages: VI (pre text)+106 (main body)+5(appendices)
Department: Sociology	
<p>The main research problem of this study is to survey the phenomenon of domestic violence in Düzce, causes leading to the domestic violence, and through evaluating how women regard family violence, it will be attempted in this research to draw attention to the violence that exists within the family- which is thought to have an important place in our society. Within this context the targets of this study can be framed as follows:</p> <p>It is difficult to ascertain the existing domestic violence regarding the family's sublime and private properties. But in order to improve the human rights of women and to elevate their status, it is important to protect women from domestic violence. To start protecting women from family violence and preventing violence is only possible through defining the violence. This is the reason why the studies carried out in the field are important. Prior aim of this study, which takes Düzce as a sample, is to ascertain the domestic violence in the city of Düzce.</p> <p>Another goal of this study is to compare the data, gathered all around Turkey by a research done by The General Directorate of Women's Status, and detect the place of Düzce within this context.</p> <p>The first part of the conceptual framework of this research is allotted to the issues regarding the conceptual frame of the family, the function of the family and the effects of social change on the division of labour within the family. The second part is dedicated to the definition of violence according to the various theories, evaluation of domestic violence through examining the violence both against women and children and the feminist theory's take on violence against women. The conceptual part includes the violence against women on institutional levels in our country. The questionnaires, carried out to evaluate the level of violence in Düzce, are analysed by SPSS 15.00.</p> <p>Some of the findings of the research through analysis are;</p> <p>In order to evaluate the various forms of violence some particular behaviours involving violence are defined. In accordance with the predetermined five categories of behaviours involving violence, the most frequent form of violence facing women is verbal violence reaching to 40.6% of proportion. Physical violence is 16%. When viewing the correlation of violence with educational levels, it doesn't seem to play a significant role. Basically all women face this form of violence, but when it comes to physical violence, the more educated the women get the less the likelihood of facing violence becomes. Sudden bursts of anger (20.7%) and economical problems (16%) are important factors paving the way to the disagreements arising between the couples.</p>	
Keywords: Family, Violence, Domestic violence against women	

GİRİŞ

Son dönemde yapılan çalışmalarla görünür hale gelen aile içi şiddetin ve bu bağlamda kadına yönelik şiddetin toplumun önemli bir sorunu olduğu günümüzde kabul gören bir gerçektir. Ailenin geleneksel yönü ve bu geleneksel yönünün mahremiyet duvarı şiddetin görünür olmasını engelleyen en önemli faktördür.

Aile içi şiddetin varlığının kabul edilmesinde özellikle 1980 sonrası ortaya çıkan kadın hareketinin etkisi göz ardı edilemez. Batıda kadına yönelik şiddet çalışmaları 1970'li yıllarda başlamıştır. Türkiye'de kadına yönelik şiddetle ilgili ilk eylem 1987 yılında *Dayağa Karşı Hayır* kampanyası çerçevesinde gerçekleşmiş ve daha sonra bilimsel alanda yapılan çalışmalarla da desteklenerek konu gündemde tutulmuştur.

Bugün aile içi şiddet önemli bir sorun olarak ele alınsa da tarih boyunca ailenin özel sorunu olarak görülmesinden dolayı bu alana dokunulmadı. İnsan hakları teorisinde dahi bu uygulama görülür. Eşitlik ve insan olma sadece kamusal alanda arandı. Kadına yönelik şiddete ilişkin çalışmaların başlamasında, kadın hareketleri, özellikle kadınlar için ev hayatının da politik bir alan olduğunu söylemeleri nedeniyle başlangıç teşkil etmişlerdir; çünkü şiddetin görünür kılınmasında zihinsel dönüşüm önemli olmuştur. Aile içi şiddet ülkemizde son yıllarda sosyoloji, halk sağlığı, hemşirelik, adli tıp, psikoloji ve hukuk gibi pek çok alanda çalışılmakta ve her alan şiddetin kendi yönünü ele alarak nedenleri üzerinde durmaktadır.

Çalışmanın Konusu

Çalışmanın konusu, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Düzce Örneği'dir. Çalışma Düzce örneği olarak Kalıcı Konutlar Bölgesinde yapılmıştır.

Şiddetin en çok aile içersinde yaşandığı araştırmalarla saptanmıştır. Bununla birlikte aile içindeki şiddetin dışarıda yaşanan şiddetten farklı yanı sürekliliğidir. Yapılan araştırmalara, bu konuda çalışan sivil toplum kuruluşlarının çalışma ve baskılarına, konuyla ilgili devlet kurum ve kuruluşlarının bütün çabalarına rağmen şiddet azalmamaktadır. Önleyici tedbirler olarak yasalarda yapılan değişiklikler konunun sadece hukuksal boyutla çözülemeyeceğini göstermiş durumda. Elbette ki hukuki

yönden yapılan düzeltmeler sevindiricidir; ancak konunun toplumsal yönünü değerlendirmek gerekmektedir.

Çalışmanın Amacı

Kadına yönelik aile içi şiddet konusunda bu çalışmanın yapılması, alanda yapılan çalışmalara katkı sağlamak amacıyla; aile içindeki şiddetin mahremiyet nedeniyle ortaya çıkmasının zorluğu, alanda yapılan çalışmalara değer kazandırmaktadır. Daha önce Düzce’de sosyoloji alanında konuya ilişkin bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle çalışma Düzce’de kadına yönelik aile içi şiddete ilişkin bilgi sağlama amacı taşımaktadır. Ayrıca Türkiye genelinde en son yapılan (2008) ve Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması (TKYAIŞA)* ile karşılaştırmalar yapılarak Düzce’nin şiddet konusunda Türkiye’nin neresinde olduğunu göstermek de diğer amaçtır.

Çalışmanın Hipotezleri

- Kadınlar aile içinde eğitim, yaş, çalışma koşulları ne olursa olsun şiddeti yaşayabilirler. Ancak;
- Eğitim durumu ile şiddet arasında ters orantı vardır. Kadın ve erkeğin eğitim seviyesi arttıkça şiddetin ortaya çıkması da azalmaktadır. Eğitim kişilerin kendilerine iç denetim oluşturması açısından ve sorunları farklı yollardan çözme yetisi kazandırması açısından önemlidir.
- Çalışma durumu ile şiddet arasında ters orantı vardır. Kadının çalışması ve mesleğinin olması şiddetle baş etmesini kolaylaştırdığı için şiddeti ortadan kaldırabilmektedir.
- Ekonomik sıkıntı şiddeti artırır. Yapılan araştırmalar toplumsal sorunların yoğun olduğu dönemlerde şiddetin arttığını göstermiştir. Aile içinde yaşanan ekonomik sıkıntı bir anlık öfke patlamalarına neden olabilmektedir.
- Kadınlarının şiddet ortamından uzaklaşmama nedenlerinin en başında çocukları ve ekonomik olarak geçinemeyecekleri düşüncesi gelmektedir.

Çalışmanın Önemi

Kadına yönelik şiddet tüm sınırları aşan küresel düzeyde bir problem olarak ele alınmaktadır. Her şeyden önce bir insan hakları ihlali olan kadına yönelik bu olumsuz davranışlar dünyanın pek çok yerinde görmezden gelinmektedir. Türkiye, Birleşmiş Milletlerin yayınladığı ve 1979 yılında kabul ettiği CEDAW'a (Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme) 1985 yılında katılmış ve kadının statüsünün yükseltilmesi için çalışmalar yapmaya başlamıştır. 2005 yılında ise Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali İşbirliği Programı kapsamında kadınlara yönelik iki bileşenli Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Yaygınlaştırılması Projesi adında bir çalışma başlatılmıştır. İlk bileşen "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Eşleştirme Projesi"; ikincisi ise "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi"dir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen ikinci proje Aralık 2006- Aralık 2008 tarihleri arasında iki yıl sürmüştür. Bu çalışmanın ürünlerinden olan Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı hazırlanmıştır. Ulusal Eylem Planı ile yasal düzenlemeler, toplumsal farkındalık ve zihinsel dönüşüm, kadının sosyoekonomik durumunun güçlendirilmesi, koruyucu hizmetler, tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri ve sektörler arası işbirliği olmak üzere altı temel alanda iyileştirmeler hedeflenmiştir. Söz konusu Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesinin hedeflerinden biri de veri tabanı modeli oluşturmaktır. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü veri tabanının oluşturulmasında birinci basamak sağlık kuruluşlarından yararlanmaktadır.

Bu noktada, kadına yönelik şiddetle ilgili bağımsız alan çalışmalarının da, kadına karşı şiddet içeren davranışların nedenlerini ortaya çıkartma, problemlerin kaynağını tespit etme ve gerekli tedbirlerin alınması konusunda yardımcı olabileceğine ilişkin bir değerlendirme yapılabilir.

Düzce, 1999 yılında yaşanan deprem sonrası il olmuştur ve depremin yaralarını on yıl geçmiş olmasına karşın henüz sarmıştır. Deprem sonrasında şehir merkezinde yaşayan nüfusun önemli bir bölümü şehrin 10 km uzağında, Kalıcı Konutlar olarak kurulan bölgede yaşamaya başlamıştır. Etnik anlamda pek çok farklı yapıyı barındıran ancak her etnik grubun kendi mahallesinde yaşadığı Düzce kentinde Kalıcı Konutlar Bölgesi bütün etnik yapıları barındıran bir yapı sergilemiştir. Bu nedenle çalışma Düzce'yi

temsil edebilmesi ve Düzce'deki kadına yönelik şiddetin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır.

Sayıtlılar

- Araştırmacı tarafından hazırlanan anket, aile içinde şiddet gören kadınların tespiti, şiddetin nedenlerini, kadınların şiddete bakışlarını ortaya koyma açısından yeterlidir.
- Çalışmaya katılan kadınların kendileriyle ve şiddetle ilgili verdikleri bilgiler doğru ve kendi görüşleridir.
- Çalışmaya katılan diğer anketörler de çalışma konusunda sorumluluk taşımışlardır.
- Yapılan literatür çalışması kadına yönelik şiddetin nedenleri, dünyada ve Türkiye'de nasıl değerlendirildiği ve çözüm olarak hangi çalışmaların yapıldığını anlamak açısından yeterlidir.

Çalışmanın Yöntem ve Teknikleri

Araştırmanın evreni Düzce ili, örnekleme Kalıcı Konutlar bölgesidir. Bu bölgenin seçilmiş olmasının nedeni Düzce'de deprem sonrası şehrin nüfusunun önemli bir bölümünün güvenlik gerekçesiyle buraya taşınmasıdır. Düzce, pek çok etnik yapıyı barındırmaktadır ve bu etnik yapılar köylerde homojen bir yapıda yaşamaktadır; ancak Kalıcı Konutlar bölgesi Düzce'de bütün etnik yapıları barındıran ve Düzce'nin il olmasından sonra çalışma-iş nedeniyle diğer illerden gelen insanların da yerleştiği bir bölgedir. Bu nedenle Düzce'yi temsil edebilecek durumdadır. Örneklem olarak seçilen Kalıcı Konutlar Bölgesi'nin nüfusu araştırmacı tarafından, adrese dayalı nüfus kayıt sisteminin 2009 verileri dikkate alınarak TÜİK Kocaeli Bölge Müdürlüğü'nden talep edilmiştir. Buna göre beş mahalleden (Güzelbahçe, Yeşiltepe, Bahçelievler, Çamlıevler, Esentepe) oluşan bölgenin toplam nüfusu 21.262 olarak belirlenmiştir.

Araştırma tabakalı örnekleme metodu kullanılarak sadece hayatının bir döneminde bir erkekle ilişkisi olmuş kadınlar arasından tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen 298 kişi arasında yapılmıştır. Bu anketler içerisinde bazı anketler ayıklanmış, örnekleme sayısı 256'ya indirilmiş ve çalışmanın değerlendirilmesi bu 256 kişi üzerinden yapılmıştır.

Araştırma tekniği olarak anket kullanılmıştır. Anket formunda yer alan soruların bir kısmı, bu konuda daha önce yapılan çalışmalardan alınmış, bir kısmı da yeniden üretilmiştir. Şiddet oldukça hassas bir konu olduğundan dolayı, ankette yer alan soruların, hem içerik hem de soruluş şekli itibarı ile görüşülenleri rahatsız etmeyecek ve doğrudan şiddeti yansıtır nitelikte sorular olmamasına özen gösterilmiştir. Sorular liste ya da kategori soruları olarak tasarlanmıştır. Anket soruları hazırlandıktan sonra soruların geçerliliği için 20 kadın üzerinde pilot uygulama yapılmış ve burada sorulara ilişkin sorunlar giderilmeye çalışılmıştır. Pilot uygulamada güvenilirlik ölçeği 0,582 çıkmıştır. Anketler araştırmacı dışında araştırmacının bilgi verdiği üç anketör tarafından Nisan-Haziran 2009 tarihlerinde yapılmıştır. Araştırma verileri SPSS 15.00 paket programı kullanılarak analiz edilmiş, verilerin frekans değerleri alınmış ve aralarında ilişki olduğu düşünülen veriler için de ki-kare testi uygulanmıştır.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Düzce ili Kalıcı Konutlar bölgesiyle sınırlıdır. İkinci sınırlılık sadece hayatının bir döneminde bir erkekle ilişkisi olup aynı evi paylaşan kadınların çalışma konusu olmasıdır.

Tanımlar

Çalışmanın temel tanımları aile, şiddet ve aile içi şiddet kavramlarıdır.

Aile; “nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin fonksiyonlarının yerine getirildiği bir müessesedir” (Erkal, 2000:88).

Şiddet; “insanlarda şiddet kullanma, kanuna uymamak, kişiye zarar vermek, hakaret etmek, onurunu kırmak, sükunet ve huzura son vermek; birinin haklarını çiğnemek, hırpalamak, incitmek, canını acıtmak için zor kullanmak; yıkıcı aşırı davranışlarda bulunmak, aşırı derecede öfke ifade etmek şekillerinde kendini gösteren davranışlar”dır (Erten ve Ardalı, 1996:143).

Aile içi şiddet; şiddet olarak tanımlanabilecek davranış ve eylemlerin aile içinde gerçekleşmesidir (Aktaş, 2008: 151).

Tezin İceriği

İlk olarak aile kavramı üzerinde durulmuştur. Ailenin tanımı, türleri ve işlevleri incelenmiş ve tarih içerisinde geçirdiği değişimler nedenleriyle birlikte irdelenmiştir. Türkiye'deki aile ve özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısı, sanayileşmenin ve beraberinde gelen göçün aile üzerindeki etkisi ve değişen aile modelleriyle ailenin işlevleri üzerinde durulmuştur. Toplumsal anlamda yaşanan değişimlerin aile içindeki rollere etkisi, kadının ve çocuğun edindiği yeni rollere karşı ailedeki yeni otorite yapısına değinilmiştir.

İkinci bölümde kavramsal ve kuramsal boyutlarıyla şiddet ele alınmıştır. Sık sık birbirine karıştırılan şiddet ve saldırganlık arasındaki ayrım ortaya konduktan sonra iki kavramı da tartışan kuramlara yer verilmiştir. Şiddetin tanımı üzerindeki tartışmalardan sonra şiddetin bir türü olan aile içi şiddet, çocuğa ve kadına yönelik şiddet olarak iki başlık altında sunulmuştur. Kadına yönelik şiddetin görünür kılınmasını sağlayan kadın hareketinin öneminden dolayı bu hareketin ortaya çıkışı olarak değerlendirilen feminist teori ve tarihçesi de bu bölümde yer almıştır. İkinci bölümde son olarak Türkiye'de kadına yönelik şiddet konusunda kurumsal boyutta neler yapıldığına ilişkin bilgi verilmiştir.

Son bölümde Düzce örneğinde yapmış olduğumuz kadına yönelik aile içi şiddet alan araştırmasının analizine ve bu analizlerin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

BÖLÜM 1: AİLE VE AİLEDE ROLLER

Aile içi şiddet konusu incelenirken şiddet eyleminin gerçekleştirildiği ortam olan ailenin kavramsal boyutta ele alınması ve evlilik ile ilişkisinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Ailenin kuruluş biçimi olan evlilik biçimlerinin devamlılık açısından önemi bilinmektedir. Bunun yanında bu bölümde ailenin biçimleri, ailedeki roller ve Türkiye’de yaşanan değişimlerle beraber kaçınılmaz olarak değişen aile üzerinde değerlendirmeler yapılacaktır.

1.1. Kavram Olarak Aile ve Evlilik

Sosyolojinin en temel kurum olarak ele aldığı aileye ilişkin pek çok tanım vardır. “Aile akrabalık bağlarıyla doğrudan birbirine bağlanmış olan ve yetişkin üyelerinin çocukların bakımından sorumlu olduğu bir grup insandan oluşur” (Giddens, 2000:148). Burada Giddens akrabalık bağlarını ön plana çıkarmıştır. Akrabalık bağlarının ise evlilik ve kan bağı olmak üzere iki şekilde kurulabileceğini belirtmiştir.

Ozankaya, (2006:357) aileyi içinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği, topluma hazırlanma sürecinin belli bir ölçüde ilk ve en etkili biçimde cereyan ettiği, cinsel ilişkilerin belli bir biçimde düzenlendiği, eşler ve anne babalarla çocuklar (ailenin biçimine göre başka yakın akrabalar) arasında belli bir ölçüde içten, sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az ya da çok bir ölçüde yer aldığı bir toplumsal kurum olarak tanımlamaktadır

Özkalp (2005:131), kan bağına önemini vurgular ve aileyi birbirine kan bağı ile bağlı bireylerin oluşturdukları bir grup olarak ifade eder.

En kapsamlı tanımlardan birini yapan Sayın’a (1990:2) göre aile, biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belli kurallara bağlandığı, o güne dek toplumda oluşturulmuş özdeksel ve tinsel zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb yönleri bulunan toplumsal bir birimdir.

Yalvaç, ailenin politika kurumlarından ilki olduğunu belirtir ve Rousseau’ya atıfta bulunarak ailenin kendini bir politik sözleşme gereği devam ettirdiğinden bahseder.

“Onun için aileye politik toplumların ilk örneği diyebiliriz. Bu toplumlarda baş bir baba, halk da çocuklar gibidir; hepsi de eşit ve özgür oldukları için, özgürlüklerinden ancak çıkarları uğrunda vazgeçerler. Aradaki bütün ayrılık şudur: Ailede babanın çocuklarına olan sevgisi onlara gösterdiği özeni karşılar; devletteyse, devlet başkanının kendi halkına beslemediği bu sevginin yerini hükmetme zevki alır” (Yalvaç, 2000:8).

Ailenin önemine de vurgu yapan Yalvaç (2000:10), bunun ailenin mutluluk ve üzüntülerin, gelecekle ilgili beklentilerin paylaşıldığı temel birim olmasıyla ilgili olduğunu savunur.

Aile kavramıyla beraber ele alınan önemli kavramlardan biri de evlilik kavramıdır. Evlilik iki olgun bireyin cinsel ilişkilerinin toplum tarafından onaylanması veya kabullenilmesi sürecidir. Diğer bir deyimle bireylerin çocuk yapma ve yetiştirme için karşılıklı olarak yaptıkları toplumca onaylanan bir sözleşmedir (Özkalp, 2005:131).

Eş edinme yollarını ise birçok sosyolog dört kategoride incelemiştir. Ancak bunlar farklılıklar göstermektedir. Yalvaç (2000:20), bu dört kategoriyi şöyle sıralamıştır;

- 1- Değiş tokuş yoluyla
- 2- Satın alma yoluyla
- 3- Kaçırma yoluyla
- 4- Anlaşma yoluyla

Burada ilk iki evlenme şekli satın alma yoluyla yapılan evlilikler olarak nitelendirilmiştir. Bu evlenme biçimleri özellikle babaerki toplumlarda gerçekleşip kadının bir mal olarak değerlendirilmesi ya da işgücü olarak nitelendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Kaybedilen iş gücü yerine bir şey konması gerekir. Kaçırma yoluyla yapılan evlilikler güç mücadelesinden kaynaklanabildiği gibi ülkemizde de görülen kadının isteğiyle de gerçekleşen evliliklerdir. Evlilik biçimlerinin kategorilere ayırırken dördüncü kategoriyi anlaşma yoluyla evlilik olarak ifade eden yazar, konuyu açıklama kısmında bu evliliği tercihli evlilik olarak belirtmiştir. Tercihli evliliklerin aynı veya yakın akraba grupları içerisinde gerçekleştiğini ve bunun toplumsal düzenin işleyişine ve sürekliliğine katkıda bulunduğunu ifade etmiştir (Yalvaç, 2000:20-24).

Sayın (1990:5), ise dört kategorinin üçünü Yalvaç ile aynı tanımlamakla birlikte dördüncü kategoriyi tercihli evlilik olarak belirtmiştir.

Evlilik biçimlerini ele alan farklı bir görüşü de Goode'den aktaran Özkalp (2005:140) ele alır. Evlilik biçimlerini geniş aile açısından ele alan Goode, tarıma dayalı toplumlarda duygusal ilişkilerin evliliği etkilememesi için, çocuklar arasında düzenlenen evlilikler, tercihli evlilik sistemi, kadının toplumda ilişkilerinin sınırlandırılması veya kapatılması ile şaperondan oluşan dört farklı uygulamadan söz eder. Buna göre Hinduların 1890'lı yıllarda evlilik yaşının 12–15 arasında değiştiği, 1940'lı yıllarda 14–17 olarak yükseltildiği örnek olarak gösterilmiştir. Ama günümüzde de bu uygulama devam etmektedir. İngiliz tıp dergisi The Lancet'te yer alan bir araştırmaya göre, kadınların tamamına yakınının, yasal olarak reşit sayıldığı 18 yaşından önce evlendiği belirtilerek Hindistan'da 2005-2006'da 22 bin 807 kadını kapsayan çalışmada, bu kadınların yüzde 2,6'sının 13 yaşını doldurmadan, yüzde 22,6'sının 16 yaşından önce ve yüzde 44,5'inin de 16–17 yaşındayken evlendiği ortaya çıkmıştır (<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/11173984.asp>, 16.05.2009). Bu sadece Hindistan'a ait bir uygulama değildir. Dünyanın pek çok yerinde görüldüğü gibi Türkiye'de de görülen bir uygulamadır. Çakmak, *Türkiye'de Çocuk Gelinler* başlıklı makalesinde Türkiye'de 18 yaş altındaki çocuk gelin oranının %30,6 olduğunu iddia ediyor (Çakmak, 16.05.2009).

Tercihli evlilik sisteminde evlenecekler baştan belirlenmiştir. Amcakızı ya da dayıkızıyla evlenmenin şart koşulması gibi. Şaperon sistemi, çiftlerin birbirlerini görmeleri engellenmese de yanlarında bir gözetleyen bulunmasıdır. Nişanlanana kadar çiftlerin kontrol edilmesi esastır. Duygusal evlilikleri önlemenin diğer bir yolu da kadının toplum ile ilişkilerinin sınırlandırılmasıdır. Böylece kadınlar erkeklerden uzak tutulur ve evleneceği kişi ile duygusal bağ kurması engellenmiş olur. Evliliğe dair ritüeller bir aracı eşliğinde devam eder.

Evlilik, eşin seçildiği yere göre yapılan evlilikler olarak da değerlendirilir. Bu evlilikler içten evlenme (endogami) ve dıştan evlenme (egzogami) olarak ikiye ayrılır. Bazı toplumsal gruplar üyelerinin grubun dışında biriyle evlenmesine izin vermez. Bunun nedenleri ön yargılı olmak, başkalarıyla yeterince ilişki kuramamak ya da grup dayanışmasını bozmamak olarak sıralanabilir.

Evliliklerdeki diğer bir önemli ayırım eş sayısına göre yapılan evliliklerdir. Tek eşle yapılan evlilikler (monogami) olduğu gibi çok eşli evlilikler (poligami) de

görülmektedir. Çok eşli evlilikler, kadının çok eşli olması (poliandri) ve erkeğin çok eşli olması (poligyny) olarak ele alınır. Günümüzde evliliklerin tek eşli olması konusunda yaygın bir uygulama olmakla birlikte bazı toplumlar erkeğin maddi olanaklarının yerinde olması durumunda birden fazla kadınla evlenmesine izin verirken kadınlar için çok eşlilik yaygın bir uygulama değildir. Sadece erkek sayısının az olduğu yerlerde kadınların birden fazla erkekle evlenmeleri görülmüştür (Özkalp, 2005:148).

Yapılan tanımların hepsinin ortak özelliği ailenin toplumsal oluşuyla ilgilidir. Bu nedenle aile kurumu toplumsal yapılara bağlı olarak değişiklikleri de barındırır. Aynı zamanda toplumsal olan her şey gibi aile kurumunun da tarihsel olarak değişmesi kaçınılmazdır. Bu da ailenin türleri ve işlevleri yönünden sınıflandırılmasını gerektirir.

1.2. Ailenin Türleri ve İşlevleri

Pek çok düşünür ailenin evrensel olduğunu söylemiştir. Ancak farklı toplumlarda farklı yapılar sergiledikleri de bir gerçektir. Aile türlerine baktığımızda sınıflandırma kriteri önem arz eder. Ailedeki birey sayısına göre ayırdığımızda geniş aile ve çekirdek aileden söz edebiliriz. Eş sayısına göre baktığımızda tek eşlilik ve çok eşlilik olarak ayrılabilir. Ve çok eşliliği de kendi içinde çok karılı ya da çok kocalı aile şeklinde sınıflandırabiliriz.

Le Play mirasın geçişini ölçü alarak aileleri üçe ayırmıştır (Sayın, 1990:5):

- 1- Babaerkil aile
- 2- Kök aile
- 3- Kararsız aile

Malların geçişinin barışın devamını sağlamada önemli bir etken olduğunu düşünen Le Play'e göre babaerkil ailede mülk, bir kuşaktan diğerine geçerek devamlılık sağlarken kök ailede, evin seçilen evladına kalarak bu işlev yerine getirilmiş olur. Böylece mallar dağılmamış ve düzen devam ettirilmiş olur. Bu da ailenin devamlılığını sağlamaktadır. Bu durumda Le Play'e göre kararsız aile, düzen ve dirliğin bozulmasına en büyük etkindir. Çünkü bu ailede mal paylaşımı esastır.

İbrahim Yasa da ailenin içinde bulunduğu topluma göre deđiřtiđini dűřűnerek aileyi 5'e ayırır (Aktaran Sayın, 1990:12)

- 1- Bűyűk kent ailesi
- 2- Kasaba ailesi
- 3- Gecekondu ailesi
- 4- Kűy ailesi
- 5- Gűgebe ailesi

Bu sınıflamanın dıřında bir de dulların űnceki evliliklerinden getirdikleri çocuklarıyla oluřturdukları yeni bir aileden sűz ederek bu aileye taygeldi ailesi demiřtir. Ayrıca Almancı ailesini de bir aile tűrű olarak ele almıřtır. (Aktaran Sayın, 1990:12)

Emile Durkheim, aileyi, evrimci eđilimin evrensel denebilecek toplumsal geliřme basamakları olarak gűrdűđű klan, fratri, kabile, site, imparatorluk ve ulus ařamalarına denk dűřecek řekilde altı kategoriye ayırır (Aydın, 2000:43)

- 1- Totem Aile
- 2- Anaerkil aile
- 3- Babaerkil aile
- 4- Pederi aile
- 5- Soy ailesi
- 6- Modern aile

Kongar, aileyi sosyo-ekonomik şartları esas alarak űe ayırmıştır (Aydın, 2000:44)

- 1- Sanayi űncesi aile (Mesela geniř aile, burjuva ailesi, vb.)
- 2- Sanayi ailesi (ekirdek aile)
- 3- Sanayi űtesi toplum ailesi (űzűlen, parçalanmıř, tamamlanmamıř aile)

Çözülen aile sadece karı ve kocanın sıkı bir bağ kurmadan oluşturdukları ailedir. Parçalanmış ailede, çekirdek aileyi oluşturan eşlerden biri sonradan yok olmuştur. Tamamlanmamış ailede ise çekirdek aile hiçbir zaman kurulamamıştır.

Aileyi işlevleri yönüyle ele almak için en geçerli ayırım ise geniş aile ve çekirdek aile ayırımıdır. Çekirdek aile baba, anne ve çocuklardan oluşurken geniş aile bu üyelerin yanı sıra yakın akrabaların da aynı evde yaşamaları ve birbirleriyle sürekli bir etkileşim içinde olmalarıyla oluşur. Geniş aile ve çekirdek aile ayrımı geleneksel ve modern aile ayırımını beraberinde getirirse de Giddens pek çok araştırmanın bunu yıktığını söylüyor. Yapılan araştırmalar ışığında Giddens çekirdek ailenin çoktan beri varlığını sürdürdüğünü ifade ediyor (Giddens, 2000:149).

Ailenin işlevleri bakımından geniş aileye bakacak olursak soyun babaya dayalı olduğu bu ailede, aile içi ilişkilerin eşitlikten uzak ve otoriter bir hiyerarşik yapı sergilediğinden söz edilebilir. Evlenen erkek çocuk yeni bir ev açmayı babayla kalır. Eşler aileler tarafından seçilir. Evlilik, bir ekonomik işlevdir. Toplumdaki statü, aile ve akrabalık sistemi ile belirlenirken mesleki hareketlilik görülmecektir. Böylece çocuk, baba mesleğini yapacak ve evlenen çocuğun evine yerleşmesiyle otoritesi artan babanın bir kez daha otoritesi baskın gelecektir. Tarıma dayalı ekonomi ve yöresel topluluk ilişkileri sürdükçe aile de bu biçimde kalacaktır. (Davis'ten aktaran Timur, 1972:6)

Ogburg (Aktaran Timur, 1972: 6), geniş ailenin görevlerini şöyle sıralamıştır:

- 1- Ekonomik görev: Ekonomik üretim birimi ailedir.
- 2- Prestij sağlama görevi: Üyeler toplumsal statü ve prestiji aileden alırlar.
- 3- Eğitim görevi: Yeni yetişen kuşakların sosyalleştirilmesi ve diğerlerinin eğitimini sağlar. Mesleki öğrenim ve eğitim aile içinde verilir.
- 4- Koruyucu görev: Fiziki koruma ve toplumsal güvence kaynağı olması (Polis ve sosyal sigorta görevi).
- 5- Dini görev: Aile üyeleri arasında din birliğini sağlar.
- 6- Boş zamanları değerlendirme görevi: Aile üyelerinin eğlence ihtiyacını sağlar.

7- Üreme görevi ve psikolojik görevi: Çoğalma, cinsel ve duygusal ihtiyaçları karşılması.

Çekirdek ailede ise akrabalık bağlarından nispeten uzaklaşılmasıyla berber ailedeki kararlar ortak alınır ve malların paylaşımında da çocuklar arasında eşitlik mevcuttur. Sayın'a(1990:10) göre, çekirdek ailenin iki işlevi kalmıştır. Bunlardan ilki, insan türünün devamını sağlamak için çocuk yapma veya üreme işlevi ve çocuğun küçük yaşta toplumsallaştırılması; ikincisi ise aile üyelerinin psikolojik doyuma ulaşmasıdır. Sanayi toplumunun yaygınlaştırdığı ikincil ilişkiler içinde yabancılaşan insanın, psikolojik olarak nefes aldığı yer ailedir

Sanayi toplumuna en iyi uyan ailenin çekirdek aile olduğunu ifade eden yaklaşımların nedenleri şöyle açıklanmaktadır;

“Çekirdek aile akrabalar arasında oldukça bağımsızdır. Bireye girişimcilik, toplumsal ve coğrafyasal hareketlilik vb. gibi konularda geniş özgürlükler tanır. Birey özgürce eşini, mesleğini, yerleşeceği yeri, sahip olacağı çocuk sayısını belirleyebilir. Parsons'a göre toplumlarda her gün biraz daha artan bir biçimde uzmanlaşma görülmektedir. Çekirdek aile de uzmanlaşmış bir aile biçimidir... Çekirdek aile sanayi toplum sisteminin bir alt sistemidir” (Sayın, 1994:189).

Ailenin işlevleri, zamanla değişik kurumlarca paylaşılmış, yaygın bir deyimle bürokratik kurumlara aktarılmıştır. Mesela ekonomik üretim aileden ayrıldı, otorite bir siyasal erk olarak ailenin dışında belirginleşti, dini temsil özel türde yetişmiş din adamlarına geçti. Buna karşın, ailenin yukarıda saydığımız işlevlerinin yanı sıra bir diğer önemli işlevi, genel toplumsal çerçevede toplumu kontrol ve onu yeniden üretme işlevi olarak belirlenebilir (Aydın, 2000:37).

Aile kurumunu ve işlevlerini ele alan teorilere baktığımızda üç teoriyle karşılaşırız. Bunlardan ilki fonksiyonalist teoridir. Bu yaklaşım, aileyi gerçekleştirdiği fonksiyonlar açısından ele alır. Bu fonksiyonlar şöyle sıralanabilir (Özkalp, 2005:142–144);

- a) Cinsel davranışları düzenlemek
- b) Topluma yeni üyeler kazandırmak
- c) Toplumsallaşma
- d) Bakım ve korunma sağlama

e) Sosyal yerleştirme

f) Duygusal destek

İkinci kuram olan çatışma kuramı, ailedeki eşitsiz yapılanmayı ön plana çıkarmaktadır. Friedrich Engels, kapitalist ve proleter ilişkisinden yola çıkarak ailedeki kadın ve erkek ilişkisini de böyle değerlendirir. Buna göre kadın üzerinde bir baskıdan söz edilir; kadın baba evindeyken baba baskısı altında, evlenince de koca baskısı altında ezilmektedir. Birçok çatışma kuramcısı kadının ailede ikincil konumda olduğunu ve evlilikteki ilişkilerin cinsler arasındaki eşitsizliği arttırdığını ileri sürmektedirler (Özkalp, 2005:145)

Diğer bir yaklaşım sembolik etkileşim kuramıdır. Buna göre aile içindeki davranışları anlayabilmek için aile üyeleri arasındaki ilişkilere ve bu ilişkilerin nasıl tanımlandığına bakmak gerekir. Bu kuramı savunanlar aile içindeki ilişkilerin devamlı değiştiği için yeniden tanımlanmaları gerektiğini söylerler (Özkalp, 2005:146)

Aileyi kategorilendirirken kullanılan bir diğer ölçek ailenin tarihsel açıdan ele alınmasıdır. Aileyi bu açıdan sınıflandıırırsak iki aile türü karşımıza çıkar; ilkel dönem ailesi olarak nitelendirilen anaerkil aile ve ataerkil aile.

Antropologlar, insanlığın ilk dönemlerinde evliliğin küme halinde gerçekleştiğini bu nedenle de doğan çocukların sadece annelerinin kesin olarak bilinebildiğini, soyun anne tarafından devam ettirildiğini göstermişlerdir. Bu aile düzeni, anaerkil aile olarak tanımlanmıştır. Bu dönemde geçinme avcılık ve toplayıcılıkla sağlanıyordu ve kadının gördüğü işler daha önemli olarak atfediliyordu. Çünkü kadın yaşadıkları yere yakın olan yerlerde toplayıcılık yaparken ve bununla beraber çocuklarını koruyup yetiştirirken erkek konuttan uzakta ve kesinliği olmayan avcılıkla uğraşmaktadır. Soyun anneye belirleniyor olması da kadına üstün bir özellik katıyordu. Bu döneme ait destan ve mitlerde tanrıçaların önemi vurgulanır. Dönemin diğer özelliği cinsel ilişkilerin sınırlanmasıdır; yakın bağları bulunan kişiler arasında cinsel ilişkilerin yasaklandığı belirtilmektedir (Ozankaya, 2006:359–360).

Teknolojik gelişmelerin toplumun her yapısında pek çok değişikliğe neden olduğu gerçeği kuşku götürmezdir. İlk çağlarda da olsa meydana gelen teknolojik gelişmeler ailenin yapısını değişime uğratmıştır. Avcılık-toplayıcılık dönemi geride kalırken tarım

ortaya çıkar ve madenlerin kullanımıyla araç gereç yapımı başlar. Erkekler maddi değerlerin yaratıcıları olarak rollerin değişmesine neden olarak ailenin yapısının da değişmesini sağlamışlardır. Maddi değerler ortaya çıktığı için miras kavramı gelişmiştir ve erkeğin sahip olduklarını aktarabilmesi için de bir miras hukuku oluşturulmuştur. Miras kavramı, kadının çoklu evlenmesinin yasaklanmasını da beraberinde getirdi; çünkü erkeğin kalıtlarını aktaracağı çocuğun kendisinden olduğunu bilmesi bir gereklilik olarak görüldü. Ekonomik bir birim haline gelen ailedeki bu gelişmeler, kadını bağımlı hale getirirken görevlerinin de ikincilleşmesini sağladı (Ozankaya, 2006:361).

1.3. Ailenin Değişimi ve Aile İçi Roller

Ailenin değişimine ilişkin teoriler daha çok geleneksel aileden çekirdek aileye geçişi benimsemekte ve bunu da endüstri devrimiyle bağlantılandırmaktalar.

Kandiyoti (1997:21-24), ailedeki değişimi ele alırken yerleşim yerini dikkate alarak bunu yapar. Bu ayrıma göre göçebe aşiretlerde, köyde, kasabada ve metropollerde yaşanan değişimin, aile ve kadın üzerine etkilerini değerlendirir.

Göçebe ailelerde mülkiyetin temel kaynağı koyundur ve aile katmanlaşmamış bir yapı sergilerken, akrabalık bağları ve cinsler arası işbölümü ile toplumsal ve ekonomik işleyiş ailenin devamını sağlamaktadır. Göçebe aşiretlerde evlenmek için kadının babasına başlık parası verilir. Bunun sebebi, kadınların üretime katkısının fazla olmasıyla ilişkilendirilmektedir. Kadının yaptığı işler erkekler tarafından küçük görülmeyle birlikte erkeklerin işleri daha hafiftir. Ancak erkekler uzmanlaşma gerektiren çobanlık ve bu hayvanların ticareti gibi işleri yürütmektedirler. Yani kamusal alanı denetleyen erkeklerdir. Kadın, çocuk doğurduğu oranda -özellikle erkek çocuk-saygınlığını arttırabilir. Çadır hayatı yaşandığı için ise kadının görünürlüğü daha fazladır. (Kandiyoti, 1997:21-24)

“Toplumsal değişim koşullarında aşiret kadınlarının kaderleri, aşiretin kaderine sıkıca bağlıdır. Aşiretin iskân edildiği yerde arazi sahibi olan zengin soyların kadınları belki eve kapatılacaklar ve kendilerini yalnızca ev işlerine vereceklerdir. Daha yoksul olan aşiret kadınları tarım işçisi olacak ya da giderek kent yoksullarına katılacaklardır. Bir noktadan sonra hayatları doğrudan, daha geniş toplumdaki konumları tarafından etkilenecektir” (Kandiyoti, 1997:24).

Köydeki yaşama bakılınca, toplumsal tabakalaşmanın açıkça görülmediği ancak cinsiyetler arasındaki ayrımın açık bir şekilde görüldüğü ifade edilebilir. Göçebe hayatında kadının yaşam alanı daha esnekken burada akraba olmayan erkeklerin eve girmesini engelleyen duvarlar bulunmaktadır. Erkekler üretime katılma dışındaki zamanlarını dışarıda geçirirken kadınlar için aynı şey söz konusu değildir. Gelin dışarıdan eve geldiğinden elkızıdır. Evde kesin bir hiyerarşi bulunur ve bunun en alt basamağında yeni gelin yerini alır. Çocuk doğurması gelinin statüsünü yükseltir; bu nedenle anneler ve erkek çocuklar arasındaki ilişki derindir. Kadınların ekonomik hayata katılmaları ise çeşitlilik gösterir.

“Ekonomik ve coğrafi koşullara bağlı olarak, bazı kadınlar kendilerini tamamen ev işlerine ve piyasa öncesi bir ekonomide dikkate değer ölçüde yük teşkil eden hane içi üretime verirler. Yel pazenin öbür ucunda, kimi kadınlar halı dokuma gibi geleneksel zanaatlarla uğraşır, başkaları tarım mevsimi boyunca bütün gün erkeklerle birlikte tarlada çalışır; kimileri de erkeklerin kırdan kente göç ettikleri Karadeniz gibi bölgelerde, tüm tarımı özellikle de harmanı üstlenir” (Kandiyoti, 1997:27)

Köylerin piyasa ekonomisine girmesi ile hane içindeki yapı da değişir ki bu 1950’lerden itibaren yaşanmaya başlar. Küçük köylü işletmeleri bu dönüşümde yetersiz kalınca başka gelir kaynaklarına yönelir ve büyük kentlere göç bu şekilde başlar.

“Köyün kendi içindeki bu değişiklikler, babanın ekonomik kaynakların –yani toprağın- tek hakimi rolünün çökmesi de dahil olmak üzere, hane biçimine ve işleyişine doğrudan etkide bulundu. Bu durum sürtüşmeler yarattı ve çok sayıda araştırmanın da ortaya koyduğu gibi, oğulların baba evinden erken ayrılmaya karar vermelerine ve baba evine düğün masraflarını ödedikten sonra ayrı bir çekirdek aile kurmalarına yol açtı” (Kandiyoti, 1997:27–28).

Aslında geleneksel yapının devamlılığını sağlayan kırsal yapıdaki bu ekonomik dönüşüm, temelde, ailedeki erkekler arasındaki otorite ilişkilerini sarsmıştır. Bu nedenle kırsal dünyadaki kadınların yaşamındaki değişim, erkeklerin yaşamlarındaki değişimin etkisinden kaynaklanmaktaydı. Şöyle ki; erkek, erken yaşta bağımsız gelir elde ettiği için eskisinden daha erken bir çekirdek aileye dönüş süreci yaşıyordu ve bu da kadının ev idaresini daha erken eline alması demekti.

Kasabalardaki yaşantılar yapısal olarak çeşitlilik içerse de evli kadınların çalışmasına daha büyük bir direnç görünür. Ancak kadınların çalıştığı iş alanları da çeşitlenir. Kıray’ın (1984:86–87), Ereğli’de yaptığı araştırma da bunu gösterir. Evlenmeden evvel kadının çalışması biraz daha hoşgörü ile karşılanmaktadır. Kasabalarda yerel

özelliklerini kaybetmemiş meslek gruplarının (tüccar, esnaf, çiftçi ve balıkçılar) daha az değiştiği, bu araştırmada ortaya çıkan diğer bir değerlendirmedir. Dışarıda çalışma konusundaki çekincelerin temel nedenleri olarak, evin ve ailenin ihmal edilmesi, akraba olmayan erkeklerle görüşülmesinin zina tehlikesini arttırması ve ekonomik olarak güçlenen kadının meydan okuma tavrının ortaya çıkmasından korkulduğu düşüncesi sayılabilir (Kandiyoti, 1997:31). Kıray (1984:115–116), karı- koca ilişkilerinde erkeğin karısı ile işine, kasabaya ve siyasete ilişkin meseleleri konuşmadığını; kadınların konuşma konuları olan akrabalar, komşular, düğünler, doğumlar, bayramlar ya da küçük günlük sorunlardan oluşan konularla da pek ilgilenmediğini ifade eder. Ereğli’de kadının evin dışında çalışmaya başlaması ve genellikle hareketliliğin artması ile karı-koca arasında sert ayrımlar çözülmeye başlasa da ilişkide hala erkeğin egemenliği olduğu araştırmadaki verilerle açıklanmaktadır.

Son ayırım olan metropollere baktığımızda değişim ve ilişkileri iki bölgeye ayırıp inceleyebiliriz. Bu iki bölge; gecekondu bölgesi ve eğitilmiş üst-orta sınıfın yaşadığı bölgelerdir. Gecekondu bölgeleri, büyük şehirlerde kırsal kesimden göç edenleri barındırır. Gecekondu bölgelerindeki nüfus genç bir yapı sergilese de kadınların çalışma hayatına katılımı çok düşüktür. Katılım, daha çok şehirdeki vasıfsız işçiliği barındırır. Bu nedenle kadınlar çalışma hayatlarını sürdürme konusunda isteksizlerdir. Çalışan kadınlar evlendikten sonra çalışma hayatını eşinin düzenli bir gelire sahip olması ve çocukların doğması ile bırakmaktadırlar. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü’nün 1999 yılında yaptığı “Çalışmaya Hazır İşgücü Olarak Kentli Kadın ve Değişimi” başlıklı çalışmada da bunu destekleyen veriler elde edilmiştir. Bu araştırmada kadınların yaşa göre işgücüne katılmalarındaki farklılık göz önüne serilmektedir. Buna göre kadınlar en yoğun olarak 20–29 yaş arasında işgücüne katılmakta ve bu yaşlardan sonra öne sürülen pek çok nedenle işgücü piyasasından çekilmektedirler (KSSGM, 1999:21). Ancak ailenin, maliyetleri karşılayamaması durumunda çalışmaya isteksiz de olsa devam etmektedirler. Özellikle ekonomik durgunluk döneminde, düşük gelirli hane halklarının ekonomik baskıya tepkisi, ikincil işçilerin yani kadın ve çocukların tamamlayıcı kazancına daha fazla dayanmak olabilir (Kandiyoti, 1997:38). Bugün -2009 yılında- yaşanan krizde artan işsizlik oranına ilişkin Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2008’in Kasım-Aralık ve 2009’un Ocak döneminde 838 bin kişinin daha işsizler ordusuna eklendiğini açıklarken, Hazineden

Sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Şimşek bu rakamı 150-200 bin olarak ifade etti. İşsizlik oranının artışı da, "İşsizlik oranı niye artıyor biliyor musunuz? Çünkü kriz dönemlerinde daha çok iş aranıyor. Özellikle kadınlar arasında kriz döneminde işgücüne katılım oranı daha da artıyor." (<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/11240874.asp?gid=229>, .20.05.2009) şeklinde ifade ederek kadınların tamamlayıcı kazanç olarak devreye girdiğini bir kez daha doğrulamıştır.

Eğitimli orta ve üst sınıfta ise kadınların meslek yaşamlarına girişini 1970'ler Türkiye'sine göre değerlendiren Kandiyoti (1997:39-44), o dönemlerde meslek sahibi kadınların çoğunun üst düzey sınıflardan olduğunu ve statülerini perçinlemek için bu işleri yaptıklarını ifade etmiştir. Buna karşın daha alt tabakadan olanların ise daha çok kamuda çalıştığını ve çok nitelik gerektirmeyen işler yaptıklarını belirtmiştir. Çalışan kadınların ise diğer başarıları ne olursa olsun iyi anne ve eş olma niteliklerinden fedakarlık yapmak istemedikleri ve geleneksel beklentilerde hiçbir değişiklik yapmadan yeni bir rol geliştirdikleri ortaya konulmuştur.

Ailenin değişimi, ele alınırken, daha çok endüstrileşme ve kapitalleşme süreci bağlamında değerlendirilir. Bunlar kentleşme ve kentlerdeki aileleri açıklamakta kullanılırken kırsal aile yapısındaki değişimler göz önünde tutulmaz. Özbay'ın kırsal kesimdeki değişiklikleri irdeleyen çalışması bu değişime yönelik tamamlayıcı bir çalışmadır. Kırsal kesimdeki ailenin değişim doğrultusu ve derecesi, kentlerde gelişen sanayileşme ve kapitalleşme süreci ile tarımsal yapının bütünleşme biçiminden etkilenmektedir (Özbay, 1984: 39).

1950'lerden önce köy ekonomisine dayalı olan Türkiye'de tarımın kapitalizmle ilişkisine baktığımızda, 1931 yılında 1. Ziraat Kongresinde sunulan raporlarda memleket tarımının genel geriliği açıklanmakta ve köylünün pazarla olan bağının sadece şeker, gaz, kahve, gibi pek zorunlu maddelerle sınırlandığı anlaşılmaktadır (Topuz, 2007:383). 1950'lere kadar kapitalist işletme sayısı çok azdır. Bu nedenle de iki çeşit işletmecilik vardır. Bunlar toprağı çok olan ağalar ve toprağı geçimlik üretime yeten ya da hiç toprağı olmayan üretici köylülerden meydana gelir. Bu döneme ilişkin Özbay'ın(1984:41), Tekeli'den ve Boratav'dan aktardıkları şöyledir:

“Tekeli, hayvan gücüne ve ortakçılık ya da marabacılık yoluyla, kısmen de olsa, toprağa bağlı emeğe dayanılarak işletilen, ancak emek kıtlığı dolayısıyla tam olarak ekilememek sorunu ile karşı karşıya olan ağa işletmelerinin 1928’ler de bile kapitalist işletmelere döndürülemediğini belirtmektedir. Bu dönemde, kırsal kesimde verimi oldukça düşük, yoksul köylülüğün yaygın olmasına karşın, bunların büyük ölçüde tarım ve tarım-dışı ücretli işçiliğe kaymamaları, kapitalistleşme sürecinin tarımsal yapıda olduğu gibi tarım dışında da çok yavaş olmasından kaynaklanmaktadır.”

1950 sonrasında meydana gelen bazı değişiklikler ekonomide gelişmelere neden olmuş bu da tarımın yapısını değiştirmiştir.

“Bu dönüşüm süreci içinde tarımsal üründe çeşitlenme ve verim artışı gözlenmiş, tarımsal ürünler daha büyük ölçeklerde pazarlanmış, ulaşım ve iletişim araçları ve bunlardan yararlananların sayısı artmış, okul eğitimi daha fazla önem kazanmış, ücretli tarım ve tarım-dışı işçilerin sayısı artmış, köyden kente ve yurt dışına hızlı bir göç akımı başlamıştır. Böylece Türkiye’de, tarımsal yapı, azgelişmişliği pekiştirici konumdan çıkarak kapitalizmle bütünleşme sürecine girmiştir” (Özbay, 1984:41).

Türkiye’deki tarımsal yapıdaki bir diğer husus aile işletmeleridir. Aile emeğiyle ayakta kalan üretimle beraber dışarıda ücretli çalışmanın bir arada görülmesi gibi dışarıdan ücretli çalışanların yanında aile üyelerinin emeklerini de kullanıldığı görülür. Üretim birimi olarak ailedeki değişimlerin ailenin otorite yapısını ve buna bağlı olarak diğer işlevlerini etkilediğini düşündürüyor (Özbay, 1984:42). Kapalı köy ekonomilerinde aile bağımsız ekonomik bir birimken pazara açıldığında bağımsız olma özelliğini yitirir. Bağımsız bir birimken ailedeki bütün bireyler üretim aşamasında göreve sahiptir. Ancak pazar ekonomisine eklenildiğinde konumlarını korumak için -örneğin toprakların bölünmesini azaltmak için- doğurganlığın azalması gibi bazı değişiklikler yaşayacaktır. Değişikliklerden biri de aile emeğine olan ihtiyaçtır. Bu toprak sahipliğine ve zenginliğe göre farklılıklar taşıyan bir durumdur. Örneğin zengin köylüler bazı işler için ücretli işçi tutarlar ama makinelerle yapılacak pek çok işi de ailenin erkek üyeleri yapar. Toprak ağaları ise hiçbir işe dahil olmazlar. Her iki durumda da kadınlar tarlada üretim aşamasından çekilmiş durumdadırlar. Yoksul köylülerin ise hem kendi geçimlik üretimlerini yaptıkları hem de başkaları hesabına çalıştıkları görülür. Kapitalizmin yerleşmesiyle birlikte gelen emeğin aile üretiminden uzaklaşması öncelikli olarak ailenin erkeklerini etkilemiştir. Çünkü erkekler kırsal kesimde tarımda veya tarım dışında ücretli işçiliğe geçiş yaşamakla birlikte kentlere de yerleşmeye başlamışlardır. Kadınlar ise tarım işçisi olarak ve ev işi olarak nitelendirilen işleri de yaparak ailenin geçimlik üretimine devam etmektedirler. Makineleşmeyle birlikte gelen bir diğer

değişim de çocuk ve yaşlı işgücünün tarımdan çekilmesidir. Emek fazlası nedeniyle kırsal kesimde yaşlı işgücünün çekilmesi beraberinde onların ailenin yöneticisi olma özelliklerini de yitirmelerini getirir.

Kapitalizm öncesi ailede evlilik ve doğurganlık önemlidir. Çünkü ekonomik bir birim olan ailenin devamı için çalışan işgücüne ihtiyaç vardır. Bu dönemdeki ölüm oranlarının yüksek olması da bunu daha da gerekli kılıyor. Yani babaerkil düzenin devamlılığını pekiştiren bir durum söz konusu. Ancak 1950'den sonra ölümler azalmış ve emek fazlalığı ortaya çıkmıştır. Aile büyüklüğü ve işgücü gereksinimi arasındaki dengenin bozulması dışarıda problemlerin yaşanmasıyla birlikte ailede de çatışmaların çıkmasına neden olmaktadır. Gençler bu yeni duruma adapte olup çözüm yolları bulurken baba-oğul sürtüşmeleri ortaya çıkar. Yaşam süresi kısarken aile başkanlarının ölmesiyle geniş aileler parçalanmakta ve sorun çözülmektedir. Ancak ölüm yaşının artması ve ekonomik sıkıntılar çatışmayı artırır ve ailenin başkanı olan babalar çocuklarına göz yummaya başlarlar. Oğulların bulduğu çözüm yollarından biri de göçtür. İlk göçler genç erkekler tarafından gerçekleştirilmiştir. Daha sonra 25 yaş üstü erkeklerin de göçe katıldıkları görülmüştür. 1970'de göçlerin aile göçü niteliği almış olduğu görülür. Göçlerle erkeklerin emeği aileden özgürleşirken kadının ev içi işlerle uğraşması nedeniyle bundan söz edilemez. Göçle birlikte köylerde kalan ailenin diğer üyeleriyle karşılıklı bir ilişki kurulur. Göç edenler köydekilerin desteğiyle kentlere tutunurken köyde kalanlarda göç edenlere bir güvence olarak bakmaktadırlar. Böylece bir yandan babaerkil ilişkiler zayıflasa da bir taraftan devamlılığını sağlamaktadır.

Ailenin büyüklüğündeki değişime baktığımızda 1950'lerden hemen sonra görülen bollukla beraber ölümlerin azalmasının yanında erken yaşta evliliklerde artış tespit edilmiştir. Bu ise geniş aile biçiminde yaşama süresinin artması anlamına gelir. Bu nedenle baba yaşarken oğla ayrı ev açma olgusu kurumsallaşmıştır. Ancak ayrı ev açılırken ailenin yaşlı üyelerini sağlıklı durumda olması gözetilir; çünkü ileride ailenin büyükleri kendilerine bakamayacak durumu geldiğinde tekrar geçici bir geniş aileden söz edilir.

Aile yapısındaki bir diğer değişiklik çalışmak için göç eden erkeklerin geride kalan eşlerin baba evlerine gitmeyip geçimini sürdürebildiği sürece parçalanmış aile olarak varlığını devam ettirmesidir.

“Aile içinde genç ve yaşlı kuşakların ekonomik güçlerindeki görece denge ve farklılaşmalar aile biçimini belirlemektedir. Diğer bir deyişle, kapitalizm öncesi toplumlarda, daima yaşlı kuşak lehine olan ekonomik güç ilişkileri, kırsal dönüşüm süreci içinde daha karmaşık bir görünüm sergilemektedir: Genç ve yaşlı kuşaklar arasında, görece olarak, eşit bir ekonomik güç dengesi söz konusu olduğunda, geniş aile, bir yaşama biçimi olarak tercih edilmemektedir. Genç kuşakların lehine bir dengesizliğin bulunmasında, yaşlı kuşakların statüsünün olmadığı, dolayısıyla ataerkil özelliği zayıflamış bir geniş aile (geçici geniş aile) örüntüsü gözlenmektedir. Ataerkil geniş aile, bir yaşama biçimi olarak, yalnızca yaşlı kuşakların görece maddi güçlerinin bulunduğu gruplarda, bir süre için ya da kesintisiz olarak varlığını gösterebilmektedir” (Özbay, 1984:55)

Ailede değişen bir diğer faktör eğitime verilen önemdir. Bu önem derecesi ailenin ekonomik durumuna göre değişim göstermektedir. Çünkü aile üyelerinin emeği ile üretim yapan ailelerde çocuğun eğitimde olması iş gücü kaybı anlamına gelmektedir. Aynı zamanda çocuğun eğitim yoluyla ataerkil hiyerarşik yapıda önemi artabilmektedir. Ancak ailenin zengin olması durumunda bu durum etkili olmaz. Çünkü eğitimin bu değişikliği yaratabilmesi aile büyüklerinin maddi gücüyle orantılıdır. Aynı zamanda zengin ailelerin çocukları üretim sürecinde bulunmadığından okula devam etmeleri sorun yaratmamaktadır. Eğitim, şartları benzer düzeyde seyreden köy topluluklarında ise statü kaynağı olarak kullanılabilir. 1950’den sonra ekonomide yaşanan değişiklikler ve kentlere yapılan göçler nedeniyle okullaşmanın önemi artmıştır. Ancak kız çocuklarının eğitim olanaklarından yararlanması erkek çocuklara oranla daha azdır. Özbay (1984:57), “eğitim olanaklarından öncelikle erkeklerin yararlanmalarının sağlanmasının, köylerde, eğitim yoluyla, ataerkil aile düzeninin daha büyük ölçüde çözülmesinin geciktirilmiş olduğunu” düşünmektedir.

Ailenin en temel işlevlerinde biri olan üreme işlevindeki değişiklik ise evlenme yaşına bağlı olarak değerlendirilebilir. Savaş dönemlerinin dışında evlilik yaşını engelleyen diğer bir durum geçim sıkıntısıyla ilintilidir. Bolluk dönemlerinde ortalama ilk evlenme yaşları düşmektedir. Genç kuşaklar ekonomik olarak sorumluluk alabildikleri oranda evlilikleri hakkında söz sahibi olmaktadır. Ailenin üreme işlevi doğurganlığı ifade ederken doğurganlığın kontrolü de bu işlev üzerindeki değişiklikleri gösterir. Doğurganlığın kontrolü bilinçli bir şekilde sağlanabilirken bu bilinçsiz de gerçekleşebilir. Toplumsal ve ekonomik değişimler farkında olmadan insanların doğurganlığı üzerinde bir etki yapabilir. Türkiye’de kırsal bölgelerde doğurganlık oranı hala yüksek olsa da doğurganlığın düşme eğilimi gösterdiği gözlenir.

“Üreme işlevinin öneminin azalması, toplumda ve ailede çocuk emeğinin kullanılma düzeyine de bağlıdır. Gerek ekonomik nedenlerle, gerekse eğitilmeleri nedeniyle, çocukların aile emeği olarak kullanılmaları gerekmiyorsa, üstelik zaten aile üretiminde işgücü fazlası varsa, yüksek doğurganlığın önemi azalır. Kırsal Türkiye’de, özellikle orta köylüler arasında, yüksek doğurganlığın önemi azalmıştır... Genelde kadınlar arasında yüksek doğurganlığın önemi büyük ölçüde azalmıştır. Aile içinde karar verme mekanizmasının kilit rollerinde olan aile büyüklerinin önemi azaldıkça ve kadınların kararlara katılımları arttıkça doğurganlıkta daha önemli düşmeler görülebilecektir” (Özbay, 1984:64–65)

Kent ailesini değerlendirirken mekanın ailenin yapısı üzerindeki etkisini gözlemleyebiliriz. Kentlerde ailenin geçimi evden uzakta sağlanmaktadır. Büyük kentlerde işçi, memur ve girişimci olarak hayatın dışarıda kazanılmaya başlanması ailede de bazı değişikliklere neden olur.

“Ailenin geçiminin nakit olarak evden uzakta kazanılması, hem kazancın tarzı, hem de üyelerin ev içindeki ilişkileri bakımından eski ile kıyaslandığında, büyük farklılıklar ve kaçınılmaz yenilikler getirmektedir. Apartmanlar ve gecekondular, gelirin sadece nakit olarak kazanılacağını belirtir, üstelik evin dışarısı ile bağlantısını keser, sokakların avlu imişçesine kullanılmasını durdurur ve ailenin konut dışındaki ilişkilerinin anonim olduğunu belirler. Çalışma düzeni bakımından da, konut mahallelerinden ötede, ulaşımın araçlarla sağlandığı iş alanları ve sanayi bölgeleri de geleneksel aile ile büyük kent ailesinin en önemli farkını mekansal olarak vurgular” (Kıray, 1984:70).

Şehirlerdeki ailenin yapısına baktığımızda çekirdek aile olduğu yönünde bir görüş hakimdir; çekirdek ailede çocuk sayısı azalmıştır. Akrabalarla ilişkiler ise evler ayrı olsa bile devam etmektedir.

Aile içindeki en temel değişimler ise üretim-tüketim faaliyetlerinde kendini göstermektedir ki bu da aile içindeki rollerde kendini gösterir. Her ne kadar erkeğin rolü hala evi geçindirmek ile dış ilişkileri düzenlemek ve kadının rolü ev içindeki faaliyetler- ilişkiler olarak kendini gösterse de üretim ve tüketim tarzının değişmesi bu rollerin de farklılıklar göstermesine neden olmuştur. Geleneksel ailede ev içi faaliyetler; tüketimin düzenlenmesi, evin temizliği, yemek, bulaşık, çamaşır kesin olarak kadının rolü olarak görülse de kadının ücretli olarak üretime katılması ev içi rollerde değişikliğe neden olmuştur. Yine de çalışan kadının iki dünyası vardır ve evdeki rollerinden de vazgeçmediği açıktır (Kıray, 1984:70–72). Kandiyoti’nin (1997:42), Çitçi’nin kamu sektöründe yapmış olduğu araştırma verilerinden aktardığı, kadın çalışanların kendilerini önce eş ve anne olarak tanımladıkları ve işlerini bu rollerindeki başarılarının önünde bir engel olarak gördüğü bilgisi önemlidir. Erkeğin evin gelirini getiren kişi rolü

devam etse de “en geleneksel erkek rolü olan evin geçimini sağlamakta üzerine düşeni yapmamaktadır” (Kıray, 1984:73). Erkekler kazandıkları paranın çok azını eve getirirken çok daha fazlasını kendi kişisel zevkleri için kullanmaktadırlar. Kadının çalışıyor olması da erkeğin bu rolünü yerine getirirken daha esnek davrandığını sık sık iş değiştirdiği ve iş bıraktığı görülmektedir. “...geleneksel rolünün parasal yönünü inkar etmektedir. Bu bir uç durumdur.” (Kıray, 1984:73)

Ailedeki değişmelerden biri de iletişim yönünde gerçekleşmiştir. Geleneksel ailede karı koca iletişiminden çok söz edilemez. Ancak aynı cinsiyetten olanların iletişimi yoğundur. Kentlerdeki üst- orta sınıf çekirdek ailelerde eşler arasında iletişim daha kolay iken, bu alt tabaka ailelerde daha zordur (Kıray, 1984:73).

Özkalp (2005:162-163), ailedeki değişimlerin nedenlerinin en önemlisini teknolojinin gelişmesinde ve bu gelişmelerin topluma yansımada görmekte. Teknolojik gelişmeler endüstriyel toplum ailesinin hareketliliğini artırırken ailenin otorite yapısını da değiştirmiştir. Günümüz ailesinde baba, ailede otoriteyi tek başına elinde tutan, çocuklarının bütün faaliyetlerini elinde tutan ve sorumluluğu alan kişi olmaktan çıkmıştır. “Ailenin otorite yapısının değişmesinin temel nedeni toplumsal ve teknolojik değişmeler sonucu ailenin üretici rolünün değişmesi yerine tüketim birimi olmasıdır” (Özkalp, 2005:163).

Kırsal kesim ve kentlerdeki ailenin yapısındaki bu değişikliklerin yanında bir de göçlerin aile yapısındaki etkisine bakacak olursak özellikle hazırlıksız yapılan zorunlu göçlerin ailelerin yapısını sorunlu bir değişime götürdüğü görülmektedir. Göç, insanın mekansal olarak değişimini ifade ederken bu, isteğe bağlı ya da zorunlu olabildiği gibi geçici ya da kalıcı da olmaktadır. Siyasal, ekonomik, sosyal yapılardaki sorunlardan kaynaklandığı gibi bu yapıları da sonrasında değişime uğratar. İstemli yapılan göçte bir karar verme aşaması söz konusudur ve hazırlıklıdır. Oysa zorunlu göç bu hazırlık sürecine sahip olamamaktadır.

“Göç etmeye zorlanmak, insanların yaşayabileceği en travmatik yaşantılardan biridir. Göçe zorlanmış kişilerin, göç etmemiş kişilerle karşılaştırıldığında birçok travmatik yaşantı ve ruhsal sorun yaşadıkları görülmektedir. Zorunlu göç isteyerek yapılan göç ile kıyaslandığında, insanın sosyal uyum, hayat beklentileri, kişinin dünya üzerine olan temel varsayımları gibi yaşamsal kavramlarını çok daha derinden etkiler. Bir diğer deyişle, zorunlu göç hem sebepleri, hem de sonuçları

açısından isteyerek yapılan göçten ve siyasi mülteci olmaktan çok farklıdır” (Aker ve diğ., 2002:99).

Zorunlu göçe bağlı olarak İstanbul’a yerleşen aileler üzerine yapılan bir araştırma göstermiştir ki; bu aileler ekonomik olarak çok zor durumdadır. 60 kişiyle yapılan bu görüşmede görüşülen kişilerin %90’ı yaşam standartlarının düştüğünü ve çok düşük ücretlerle çalıştıklarını ifade ederken önemli bir oranının geçici işlerde çalıştığı ya da işsiz oldukları gözlemlenmiştir. Ailenin yapısındaki en temel değişikliğin nedeni ekonomik yapılarındaki bu gözle görülür kötüleşmedir. Bu kötüleşmeden en çok kadınlar ve çocuklar etkilenmektedir. Ailelerin yüzde 40’ında ailenin geçimini onlu yaşlarda çocuklar sağlarken okul yaşında olan bu çocukların yüzde 65’inin tam zamanlı ya da yarı zamanlı çalışıyor olmaları okul hayatlarını da etkilemektedir. Bu ailelerin yüzde 60’ı daha önce çocuklarını okula gönderebiliyorken göçten sonra ekonomik koşullar yüzünden gönderemediklerini ifade etmişlerdir. Bunun en önemli problemlerden biri olduğunu söyleyenlerin oranı ise yüzde 80’dir. Kadınların durumunda ise iki farklı boyut bulunmaktadır. Orta yaşlı kadınlar şehir ortamına uyum sağlayamadığı gibi sosyal çevrelerinden kopmuş olmaları onları psikolojik sorunlara itmekteyken genç kızlar ücretli işlerde çalışmaya başladıkları için sosyal olarak daha güçlü olmakta ve köylerine göre daha özgür davranmaktadırlar. Erkekler için ise durum daha farklı; ailenin geçimini sağlama geleneksel rolünü benimsemiş bu insanlar artık bu rollerini yerine getirememektedirler; aynı araştırma bu oranı yüzde 45 olarak göstermekte (Aker ve diğ., 2002). İç göç ve çocuk suçluluğu konusunda İzmir hakkında çalışma yapan Hancı, büyük kentlerde suç işleyenlerin çoğunun kırsal kesimden göçle geldiğini iddia etmektedir. Bunun nedenlerini de şöyle açıklamaktadır;

“Daha iyi yaşama özlemi içinde şehre göç eden aile geldiği yerde tam olarak umduğunu bulamamakta, şehirde yeni ve katlanılması güç sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Örf ve adetlerine sadık, kapalı ve özel bir toplumsal yaşam biçimine sahip gecekondunun çekirdek ailesi geniş kırsal aileden de, kentin modern çekirdek ailesinden de farklı bir kültüre sahiptir. Göç ettiği şehre uyum güçlüğü içindedir. Özellikle işsizlik ve yetersiz gelir düzeyi bu uyumu daha da zorlaştırmaktadır. Kentin insan yaşamını kolaylaştıran konforunun çekiciliğine özenmekte, ancak kentteki gelenek ve göreneklerin kırsal kesimdekilere uymaması nedeniyle aynı zamanda kent değerlerini yadırgamaktadır. Erkek otoritesini yitirmekten korkmakta, kadın ve çocuklar daha bağımsız olmak istemektedirler. Bu kültür çatışması en çok genç kuşakları etkilemektedir. Kent yaşamına hazır olmayan çocuklar bir yandan da dışarıdan göç edenlere karşı kentlilerin önyargıları yüzünden soyutlanmaktadır. Bu uyumsuzluklara tepki olarak kendini kanıtlama, kentli yaşlılarına özenme ve otoriteye baş kaldırma gibi etkenler özellikle çocukları

suça yöneltmektedir. Toplumsal yalnızlık çeken ailede çocuk suçluluğu çoğunlukla bir baş kaldırma ve çevreye karşı çıkma girişimi olarak belirmektedir” (Hancı, 15.09.2009).

Endüstrileşme ve beraberinde üretim yapısındaki değişme toplumun her yönünü etkilediği gibi ailede de değişikliğe neden olmuştur. Ailedeki bireyler değişimin getirdiği yeni rollerine bürünerek değişimin yönünü belirlemişlerdir.

BÖLÜM 2: KAVRAMSAL VE KURAMSAL OLARAK ŞİDDET

2.1 Şiddet Olgusu

Şiddet kavramını incelerken saldırganlıkla arasındaki farkı ortaya koyarak tanımlamak gerekmektedir. Şiddet etimolojik olarak Türkçe'ye Arapça'dan geçmiştir. Kamus-i Türki'de şiddet, sertlik, sert ve katı davranış kaba kuvvet kullanma olarak tanımlanır (Ünsal, 1996:29). Şiddet, Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğünde bir hareketin, bir gücün derecesi, hızı, karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, kaba güç, duygu ve davranışta aşırılık olarak ifade edilir. (TDK, 15.09.2009). Şiddetin Latince köküne baktığımızda violentia'dan geldiği görülür. Violentia, kişiliğe atıfta bulunur; sert ya da acımasız kişilik, güç anlamına gelir. Violare şiddet kullanarak davranmak anlamını taşıırken bu kelimelerin vis ile bağlantısı görülmektedir. Vis'in, güç, erk, yetke, şiddet anlamını taşıdığı görürüz. Yunanca'da vis'in yerine is kullanılır. İs, kas ya da bedensel güç demektir ve yaşamsal güç anlamını da taşıyan bia ile ilişkilidir (Michaud, 19???:5-6).

Şiddet en basit anlamıyla kişi veya gruba güç ve baskı yoluyla isteği dışında bir şey yapma ve yaptırma olarak tanımlanabilir. Zorlamak, bedensel ya da psikolojik acı çektirme, yaralamak, vurmak, dövme, işkence gibi bazı davranışlar şiddetin görünür hale gelmesidir. Zihinsel veya duygusal anlamda da şiddet uygulanabilir. Bunun yanında mala zarar verme de şiddet olarak tanımlanabilir (Vatandaş, 2003:3).

Michaux'un yaptığı tanım, şiddetin en geniş tanımlarındandır ve hem şiddet durumlarını hem de şiddet eylemlerini açıklamaya çalışır.

“Bir karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya birkaçı doğrudan veya dolaylı, toplu veya dağınık olarak, diğerlerinin bir veya birkaçının bedensel bütünlüğüne veya törel (ahlaki/moral/manevi) bütünlüğüne veya mallarına veya simgesel ve sembolik ve kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranırsa, orada şiddet vardır” (Michaux'dan aktaran Michaud, 19???:8-9).

Psikoloji, sosyal psikoloji veya şiddetle ilgili diğer araştırmalara baktığımızda şiddet yerine saldırganlık ifadesinin kullanıldığı görülür. Günlük yaşamda da şiddet ve saldırganlığın birbirlerinin yerine kullandıkları çoğu kez karşılaşılan bir durumdur. Saldırganlık “herhangi bir amaçla iç ya da dış dünyaya yönelmiş, zarar verme, yıkıcılık,

hırpalayıcılık ve tahrip edicilik niteliği taşıyan bir davranış[tır]” (Erten, Ardalı’dan aktaran Vatandaş, 2003:4). İkisi arasındaki fark ise açıktır. Şiddet davranış için kullanılırken saldırganlık bir duygu ifadesidir.

“Başka bir ifadeyle söylemek gerekirse şiddet bir üslup, saldırganlık ise onun içinde şekillenen bir duygudur. Duygunun güçlülüğü, üslubun hırçınlığını, taşkınlığını ve vahşiliğini belirler. Zarar vermek amacı taşıyan davranış, “saldırgan” bir davranıştır; zarar vermek amacı taşımayan davranış zarar verse bile saldırgan davranış niteliğini kazanmaz... Saldırganlık şiddetin temelini oluştururken, şiddet ise saldırganlığın uygulamaya dönüşmüş kısmını ifade etmektedir” (Vatandaş, 2003: 4).

Tanımlamalardan sonra sorulacak soru insanın şiddet göstermesine neden olan saldırganlık neden kaynaklanıyor sorusudur. Araştırmacılar bu sorunun yanıtını aramışlardır ve bununla ilgili kuramlar öne sürmüştür. Bunun ilki saldırganlığın içgüdüsel ve biyolojik olduğunu savunan görüştür. Bu görüşü savunanların başında Freud, McDougall, Lorenz gelmektedir. Bu görüş, insanların nasıl acıkma ve susama dürtülerini taşıyorlarsa saldırganlığın da bir dürtü olduğunu iddia eder. Freud iki temel dürtüden söz eder. Bu temel dürtüler yapıcı cinsel enerjiyi temsil eden libido ile yıkıcı saldırganlık enerjisini temsil eden thanatos. Freud, insanların içindeki yıkıcı içtepilerin içe veya dışa dönük olduğunu, içe dönük olması durumunda kişilerin kendilerini cezalandırdıklarını, bu yıkıcı etki dışa dönük olduğu zaman da saldırgan davranışlarda bulunduğunu söylemiştir (Freedman ve diğ., 1993:239-240)

Lorenz ise saldırganlık ile ilgili kuramını kalabalıklara verilen tepki üzerine yaptığı deneylerle temellendirmektedir. Buna göre aynı cins olan hayvanları (balıkları) dar bir mekana kapatır ve bu hayvanların saldırgan davranışlar sergilediklerini gözlemler. Ancak Freedman ve diğerleri(1993:242) bu deneylerin insanları açıklamak için yeterli olmadığını belirtiyorlar.

“Evrin ölçeğinde görece olarak daha aşağılarda yer alan hayvanlar arasında saldırgan davranışlara neden olmada içgüdü önemli bir rol oynar fakat merdiveni tırmandıkça, içgüdü önemini kaybetmeye başlar. Özellikle insanlarda saldırganlık doğrudan doğruya içgüdülerin bulunduğu inanın için ortada yeterli kanıt yoktur” (Freedman ve diğ., 1993:239-242).

Nörofizyoloji ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmacılar ise saldırganlığın sinir sistemi üzerindeki tahribattan kaynaklandığını ileri sürerler. “bu yaklaşıma göre şiddetli fiziksel istismara maruz kalmış insanlarda, yaşanan kötü deneyimlere bağlı olarak sinirsel bir hasar oluşmaktadır. Bu sinirsel hasar ise, bu

kişilerin biyolojik olarak şiddete yatkınlıklarını sağlamaktadır” (Vatandaş, 2003:7).

Saldırganlıkla ilgili araştırmalardan bazıları biyolojik ve kimyasal belirleyiciler üzerinde durmaktadır. Genetik araştırmalardan bazıları kadın ve erkeğin taşıdığı kromozomlara bakarak saldırganlığın kromozomlarla ilgili olduğunu söylemişlerdir. Normalde kadınlar XX kromozomlarına sahipken erkekler XY kromozomlarına sahiptir. Ama araştırmacılar bazı erkeklerde XYY şeklinde bir sıralanış bulmuşlardır. Süper erkeklik olarak adlandırılan bu durumun erkeklerde saldırganlığa zemin hazırladığı öne sürülmüştür (Vatandaş, 2003:11-12)

Saldırganlığa ilişkin bir diğer biyolojik yaklaşım hormonların salgıları üzerine odaklanmıştır. Erkeklik hormon salgısı olan androjen ile saldırganlık arasında bağlantı olduğuna ilişkin bulgular ortaya konmuştur. Bu nedenle iğdiş edilen erkeklerin daha az saldırgan olduğu iddia edilmiştir. Bu iddialar bazı ülkelerde saldırgan erkek hükümlülerin iğdiş edilmesine neden olmuştur (Bilgin, 2006:279).

Saldırganlığın nedenleri üzerinde duran diğer bir kuram da öğrenme kuramıdır. Hayvanlar ve çocuklar üzerinde yapılan deneyler öğrenmenin saldırgan davranışlardaki etkisini destekler niteliktedir. Eğer kişi herhangi bir biçimde saldırganlık gösterdiyse ve bu ödüllendirilirse kişinin bu davranışı devam ettirmesi beklenir. Eğer saldırgan davranış cezalandırılırsa bunun tekrarlanma olasılığı daha düşük olacaktır (Bilgin, 2006:281). Bu noktada öğrenmeyi sağlayan ilk süreç pekiştirme iken ikinci süreç taklittir. Çocuklar davranışları öğrenirken gözler, kontrol eder ve taklit ederler. Çocuklar her kişiyi aynı oranda taklit etmezler. Önemli, güçlü ya da başarılı kişi olmak taklit edilmede önem teşkil eder. Ayrıca çocuklar en çok vakit geçirdikleri kişileri taklit ederler; yani çocukların ilk yıllardaki modelleri anne ve babalarıdır. Hem pekiştirme hem de taklit etmede anne babaların davranışları ve birbirleriyle ilişkileri önemlidir (Freedman ve diğ., 1993:250-254).

Bilişsel kuramcılar ise, tahrik unsurları ile ilgilenmişlerdir ve özendiricilerin saldırganlığı arttırdığını belirtmişlerdir. Bununla ilgili olarak da masanın üzerinde duran silah gibi dışsal faktörlerle deney yapmışlardır. Berkowitz ve LePage’in yaptığı deneyde yalancı denek aracılığıyla bazı deneklere elektrik şoku verilerek kızdırılırken diğer bazıları kızdırılmadılar. Bu işlemden sonra deneklere yalancı deneğe şok verme imkanı tanınır. Deneklerin bir kısmında masaya silah konur diğerlerinde de tenis raketi.

Araştırmacılar kızdırılan deneklerin silahın varlığında tenis raketinin varlığından daha fazla elektrik şoku verdiklerini izlemişlerdir (Freedman ve diğ., 1993:255). Saldırđan içerikli filmler de benzer şekilde izleyicileri daha sonraki bir durumda saldırđanlıęa davet edici olabilir. Davranışların yorumlanması da saldırđanlıęı etkileyebilir. “Başka bir bireyin davranışını nasıl yorumladığımız (bir yere yetişmeye çalıştığımız bir durumda arabasıyla yolumuzu kesen birisinin davranışına dışmanlık, kústahlık ya da sadece dikkatsizlik t¼r¼ atıflarda bulunmamız) önemli bir faktörd¼r” (Bilgin, 2006:282).

Saldırđanlıęın nedenlerine ilişkin önemli bir teori de engellenme teorisidir. Engellenme teorisi ilk olarak Yale niversitesi’nden psikologlar tarafından ortaya atılmıştır. Dollard ve arkadaşları saldırđanlıęın her zaman için engellenmenin bir r¼n¼ olduğunu ve engellenmenin olduğu her durumda az ya da çok bir saldırđanlıęın ortaya çıkacağı iddiasında bulunmuşlardır. Ancak daha sonradan yapılan araştırmalar işığında bu ifadedeki katılık ortadan kaldırılmıştır (Bilgin, 2006:280). Dollard, her engellenmenin saldırđanlıęa yol açmadığını ilk açıklamasından iki yıl sonra kabul etmiştir (Vatandaş, 2003:15). Saldırđanlıę d¼rt¼s¼ diğer d¼rt¼lerin doyurulması engellendiği zaman ortaya çıkar. Ancak saldırđanlıę her zaman olayın gerekleşiği an ortaya çıkmayabilir. Saldırđanlıęın ortaya çıkmasına engel olan durumlar s¼z konusu olduğunda saldırđanlıęın yer değiştirmesi s¼z konusu olur. İçinden atılan babanın evde çocuklarına bağırması bunun bir örneğidir (Bilgin, 2006:280). Saldırđanlıę ve engellenme arasındaki ilişkide diğer önemli nokta engellenmenin keyfiliğidir. Eğer engellenme keyfi ise kızgınlık daha fazla olmakta ve saldırđanlıę davranışı da artmaktadır. “Eğer engellenme, bir niyetin sonucu olarak algılanmaz, kaza sonucu, haklı bir nedene dayalı, koşullar altında önemini yitirmiş olarak algılanırsa, insanları o kadar kızdırmaz ve saldırđanlıę özelliği de azalır (Freedman ve diğ., 1993:244).

Saldırđanlıęla ilgili belirtilen kuramlar dışında Vatandaş (2003:16–17), toplumsal belirleyiciler, çevresel belirleyiciler ve durumsal belirleyicilerden bahseder. Toplumsal belirleyicilere ilişkin hayvanlar üzerinde yapılan deneyler yeterli toplumsal deneyimi ve sevgi ilişkisi olmayanlarda saldırđan davranışların arttığını g¼stermiřtir. Ayrıca şiddete yatkın toplumlardaki bireylerin şiddet eğilimi g¼sterdięi belirtilmiştir. Aşırı g¼r¼lt¼, kalabalık, sıcak gibi çevresel etmenlerin de saldırđanlıęı arttırdığı iddia edilmiştir. Bunların dışında aşırı uyarılma, pravokatif film izleme, alınan ilaçlar, alkol ve

uyuşturucu gibi durumsal belirleyicilerin de saldırgan davranışlar üzerinde etkisi olduğu yönünde görüşler bildirilmiştir.

Şiddetin saldırganlık kavramıyla birlikte psikoloji ve sosyal psikoloji alanında incelenmesinden sonra konumuz gereği incelenmesi gereken diğer önemli ilişkisi de felsefe alanındaki güç ve iktidar kavramlarıyla olan bağıdır. Tepe (2009:33), şiddetin insansal bir olgu olması ve insanın yaşamını tehdit eden bir olgu olmasını felsefenin şiddete bakışının hareket noktası olarak ele alır. Dar anlamıyla şiddet iki yönlü bir genişleme göstermiştir. Birinci yön toplumsal yapılar ve olguların şiddet olarak algılanması olan toplumsal yöndür. İkincisi ise fiziksel şiddetle beraber psikolojik şiddeti de içeren bireysel yöndür. Şiddetin toplumsal yönüne ilişkin en baskın kavram, “yapısal şiddet” kavramıyla Johann Galtung’a aittir (Geisen, 2008:94). Bu şiddetin yaparı belli değildir.

“Ona -Galtung- göre tüberkülozdan ölümleri engelleyebilecek bilgi ve donanıma sahip bir toplumda, eğer hala tüberkülozdan ölen insanlar varsa, bu bir yapısal şiddettir. Galtung şiddeti, potansiyel olarak mümkün olan, yapılabilir olanla yapılan arasında uçurum açılmasına neden olan şey olarak tanımlamaktadır. Potansiyel olan ile fiili olan arasındaki açıklığı arttıran veya bu açıklığın azalmasını engelleyen şeydir şiddet. Bu, bir yaparı olmayan şiddettir, daha doğrusu yaparı doğrudan bir kişi ve grup olmayan şiddettir, şiddeti doğuran içinde bulunulan durumdur” (Tepe, 2009:32).

Tepe (2009:33), şiddet ve insan arasındaki bağlantı konusunda şiddetin insan doğasının bir sonucu olup olmadığını tartışır. Kant’a atıfta bulunarak insanın şiddet durumundan ancak kendi çıkarlarını bir yana bırakabilmesi ile kurtulabileceğini ifade eder.

Timuçin (2001:17), tüm iktidarların korkunun iktidarı olarak büyük baskı güçleri oluşturduğunu ifade eder. Buna göre, iktidardaki kişi yetersiz bilinç koşulları içinde benzerleriyle bir araya gelip en doğru yolu bulmuş olduğuna inanması nedeniyle savlı ve saldırgandır. İktidar katında yeri ne olursa olsun o kendini tüm iktidar ortaklarından daha güçlü sayacaktır ve iktidarlar kendilerini yaşamsal bir zorunluluk olarak öne süreceklerdir.

2.2. Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddeti tanımlamamız gerekirse en basit ifadeyle aile üyelerinden birine diğer üye veya üyeler tarafından kötü muamele edilmesidir. “Aile içi şiddet; aile içerisinde birinin diğerine fiziksel zarar verme, küçümseme, önemsememe, ihmal etme amaçlı

olanından tokat atma ile başlayıp öldürmeye kadar varabilen sonuçlarıyla bir toplumsal fenomendir” (Yıldırım, 1998:26). Aile içi şiddette taraflar doğum veya evlilik yoluyla oluşan akrabalık ilişkileri içerisindedirler, çoğunlukla aynı mekanda yaşarlar ve mahrem bir ilişkileri vardır. Bu tanımlamaya göre tarafları eş, kardeş, çocuklar ve ebeveynler oluşturur. Bunun dışında geniş aile şiddeti olarak tanımlanan ayrı yaşayan kardeşler, eski eşler, kuzenler, ailesini terk etmiş ebeveynler arasında görülen şiddet vardır. Bir diğer aile içi şiddet tipi birlikte yaşayan ama evli olmayan çiftler arasında ya da sürekli olarak aynı evi paylaşmayan çiftler arasında görülenidir (İçli ve diğ., 1995:11).

Aile içindeki şiddetin yönü eşlerden birisinden diğerine, ebeveynlerden çocuklara, çocuklardan ebeveyne, çocuktan diğer çocuğa veya ailede yaşayan diğer akrabalara yönelik ortaya çıksa da aile içi şiddetin yoğun olarak çocuğa yönelik ve kadına yönelik olmak üzere iki yönü vardır.

2.2.1. Çocuğa Yönelik Şiddet

Çocukluk dönemini inceleyen literatür incelendiğinde çocukluğun başlangıç ve bitiş yaşları üzerinde bir anlaşmaya varılamadığı bu nedenle de genel bir tanıma ulaşmada güçlük yaşandığı görülür. Geçerli bir tanımlama yapabilmek için çocukluk dönemlerinin iyi bilinmesinin yanında çocuğun içinde yaşadığı sosyokültürel, ekonomik, hukuki yapının tamamının kavranabilmesi gerekmektedir.

Toplumsal yapılar, toplumsal kurumların kişilere yüklediği statülerin gereği olan rollerin yerine getirilmesiyle devamlılığını sağlar. Toplumsal yapının devamlılığını sağlayan birincil kurumlardan aile, bu yapının şekillendirdiği davranış kalıplarını sosyalizasyon süreci içinde çocuğa aktarır. Yani çocuğu mevcut yapıyla uyum içerisinde yetiştirmeye çalışır. Bunu yaparken bireylerin kendilerine özgü kişiliklerinin gelişmesini de sağlamış olur. Ancak kişiliğin gelişmesinde sadece aile içerisinde öğrenilen roller değil doğum öncesi ve sonrasında yaşanan ilişkilerin bütünüün etkisi vardır. Bu bilgiler ışığında denilebilir ki çocukluk birey olma sürecinin ilk devrelerini ifade eder (Ayan, 2007:98-99).

Çocuğun tanımlanmasında onun bir başkasının bakımına muhtaç olması temel olarak alınır. Ancak çocukluğun başlangıç ve bitişine ilişkin yaklaşımlar farklılıkları vardır. Çocukluğun doğum öncesi mi yoksa sonrası mı başladığı tartışması buna bir örnektir.

Çocukluğun bitişi ise yasalar ve erken yaşta evlenme ya da çalışmaya başlama benzeri olağan üstü durumlarla ifade edilir (Ayan, 2007:99).

Toplumsal yapıyı oluşturan politik, hukuki, sosyokültürel ve ekonomik belirlemelerin dışında çocuk, gelişim evreleri yönünden de tanımlanabilir. Gelişim psikologlarının, gelişim evreleri olarak nitelendirdikleri dönemler; bebeklik ve ilk çocukluk (0-6 yaş), orta çocukluk (6-12 yaş), ergenlik (12-18 yaş), genç yetişkinlik (18-30 yaş), yetişkinlik, yaşlılık dönemleri şeklinde adlandırılırlar (Öçalan; 19.09.2009).

Çocuğu tanımlarken en temel kıstas olarak başkasının bakımına muhtaç olmasına yapılan vurgu ile birlikte gelişim evreleri incelendiğinde çocukluk tanımında yine farklılaşmalar ortaya çıkmaktadır. Çocukluğun ilk evrelerinde fiziksel ve psikolojik boyutta yeterince gelişmemiş bireyin ihtiyaçları söz konusuysen ergenlik döneminde fiziksel ve psikolojik yönden belirli gelişmeleri sağlayan bireyin çevresel etkenler dahilinde ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır. “Bu açıdan çocukluk dönemi, gelişim aşamaları arasındaki büyük farklılıklar nedeni ile tek bir tanımlamayla açıklanamayacak bir dönemdir” (Ayan, 2007:99).

Yörükoğlu (1992:13), çocukluk üst sınırının belirsizliğini vurgulamış ve çocuğu “gelişen bir insan yavrusu, olgunlaşmamış, reşit sayılmayan küçük yurttaş” olarak tanımlamıştır.

Çocuğun kanunlarda tanımlanması da içinde bulunan durum açısından farklılıklar göstermektedir. Türk Medeni Kanunu’nun 11. maddesine göre 18 yaşın altındaki her insan çocuk sayılır. Ancak aynı kanunun 12. maddesinde ise 15 yaşını dolduran küçüğün kendi isteği ve velisinin rızası ile ergin kılınabileceğini hükme bağlamıştır. Kişinin ergin sayılmasını hükme bağlayan bir diğer yargı evlenmenin kişiyi ergin kıldığı 11. maddede ifade edilmiştir. Buradan hareketle evlilik ile ilgili maddeye baktığımızda yine Türk Medeni Kanunu’nun 124. maddesinde, erkek ve kadının 17 yaşını doldurmadıkça evlenemeyeceği ancak, hakim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş kadın veya erkeğin evlenmesine izin verebilir ifadesi yer almaktadır. Çocuğu tanımlayan diğer hukuki mevzuatlar da çocuk suçluluğuna ilişkindir. Çocuk Mahkemeleri’nin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun’un 11. ve 12. maddeleri ve Türk Ceza Kanunu’nun 53 ve 58. maddeleri 11 yaşın altındakilerin işledikleri suçlar için kovuşturma yapılamayacağı ve ceza

verilemeyeceğini belirtirken, 11–15 yaş arasında işlediği fiilin suç olduğunun farkında olmaması durumunda ceza verilemeyeceğini, farkında olmaları durumunda ise indirimli ceza verileceği, 15–18 yaşın altında olanlara da indirimli ceza verileceğini hükme bağlamıştır. Çocukluğun tanımıyla ilgili diğer önemli konu ise çocuğun çalışmasıdır. Çocukların çalışmasına yönelik düzenleme İş Kanunu'nun 67. maddesinde yapılmıştır ve bu maddede 15 yaşın altındaki çocukların çalıştırılmayacakları, ancak mesleki eğitim kapsamında, ağır koşullarda çalıştırılmamaları şartıyla 13 yaşını tamamlayanların çalıştırılabileceği belirtilmektedir (Sandalcı, 23.09.2009).

Bu bilgiler ışığında görüyoruz ki çocuk korunmaya muhtaçtır ancak çocuğa ilişkin önemli bir olgu da çocuğa yönelik şiddettir. Çocuğa yönelik şiddet ifade edilirken daha çok fiziksel şiddet tarif edilmektedir. Ancak son yıllarda fiziksel şiddetin yanında çocuğa yönelik her türlü kötü davranışı ifade eden İngilizce bir kavram olan child abuse kullanılmaktadır. “Terimin Türkçe karşılığı çok farklı biçimlerde ifade edilmiş olmakla birlikte yaygın olanı çocuk istismarıdır” (Vatandaş; 2003; 42). Bu kavram “çocuğun ebeveynleri veya ondan sorumlu olan diğer kişiler tarafından fiziksel veya psikolojik nitelikli kötü davranışların tümünü kapsamaktadır” (Yıldırım, 1998:26). Çocuğu cezalandırma amaçlı yapılan pek çok davranış bu kategoriye girmektedir; çocuğu aç bırakma, bir yerde kilitli tutma, cinsel saldırı, aşağılama vb.

Çocuğa yönelik şiddeti tanımlayan bir diğer kavram da çocuk ihmali. Çocuk ihmali daha gizlidir. İhmal ailenin çocuğun en temel gereksinimlerini yerine getirmemesi olarak açıklanabilir. Çocuğun beslenmesine dikkat edilmemesi, sağlık durumuyla ilgilenilmemesi, sevgisiz bırakılması vb. çocuk ihmalinin örnekleridir.

Çocuğa yönelik istismar ve ihmal yeni bir olgu değildir, modern dünyanın zihinlerde yarattığı dönüşümle birlikte bunun bir sorun olarak algılanması ve bu yönde araştırmalar yapılması sorunu görünür kılmıştır. Tarih içerisinde yaşanmış pek çok çağda ve toplumda çocuğa yönelik istismar ve ihmal olarak değerlendirilebilecek uygulamalar görülmüştür. Ancak yaşanan dönem ve toplumsal yaşam kurallarına göre bu uygulamalar şiddet olarak görülmemiştir. Modern anlamda çocukluğun ayrı bir dönem olarak adlandırılması uzun yıllar almıştır ve bu ayırımdan sonra çocuğa yönelik şiddet olgusu ortaya çıkmıştır.

Eski Yunan'da babanın çocuk üzerinde sınırsız bir hakkı olduğu, çocuğu dilediği gibi

cezalandırıldığı, alıp satabildiği, sakatlayabildiği ya da öldürebildiği ileri sürülmüştür. Eski Isparta’da ise çocuklar iyi bir savaşçı olmaları için yetiştiriliyor ve dirençli olabilmesi için de her türlü kötü muameleye maruz kalıyordu. Doğu’da da buna benzer durumlar söz konusuydu. Çin’de 20. yüzyıla kadar fazla olan kız çocuklarını öldürmek olağan bir uygulama iken Japonya’da yeni doğan çocuğun yaşama hakkı ailelere aittir. Afrika’da istenmeyen çocuklar ormana bırakılırken, Eskimolar buzlu suya atar ve Araplar kuma gömerlermiş (Yörükoğlu, 1992:21–23). Kullanılan yöntem farklı olmakla birlikte pek çok toplumda istenmeyen çocuğun ölüme terk edildiği görülüyor.

Hıristiyanlığın doğuşu insancıl davranışların gelişmesine zemin hazırlasa da bir süre sonra çocukların kilise adına sömürülmesi söz konusu olur. Günaha doğan çocukları kurtarmak ailelerin elindedir ve dayakla ölen çocuk kurtulmuş sayılır. İtalya’da kilisede ilahi söyleyen erkek çocukların sesleri bozulmasın diye iğdiş edilmeleri 19. yüzyılın ortalarına kadar devam etmiştir. İslam dini ise çocuklara karşı daha hoşgörülü bir yaklaşım göstermiştir. Ancak bütün tek tanrılı dinlerde olduğu gibi İslamiyet’te de anne ve babaya boyun eğmek esastır (Yörükoğlu, 1992:23–24).

Sanayi Devriminin ilk dönemlerinde yaşanan önemli değişiklikler çocuklar için hiç de iç açıcı olmayan gelişmeler yaşattır. Bu dönemde yoksulluğun artması çocukların şartlarının giderek kötüleşmesine neden olmuş ve çok zor şartlar altında çalışan çocuk işçileri üretmiştir.

Çocuklara yönelik bakış açısı Aydınlanma Çağı’yla beraber dönüşüm geçirmiştir. John Locke çocukların beynini tabula rasa’ya (boş levha) benzeterek onların eğitilmesinin ve yetiştirilmesinin önemine vurgu yaparken J.J. Rousseau çocuk ve çocukluğa saygı duyulmasını istemiştir (Yörükoğlu, 1992:25–26). Bu düşüncelerin etkisi daha sonra eğitim felsefesinde de kendini göstermiştir ve 20. yüzyıla kadar etkisini hissettirmiştir. 18. yüzyılda “ailelerin bütünsel yetkisi, tedricen insani biçimde dönüştürüldü ve böylece tüm toplumsal sınıflar çocuk bakımıyla ilgili sorumluluk almada devletle işbirliği yapmaya zorlandı” (Ayan, 2007:172). 20. yüzyılda ise Freud ve John Dewey çocukluk dönemleri üzerine çalışmışlardır.

“1850–1950 arası dönem, Freud ve Dewey’in de katkılarını göz önünde tutarak, çocukluğun doruğa ulaştığı dönem olarak kabul edilir. Bu dönem, modern aile biçiminin egemen olduğu ve bu gelişmenin bir sonucu olarak ailelerin çocuklarına yönelik bir biçimde en üst düzeyde empati, şefkat ve sorumluluğu onaylayan ruhsal

mekanizmaları geliştirdiği bir dönemdir. Başka bir deyişle, çocukluğun sosyal ve ekonomik sınıflaşmayı aşan bir ideal, herkesin doğuştan kazandığı bir hak olarak dikkate alınmaya başladığı bir dönemdir. Artık ocukluk kaçınılmaz bir biçimde kültürel bir ürün olarak değil, biyolojik bir kategori olarak tanımlanmaya başlamıştır” (Postman’dan aktaran Ayan, 2007:177).

Çocukların korunmasına ilişkin ilk uygulamalar Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleşmiştir. 1825 yılında korunmaya muhtaç çocuklar ve ocuk suçlular için New York’ta bir ev kurulmuştur ve çocuklar için çok sayıda aç evleri açılmıştır. 1885’de çocukları İstismardan Koruma Derneği kurulmuş ve 1899’da ilk ocuk mahkemeleri gündeme gelmiştir. Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Milletlerarası ocuklara Yardım Teşkilatı kurulmuştur. ocuk Hakları Beyannamesi 1923 yılında yayınlanmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu ise 1959 yılında ocuk Hakları Bildirgesi’ni ve 1990 yılında ocuk Hakları Sözleşmesi’ni kabul etmiştir (Ayan, 2007:177–179).

Batıdaki gelişmeler 19. yüzyılda Osmanlıyı da etkilemiş ve çocuklara yönelik çalışmalar bu dönemde başlamıştır. Bu dönemde çocuklara vakıflar aracılığıyla hizmet verilmesinin yanında çocuklara ilişkin nizamnamelerde yayınlanmıştır. 1917’de Himaye-i Etfal kurulmuştur. Cumhuriyet’in ilanından sonra ise 1928 yılında Mustafa Kemal, Cenevre ocuk Hakları bildirgesini imzalamıştır. 1937 yılında Himaye-i Etfal (ocuk Esirgeme Kurumu) kamu yararına çalışan dernek statüsüne geçirilmiştir. I. Korunmaya Muhtaç ocuklar Hakkında Kanun 1949 yılında kabul edilirken 1957’de ikincisi kabul edilmiştir. İkinci kanun birinciyi geçersiz kılmış, yerel yönetimleri korunmaya muhtaç çocuklara bakmakla yükümlü kılmıştır. Günümüz Sosyal Hizmetler ocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ise 1983 yılında kurulmuştur (Ayan, 2007:182–185).

Özetlemek gerekirse modern devletler kurulana kadar çocukların sorumluluğu tamamen aileye aitken modern devletlerin kurulmasıyla bu görev devlet kurumlarıyla birlikte yürütülmektedir. Bugün ocukların korunması devletin bir ödevidir.

Günümüzde ocuk istismarı dört Şekilde kendini göstermektedir. Bunlar; ihmal, fiziksel, cinsel ve duygusal istismardır. Çocuğun ihmali onun beslenme, barınma, giyim, korunma ve gözetim gibi temel ihtiyaçlarının ona bakmakla yükümlü kişiler tarafından bilinçli olarak karşılanmamasıdır. Fiziksel istismar çocuğun kaza dışında ya da gözetilmemesi gibi nedenlerle yaralanmasıdır. Duygusal istismar çocuğun kendisini

etkileyecek tutum ve davranışlara maruz kalması ya da gerekli olan sevgi ve bakımdan mahrum bırakılarak psikolojik olarak yıpratılmasıdır. Duygusal istismarın saptanması zor olmakla birlikte etkileri fiziksel istismar kadar ağırdır. Cinsel istismar gelişimi henüz tamamlanmamış çocuğun bir yetişkin tarafından kendi cinsel doyumu için kullanılmasıdır. Yüzde 12–25 arasında bir oranda kız çocukları, yüzde 8–10 oranında da erkek çocukların 18 yaşına kadar cinsel istismara uğradığı belirlenmiştir (Kara ve diğ., 2004:140- 144)

Çocuğa yönelik şiddet daha çok yakınları tarafından gerçekleştirilmektedir. “Çocuk istismarı yüzde 95 olasılıkla çocuğun anne-babaları tarafından yapılmaktadır” (Kara ve diğ., 2004:141) ancak mahremiyet anlayışından dolayı bunun açığa çıkması zor olmaktadır. Üstelik pek çok aile yaşanan şiddeti şiddet olarak değerlendirmemektedir. Çocuğun yakınları tarafından uygulanan şiddetin tekrarlanma olasılığı da yüksektir.

“Toplumsal ve ekonomik alanda çocuğa uygulanan şiddet eylemlerinin en yaygın aile içinde yaşanan şiddet eylemleridir ve aile içinde yaşanan şiddetten çocuklar farklı biçimlerde etkilenmektedirler. Bir taraftan şiddet gören annenin çocuğuna şiddet göstermesi, diğer taraftan ana-baba arasındaki şiddet sahnesine tanık olan çocuğun duygusal yıkımı şeklinde çocuklar sıklıkla yetişkin aile üyeleri arasındaki şiddetin kurbanı olurlar” (Ayan, 2007: 256).

Arıkan, aile içinde çocuğa yönelik şiddeti “Çocuğun ebeveynleri tarafından kazaya bağlı olmaksızın yani kasıtlı olarak, fiziksel bozukluklar yaratabilecek tokat, tekme, yumruk, ısırma, bıçak veya tabanca çeşitli aletlerle vurulma gibi değişik düzeylerde saldırılara mazur kalması” olarak tanımlamaktadır (Arıkan’dan aktaran Yıldırım, 1998:27).

Çocuğa yönelik şiddet öncelikle aile içinde gerçekleşirken ikincil konum okullara aittir (Vatandaş, 2003:42). Her iki yerde de şiddetin nedeni olarak terbiye gösterilmektedir. Bir disiplin aracı olarak kullanılan şiddet ne yazık ki kısa süreli etki yapar ve tekrar ettikçe etkisini yitirir (Yörükoğlu, 1992:134). Çocuğa yönelik şiddetin bir diğer nedeni de ebeveynlerin çocuğun davranışlarından dolayı duydukları öfkedir. Çocuğun davranışları karşısında aciz kaldığını düşünen anne ve babalar şiddete başvurmakta. Ankara-İstanbul ve İzmir illerinde yapılan bir araştırmada kadınların yüzde 20,2’si kendi çocuklarının onaylamadıkları davranışları sergilediklerinde dövdüklerini, yüzde 12,4’ü de dayak dışında aç bırakma, arkadaşlarıyla oynamasını engelleme ya da bir yere kapatarak cezalandırdıklarını ifade etmişlerdir (İçli ve diğ., 1995:27). Başbakanlık Aile

Araştırma Kurumu'nun Aralık 1994'de yaptırdığı aile içi şiddet araştırmasında, çocukların arada bir dövülmesi gerektiğini düşünenlerin oranı yüzde 36 olarak saptanmıştır. Kadınların yüzde 42'si bu şekilde düşünürken erkeklerde bu oran yüzde 30'dur. (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 2000:105). Mayda ve Akkuş'un (2003:56), 2002 yılında Düzce'de 116 kadın arasında yaptıkları bir çalışmada kadınların yüzde 64.7'sinin çocukların gerektiğinde terbiye amacıyla dövülebileceğini ifade etmişlerdir.

Temel sorun ebeveynlerin itaatsiz olduğu düşünülen ve otoriteye karşı gelen –ki aile içinde otorite anne ve babayı temsil eder- çocuklarına şiddet uygulamayı kendilerine hak olarak görmeleridir. Çocuklar yasal olarak pek çok hakla donatılmışlardır. Ancak Yörükoğlu'nun da (1992:18) belirttiği gibi çocukların yazgısını yasalar değil gelenekler belirlemektedir. Gelenekler çocukları anne ve babalarının sorumluluğuna vermiştir. Çocuğun ömür boyu itaat etmesini istemek ve karşıtı durumda şiddet uygulama hakkı da bu geleneklere dayandırılmaktadır. Karşılıklı bağımlılık, otorite, itaat, cinsiyetçi yaklaşım üzerine kurulu olan aile yapısının getirdiği disiplin yöntemleri çocuğa yönelik istismarın görünür kılınmasını engellemektedir.

2.2.2. Kadına Yönelik Şiddet

Birleşmiş Milletler 1993 yılında Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Bildirisi'ni yayınlamıştır. Bildiride kadına yönelik şiddet “cinsiyete dayalı ve kadınlarda fiziksel, cinsel, psikolojik herhangi bir zarar ve üzüntü sonucunu doğuran veya bu sonucu doğurmaya yönelik özel yaşamda gerçekleşebilen her türlü davranış, tehdit, baskı veya özgürlüğün keyfi biçimde engellenmesi” olarak tanımlanmıştır. 1995 yılında yapılan Pekin Eylem Deklarasyonu bu tanımları genişletir. Buna göre kadına yönelik şiddeti içeren uygulamalar şunlardır;

- (a) Dayak dahil aile içinde meydana gelen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, evdeki kız çocuklarının cinsel istismarı, çeyizle bağlantılı şiddet, evlilikte tecavüz, kadınlara zararlı olan, kadının cinsel organına zarar verme ve diğer geleneksel uygulamalar, nikah dışı şiddet ve istismarla bağlantılı şiddet;
- (b) Tecavüz, cinsel taciz, işyerinde, eğitim kurumlarında ve başka yerlerde sarkıntılık ve cinsel zorlama dahil toplum içinde meydana gelen

fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, kadınların alınıp satılması ve fahişeliğe zorlanması;

- (c) Nerede olursa olsun, devletin yürüttüğü veya göz yumduğu fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet.

Bunların dışında kadınlara yönelik şiddet, silahlı çatışma durumlarında kadınların insan haklarının ihlal edilmesi, özellikle cinayet, sistematik tecavüz, cinsel kölelik ve gebeliğe zorlama, zorla kısırlaştırma ve düşüğe zorlama, kontraseptiflerin zorla/baskıyla uygulanması, kız bebeklerin öldürülmesi ve doğum öncesi cinsiyet seçimini de kapsamaktadır.

Araştırma sonuçlarına bakacak olursak dünyanın hemen her yerinde, hemen her toplumda kadına yönelik şiddet vakalarına rastlanmaktadır. Örneğin;

- Avrupa Konseyi'nin 2002 yılına ait bir raporuna göre Avrupa'da her hafta bir kadın kocası veya sevgilisi tarafından öldürülmektedir (Curry, 2006:191).
- Fransa'da 2001 yılında yapılan ulusal bir araştırmaya göre 1.35 milyon kadın aile içi şiddete maruz kalmış ve bunların yarısı bu durumdan daha önce kimseye bahsetmemiştir (Curry, 2006:191).
- Norveç'te her yıl 10.000 kadın aile içi şiddet sonucu aldığı fiziksel yaraların tedavisi için hastanelere başvurmaktadır (Curry, 2006:191).
- İsrail'de dayak yiyen kadınların esas oranı, toplam İsrail nüfusunun yüzde 20-25'i kadardır ve bu da, ülkedeki toplam kadın nüfusunun yüzde 50'sine tekabül eder (Abdo, 2006:71).
- Tayland'da evli kadınların yüzde 50'si kocalarından dayak yemektedir (Yıldırım, 1998:34).
- Rusya'da resmi verilere göre her yıl 14.000 kadın partnerleri tarafından öldürülmektedir (Kelemen, 2006:166).
- Pakistan'da ev kadınlarının yüzde 99'u, çalışan kadınların yüzde 77'si kocaları tarafından dövülmektedir (Yıldırım, 1998:34).

Kadına yönelik şiddetin son yıllarda özellikle 1980'lerden sonra görünür olması kadın hareketlerinin çalışmasıyla gerçekleşmiştir. Bazı toplumlarda kadına yönelik şiddeti hoş görmenin ötesinde cesaretlendirici geleneklere sahip olduğu görülmüştür. Erkeğin

kadını kontrol etmesi onaylanmıştır. 1877’de İngiltere yasaları buna örnektir. Bu yasa erkeklerin kadınları dövmesine izin vermektedir. Yalnız şartı vardı; döveceği sopa işaret parmağının kalınlığını geçmeyecekti (İçli ve diğ., 1995:13).

Wodarski, eşe yönelik saldırgan davranışlarla ilgili mağdur olarak kadını odak alan bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmaya göre saldırgan davranışa maruz kalan kadın duygusal anlamda pasif olarak yönetilebilecek şekilde katı bir aile disiplini içinde yetişir, sosyal açıdan yalnız, saldırgan davranışın sebebi olarak kendisini görür, saldırıyı yapan kişiye itaate devam eder, saldırganın bir gün değişeceğine inanır, geleneksel anlamda cinsiyet rolünü kabul etmiştir ve yaşadığı psikolojik ve fiziksel sorunlara rağmen şiddeti reddeder. Wodarski, bu kadının ilişkiyi sürdürme nedenlerini de bağımlılık duygusuna, dini inançlarına, erkeğin egemenliğine ve maddi zorluklara dayandırır (İçli ve diğ., 1995:13–14).

Arıkan, aile içinde şiddete uğrayan kadınların özelliklerini şöyle sıralar;

- Yetersiz Özgüven: Bu kadınlar kendilerini yetersiz, güvensiz ve değersiz bulan kadınlardır.
- Aşırı Bağımlılık: Evlilikte şiddete uğrayan kadınların yüksek bağımlılık ihtiyacı taşıdıkları saptanmıştır.
- Depresyon: Evlilikte şiddete uğrayan kadınlar bu durumda çoğu kez depresyona girmektedirler.
- Aşırı Sorumluluk Yüklenme: Şiddete başvuran erkeklerin aksine şiddete uğrayan kadınların bu durumdan ötürü aşırı derecede kendilerini sorumlu tuttuğu görülmektedir.
- Geleneksel Cinsiyet Rollerine Duyulan İnanç: Tıpkı erkekler gibi şiddete uğrayan kadınların da kadın-erkek rollerine ilişkin çok geleneksel bir bakış açısına sahiptirler (Arıkan’dan aktaran Vatandaş, 2004:36).

Wodarski, araştırmasında şiddetin faili olan erkeğe ilişkin saptamalarda da bulunmuştur. Buna göre saldırgan erkek genellikle kadının kocasıdır, saldırgan erkek öfkeli ve kavgaya hazırdır, olanlara tepkisi aşırıdır, toplumun yüklediği erkeklik rolüne ilişkin yetersiz olduğu duygusuna sahiptir ve çocukluğunda ailesinde ilgisizlik ve şiddet geçmişi olduğu görülmüştür (İçli ve diğ., 1995:14).

Şiddete başvuran erkeğin özelliklerine ilişkin bazı araştırmaların ortaya koyduğu sonuçlar ise şöyledir;

- Düşük Özsaygı: Evlilikte şiddet kocanın güçsüzlük ve yetersizlik duygularını yenme ve özsaygıyı bulma çabası olarak görülür.

- Bağımlılık: Evlilikte şiddet, erkeğin karısına duyduğu ihtiyacı yok etmek amacıyla yaptığı bir girişim ya da engellemeye karşı bir atak olarak görülür.
- Alkol Kullanımı: Şiddete başvuran erkekler arasında alkol kullanımının yaygın olduğu saptanmıştır.
- Şiddet Davranışı ile İlgili Sorumluluk Üstlenme: Evlilikte şiddete başvuran kocalar bu eylemlerinden ötürü çoğunlukla kendilerini sorumlu tutmazlar.
- Geleneksel Cinsiyet Rollerine Duyulan İnanç: Bu erkekler eşlerini dövebileceklerini, zaten toplumun kendilerine bu hakkı verdiklerini düşünmektedirler (Arıkan'dan aktaran Vatandaş, 2004:35–36).

Kadına yönelik şiddetin nedenleri araştırılırken nedenler arasında genetik faktörlerin de olabileceği iddia edilmiştir ancak nörolojik ve genetik temellere dayandırılan bu davranışların neden aile içinde daha sık ortaya çıktığı açıklanamamıştır. Kadına yönelik şiddet de sosyalizasyon sürecinin önemi çok fazladır. Şiddetin var olduğu bir aile yapısında büyüyen çocuğun şiddeti öğrenmesi nedeniyle bu davranış kalıplarını kullanması yönünde eğilimi vardır. Aynı şekilde çocuğa aileden yönelik şiddet içeren bir davranış da çocuğun sorunlarının çözümü için şiddeti kullanmasını kolaylaştırmaktadır. "...bu ceza biçimi şiddete maruz kalan çocuğun, kişiliğinin ve dünya görüşünün bir parçası olur. Straus'a göre çocuk böylece gerginlik, yorgunluk ve kızgınlık gibi durumlarda şiddetin hoş görülebileceğini öğrenir" (İçli ve diğ., 1995:17–18).

Wiggins, erkeğin karısına fiziksel saldırıda bulunma nedenlerini kadının onun isteklerini yerine getirmemesi, kadının çok şey istemesi ve erkeğin kadına saldırısına dışarıdan müdahale olması başlıkları altında incelemiştir (İçli ve diğ., 1995:18).

Şiddetin aile içinde ortaya çıkmasının en önemli nedenlerinden biri aile üyelerinin birbirleriyle diğer üyesi oldukları bütün gruplardan daha fazla zaman geçirmeleri ve bu geçirilen zamanda da yaşanan paylaşımların diğer gruplarla yaşananlardan farklı olarak gerginlikleri, kararsızlıkları ve sorunları da içermesidir. Ailenin özelliklerinden biri de herkesin birbirine karışma hakkı olması ve belli bir hiyerarşik yapıya sahip olmasıdır. Bu özellikler çatışma ortamlarının doğmasına neden olmaktadır. Ailenin mahremiyet yapısı ve dışı kapalılığı da şiddetin ortaya çıkmasını engellediği gibi gönüllü olan aile üyeliği de şiddetin devamlılığını getirmektedir.

Yaşanan şiddetin en önemli nedenlerinden biri de erkeğin bunu kendine hak olarak görmesidir. Güç sahibi olan erkek ailenin ve ailedeki her şeyin sahibi olarak istediğini

yapabilmekteyken şiddetin evin içinde olması ve bunu ev dışındakilerin görmeyecek olması şiddetin ortaya çıkmasını kolaylaştırmaktadır.

Öyleyse bu kadar netmiş gibi görünen bu açıklamalara karşın gerçeklikte kadın şiddet içeren bu ilişkiyi neden devam ettirir? Psikoloji bilimi bunu öğrenilmiş çaresizlik olarak açıklamaya çalışır. Buna göre kadın toplumsal rolü gereği yani kadın olduğu için çaresiz olmayı öğrenir. Bu nedenle de bu sorundan kurtulma yeteneğine sahip değildir. Ancak bu açıklama biçimi kadına yönelik şiddette mağdur olan kadına da sorumluluk yüklemektedir. Sorumluluk yaşanan sorunlar nedeniyle yüklenmiyor kadına böyle bir durumda. Erkeğin sorunların çözümü olarak şiddeti seçmesine zemin hazırlıyor. Kadının rolü gereği çaresiz olması peşinden onun da rolü gereği şiddeti çözüm yolu olarak seçmesini getirmektedir. Bu da yaşanan süreci olağanlaştırmaktadır çünkü herkes rolünün gereğini yerine getirmiştir.

Kadının ilişkiyi devam ettirmesinin en önemli nedenlerinden biri kadının ekonomik kaygıları olarak gösterilmektedir. Ekonomik kaygılarla beraber kadın kendini yalnız hissetmektedir ve ailesinden de destek bulamazsa gidecek yeri olmadığını düşünmektedir. Bunun yanında diğer önemli neden de kadının erkekten korkmasıdır; çünkü hem kadın hem erkek, erkeğin kadından daha güçlü olduğunu düşünmektedirler.

Kadınların ilk şiddetten sonra evliliklerini sürdürmek istemeleri anlaşılır bulunmaktadır; ancak bu şiddetin devamlılığını sağlayan bir etkidir. Kadının ilk şiddet olayından sonra ilişkiyi devam ettirmesi şöyle açıklanabilmektedir. “Kadının yaşadığı ilişkinin kaybetmek istemediği birçok olumlu yönü olabilir, kadının ekonomik bağımsızlığı olmayabilir, çocuklarını babasız bırakmak istemeyebilir ya da kocası aynı davranışı tekrarlamayacağına söz vermiş olabilir”(İçli ve diğ., 1995:20).

Kadınlar yaşadığı şiddet ortamını terk edemediği zaman bunu rasyonelleştirme yoluna giderek evliliklerini sürdürmektedirler. Ferraro ve Johnson söz konusu rasyonelleştirme yollarını şöyle sıralamışlardır;

- Şiddete uğrayan kadınların buna katlanarak kocalarını bu davranıştan ötürü karşılaştıkları problemlerden kurtulabileceklerini ümit ederler.
- Şiddet uygulayan kocaların, bu davranışının bazı dış nedenlerden örneğin, işsizlik ve işteki nedenlerden kaynaklandığı düşünülür.

- Kadınlar şiddetin günlük yaşamda var olup olmadığını bilmek istemezler.
- Bazı kadınlar şiddetin hiç olmazsa bir kısmı için kendilerini suçlarlar.
- Bir görüşe göre, kadınlar bazı dini bakışlar ve çekirdek aileye olan bağlılık nedeniyle şiddete katlanırlar (İçli ve diğ., 1995:21).

Kadın, şiddeti farklı şekillerde yaşayabilir. Kadına yönelik şiddet türleri beş başlık altında toplanır. Bunlar, duygusal şiddet, sözel şiddet, ekonomik şiddet, fiziksel şiddet ve cinsel şiddettir.

Duygusal şiddet, şiddet amacıyla karşı tarafa baskı olabilecek şekilde duygu ve duygusal ihtiyaçların istismar edilmesini, isteklerin yaptırılmasını içerir. Duygusal şiddetin en yaygın biçimleri sevgi, ilgi, destek gibi duygusal yönü ağır olan ihtiyaçların önemsenmemesi, kişiyi küçümsemek, ait olduğu grubu aşağılama, yetersiz olduğunu, beceriksiz olduğunu ifade etme, patolojik düzeyde seyreden kıskançlık davranışları olarak gösterilebilir. Mor Çatı'ya yapılan 550 başvurudan yüzde 60,5'inin eşinin duygusal şiddetine maruz kaldığı belirlenmiştir (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 2000:27).

Sözel şiddet, korkutma, sindirme, kontrol etme amacıyla sözlerin kullanılmasıdır. Aşağılayıcı sözler sarf etmek, küfür etmek, küçük düşürücü lakap takmak en yaygın sözel şiddet görünümleridir. Mor Çatıya başvuran kadınlardan yüzde 30,8'i sözel şiddete maruz kaldığını söylemişlerdir (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 2000:27).

Kadının çalışmasını engellemek, olanakları yeterli olduğu halde ihtiyaçlar için para vermemek, kadının iş yaşantısında başarılı olmasını engellemek, kadının kazancını almak, kendisi çalışmayarak kadını zorla çalıştırmak şeklinde kendini gösteren ve ekonomik araçları ve yaptırımları kadın üzerinde bir baskı aracı olarak kullanılmak ekonomik şiddeti tanımlamaktadır.

En çok maruz kalınan şiddet olarak da bilinen fiziksel şiddet, itme, dövme, tokatlama, yumruklama gibi kaba kuvvetler şeklinde uygulanan ve sonucunda genellikle beden üzerinde hasarlar bırakan davranışları içerir. Fiziksel şiddet evliliğin ilk aşamalarında ortaya çıkabildiği gibi daha sonra kadının “bir biçimde güçlenmesi ile de (yaşlanmak, çocuk sahibi olmak, çalışmaya başlamak gibi)” (Bora ve Üstün, 2008:12) şiddetin başladığı görülebilir. Fiziksel şiddetin hamilelik dönemlerinde de görüldüğü saptanmıştır. Hamilelik sürecindeki şiddete ilişkin 154 kadınla yapılan bir araştırmada

kadınlar yüzde 36,4'ü fiziksel şiddete maruz kaldığını bildirmişlerdir (Ayrancı ve diğ., 2002:79).

En ağır biçimleri tecavüz ve ensest olarak değerlendirilen cinsel şiddet ortaya çıkması en zor olan şiddet türüdür. Ev içi cinsel şiddetin üç farklı şekilde ortaya çıktığı ifade edilmiştir.

- Cinsel şiddetin en yaygın biçimi olan bu tür de sadece ilişki ile sınırlı olan bir zor kullanma söz konusudur. Kadın bu durumda cinsel ilişkiye bulunma amacını gerçekleştirmekten öte fiziksel güç kullanılarak kadının rızası olmaksızın cinsel ilişkide bulunma biçiminde gerçekleşmektedir.
- Zorlama/şiddet sadece cinsel ilişki ile sınırlı değildir. Zorlama/şiddet cinsel ilişkide bulunma amacını gerçekleştirmekten öte fiziksel güç kullanılarak kadının rızası olmaksızın cinsel ilişkide bulunma biçiminde gerçekleşmektedir. Bu durumda mor gözler, kırık kemikler, kafatasında yarıklar, bıçak yaraları gibi izler görülebilmektedir.
- Bu tür şiddet cinsel şiddetin en ağır kısmını oluşturmaktadır. Fiziksel cebrin sapıklıklarla birleşmesi ile sadistçe bir tavırla ırza geçme söz konusu olabilmektedir. Bu tür olaylarda genellikle pornografik videokasetleri kullanılmakta, kadın filmde geçen sahneleri canlandırmaya zorlanmaktadır. Bu tür durumlarda kadınlar ağır bedensel ve ruhsal travma geçirmektedir (Bıçakçı'dan aktaran Vatandaş, 2003:25).

Kadınların önemli bir bölümü aile içinde cinsel şiddete maruz kaldığını fark edemedikleri gibi, farkında olsalar da bunu dile getirmemektedirler. Aile içinde yaşananların mahremiyetine cinselliğin mahremiyeti de eklenmiştir. Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı'na cinsel saldırı iddiasıyla başvuran bir grupla yapılan araştırmada saldırganların %43,4'ünün tanıdık olduğu saptanmıştır. Bunların %13,2'si önceki sevgili, %11,3'ü koca, %7,5'i biyolojik baba, %7,5'i de yakın erkek akrabadır (aktaran Özbudun, 2009:29). Scully'nin (1994:166) ifade ettiği gibi "tecavüz hem bir şiddet eylemi, hem de cinsel bir eylemdir ve onu başka suçlardan ayıran yönü de budur." Cinsel şiddet içeren davranış kalıplarını ise şöyle sıralayabiliriz;

- Kadına cinsel bir eşyaymış gibi davranmak,
- Aşırı kıskançlık ve şüphecilik göstermek,
- Kadını istediğinden daha açık bir şekilde giyinmeye zorlamak,
- Kadının cinsel isteklerini, ihtiyaçlarını hiç önemsememek, dikkate almamak veya alay etmek,
- Kadının cinsel performansı ile olumsuz veya küçümser bir şekilde alay etmek (Frijid, soğuk gibi isimler takmak),

- Cinselliği bir cezalandırma yöntemi olarak kullanmak,
- Açıkça başka kadınlara ilgi göstermek,
- Acıtarak, hoyrat cinsel ilişkide bulunmak,
- Duygusal baskı kullanarak cinsel ilişkiye zorlamak,
- Tecavüz etmek,
- İstenmeyen cinsel pozisyon (ters ilişki gibi),
- Özellikle cinsel bölgelere aletle işkence etmek gibi sadist davranışlarda bulunmak, fuhuşa zorlamak (Yıldırım Güneri, 1996:89).

Bir kişinin bir diğerine isteği dışında ve rızası olmadan korkutarak, zorla, şiddet kullanarak veya onu uyuşturucu, alkol ya da türevi bir maddeyle etkisiz duruma getirerek yaptığı cinsel girişimler olarak ifade edilebilen tecavüz cinsel şiddetin en ağırı olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca kaçırılarak tecavüze uğrayan kızların, gerek tecavüz edenin cezalandırılmaması gerekse kültürel nedenlerle tecavüze uğrayan kızın kirlenmiş olarak nitelendirilmesi yüzünden tecavüzcüleriyle evlendirilmeleri ise ömür boyu cinsel şiddet olarak değerlendirilebilir.

Cinsel şiddet çoğu zaman fiziksel şiddetle beraber görülmektedir ve fiziksel şiddetten sonra da cinsel şiddet, tecavüz gerçekleşmektedir.

“Fiziksel şiddete uğrayan kadınların çok büyük bir çoğunluğu dayak ve kötü muameleden hemen sonra şiddet uygulayan kocaların cinsel ilişki talebiyle karşılaşılıyorlar. Dayaktan sonra her üç kadından ikisine koca tarafından tecavüz ediliyor, her altı kadından biriyle zorla (anal ilişki) ters ilişkide bulunuluyor. Kadınlar, kocanın ters ilişki teklifini kabul etmediklerinde, çok yoğun bir biçimde şiddete uğruyorlar” (Mor Çatı Kollektifi, 1996:27).

Son olarak kadına yönelik şiddet içinde değinilmesi gereken diğer bir konu namus cinayetleridir. Levi Strauss ilk topluluklarda (Amerikan yerlilerine ilişkin incelemelerinde) kadının yerine ilişkin değerlendirmelerde bulunur. Buna göre kadın değişiminin önemini vurgulayarak kadın ve besin değişiminin toplumların kaynaşmasında önemli yeri olduğunu ifade eder. Bu değişimin toplumlar için öneminden dolayı kurallara bağlanır ve kuralların ihlali yaptırımlara neden olur. Bu değerlendirmenin arkasından Özbek (2009: 14), bu yaptırımların en sertinin namus cinayetleri olduğunu ifade eder.

Sirman (2006:43), namusla ilişkili suçları üreten toplumsal koşulların analizini yaptığı çalışmasında namus cinayetlerini söz konusu eden üç tarafın bakışını ele alarak

değerlendirir. Buna göre bu suçların ilk tarafı olan namus yasalarının kurallarına göre yaşayan insanların bekaretin ve cinsiyet yüklü değerlerin korunması için bu şiddeti gerekli gördüklerini ifade eder. İkinci taraf bu davranışın suç olduğunu düşünenlerdir ve onlar namus suçlarını ve bu suçları işleyenlerin kadınlar ve kadınların bedenleri üzerinde denetim kurmaya çalıştıkları yönünde değerlendirirken üçüncü taraf olan toplumdaki egemen siyasal gruplardır. Bu egemen siyasal gruplar namusla ilgili suçların geleneksel değerlere bağlı olduğunu iddia ederek, bunu eğitim ve modernleşme yoluyla ortadan kaldırılabilecek bir olgu olarak ele alırlar.

Sirman, namus cinayetlerini akrabalığa dayalı toplumlar temelinde ele alıyor. Akrabalığa dayalı toplumlarda namusun iki cinsiyet içinde ahlaki bir mesele olduğu, namussuz bir erkek ya da kadının toplumun sosyal yapısından ziyade ahlaki dokusuna yönelik bir tehdit oluşturduğunu söyler. Bu algılamaya sahip toplumlarda cinsellik, gruplar arası, grup içi ve bireysel düzeylerde bir düşmanlık içerisinde yaşanırken ahlaksızlık ve zayıflık her anlamda diğer topluluklara ait olarak görülür. Osmanlıda akrabalığa dayalı toplumun bir benzeri olan hane sistemi vardır. Bu sistemde akraba, aile ya da bir klana bağlı olmadan hanenin üyesi olabilmek esastır. Ancak yine de odalık veya evlilik yoluyla da akrabalık oluşabilmektedir. Hanede hiyerarşiye bağlı otorite esastır ve hanenin devamlılığı buna bağlıdır. Osmanlıda en büyük hane padişahın hanesiydi. Hanenin idaresi ve ülkenin idaresi bir olmaktadır. Bu sistemde akrabalık hala bireysel ilişkilere dair olsa da imparatorluğun siyasi şartlarına göre düzenlenmekteydi. Bağımlı hale gelen aile reisleri sarayın uygulamalarını taklit yoluna gider ve kendilerine bağımlı olan insanların cinselliklerini, kimliklerini yani namuslarını düzenlemeye çalışırlar. Benzer durum ulus devlet aşamasında da görülür. Bu defa cinsellik sevgi temelinde kurulan ilişkilidir. Sevgi yoluyla kişiler baskı sonucu değil gönüllü olarak itaat altına girmeyi kabul etmişlerdir. Ulus devlet sisteminde siyasal rejim ve toplumsal cinsiyet rejimi hane üzerine değil aile üzerine oturtulmuştur. Aile 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanunla toplumun temel taşı olarak görülmüş ve böylece kişiler ulus devlete ve aileye sadakatle görevlendirilmiştir. Bu yasaya göre ailenin reisi de kocadır (2002 yılında bu madde değiştirilmiştir). Hane yapısı nasıl imparatorlukları ayakta tuttuysa aileler de modern ulus devletlerin devamlılığını sağlamaktadırlar. Ulus devletler ulusal kimliği tanımlarken iktidar ilişkilerini gelenek ve görenekler haline getirerek onların yeniden üretilip devamını sağlarlar. Modern düzen geleneksel erkekliği

tanımlayan iktidar ilişkilerinin devamını sağlamıştır. Namus kavramı sömürge sonrası ulus devlet içindeki iktidar mekanizmasının önemli bir parçasıdır ve bu rejimler altında egemen olanın şiddeti namus suçları ve hak ihlalleri olarak dışa vurulmaktadır (Sirman; 2006:43–61). “Bu suretle de namus basit bir kültürel ilişkiden çok, kişisel ilişkiler kadar kamusal düzenlemeyle de bağlantılı olan siyasal bir ilişki çeşididir” (Sirman, 2006:59).

Namus cinayetleri bir kültür ya da bir dine özgü değildir. Birçok toplumda görülmektedir ve evrenselidir. Namus cinayetlerinin evrensel boyutuna dikkat çeken Abdo (2006:63), bunu özel mülkiyet kültürünün, ataerkilliğin ve sömürü düzeninin ayrılmaz parçası olarak değerlendirir. Bu nedenle namus cinayetlerini bir etnik ya da dine mensup toplumlara atfetmek ayrımcı ve ırkçı bir yaklaşım olacaktır.

Özbek (2009:14–17), namus kavramını miras aktarımıyla bağlantılandırıyor ve miras aktarımının olmadığı yerde kadının sadakatsizliği de sorgulamayacaktı iddiasında bulunuyor. Aşiret ilişkilerinde meta düzeyine indirgenen kadın, cinselliği ve doğurganlığı nedeniyle değerli bir metadır. Cinselliği, törelerin çizdiği sınırlar dışında yaşamak metanın değersizleşmesi olarak değerlendirilir. Ataerkil toplumlarda namusun kirlenmesi durumunda başvurulan pratikler arasında öldürme de vardır. Bu modern toplumlarda görülecek bir uygulama değildir. Ancak yeni oluşan sistemler eski sistemlerden tamamen arınmış değildir; bilakis ihtiyacı olduğunda tarih içerisindeki organları çekip alabilmektedir. Bu bağlamda Özbek, modern toplumlar içinde yaşanan namus cinayetlerini ataerkil ideolojinin bir devamı olarak ve onla bağlantılı görmek gerektiğini ifade eder.

2.3. Feminist Teori

Feminist teorinin kadına yönelik şiddete bakışını değerlendirebilmek için öncelikle feminist teorinin tarihsel arka planına bakmak gerekir. Feminizm “kadınların erkeklere göre dezavantajlı, eşitsiz ve ikincil bir konumda olduğu ezildiği sömürüldüğü noktasından hareket eder” (Çakır, 2008:416) ve toplumsal cinsiyet hiyerarşisi üzerine temellenir. Toplumsal cinsiyet hiyerarşisi bir iktidar durumu ortaya çıkarmaktadır ve bu hiyerarşinin alt basamağını oluşturan kadınların bağımlı olduğu bir düzen yaratmaktadır. Feminizm kadınları bağımlı kılan ve baskı altında tutan düzeni fark edip onunla mücadele etme yollarını ortaya koyar.

Kadınların toplumsal yapıdaki ikincilleştirilmelerine ilk karşı çıkışı Çakır (2008:416), Christine de Pizan'a (1364-1430) bağlar. Pizan, *The Book of The City of Ladies* (Kadınlar Kentinin Kitabı) (1405) ile kadınların ezilmesine karşı çıkmıştır. Ancak bilinçli bir başkaldırı için ise 17. ve 18. yüzyıllar beklenmiştir.

Walters (2009:15–16), *Feminizm* isimli kitabında feminizmin tarihini “Feminizmin Dinsel Kökleri” bölümüyle başlatır. Buna göre kadınlar kendileri ile ilgili taleplerini ilk dinsel bir çerçevede içinde istemişlerdir. 11. yüzyılın sonunda doğan Rhineland'daki manastırda önce rahibe daha sonra başrahibe olan Bingelli Hildegard kadınsı olmayan davranışlar olarak nitelendirilen müzik yapmak ve yazı yazmak konusunda Clairvauxlu Bernard'a bunları yapmasının doğru olup olmadığını sorar. Önde gelen din adamlarından olan Bernard, Hildegard'a destek verir ve Hildegard 60 yaşına geldiğinde bütün Almanya'da tanınan biri olur.

15. yüzyılda ise Norwichli Julian “Sırf kadın olduğumuz için, sana Tanrı'nın iyiliğini anlatmam gerekmediğine mi inanmalıyım?” diye sorar. 16. yüzyılda reform hareketlerinin etkisiyle eğitim alan kadınların sayısı artar. Eğitim oranının artması kadınların, dinsel çerçevede de olsa kendi durumlarını tartışmaya başlamalarına neden olur. 1589'da Jane Anger, o güne kadar yaygın olan inanışa meydan okuyarak Havva'nın Adem'den üstün olduğunu söyler. Açıkladığı neden ilginçtir; bunu Adem'in kirli çamurdan yaratılması ve Havva'nın da Ademin etinden yaratılmış olmasından dolayı daha saf ve daha kusursuz yaratıldığı şeklinde açıklar. 17. yüzyılda ise mezhepler kilisenin yerleşik düzenine karşı durumdadırlar. Bu nedenle kadınlar bu mezhepler arasında daha özgür bir ortam bulurlar. Kadınlar artan bir şekilde devam eden sert muhalefetlerle karşılaşmışlardır. Ancak bu onları toplantı ve ayinlerde konuşmaktan alıkoyamamıştır (Walters, 2009:15–29).

Kadınlar özgürlükleri için ilahi esin kaynaklarını kullanmışlardı ancak bu yeterli olmayacaktı. Daha sonraki yıllarda kadınlar ruhsal eşitliğin yanında doğal hakların elde edilmesinin önemi ve zeka açısından erkeklerle farkları olmadıklarını göstermek için çalıştılar (Walters, 2009:27).

17. ve 18. yüzyılda üretim anlayışının değişimine bağlı olarak toplumsal yapıda da değişimler meydana geldi. Kadınlar için bu değişimlerden en görünenleri burjuva kadınlarının evle özdeşleşir duruma gelmesi ve yoksul kadınların da daha ağır şartlarda

çalışmaya başlamış olmalarıdır. Bu dönemde gelişen burjuva sınıfı ve dönemin eşitlik, özgürlük anlayışı insan hakları kavramının gelişmesini sağladı. Ancak insan hakları düşüncesini gelişmesini sağlayan Locke ve sonrasında Rousseau dahi, haklar ve eşitliklerden bahsederken bunu yalnızca erkeler için kullanmışlardır. Kadınlar büyük destek verdikleri insan hakları kavramının ve Fransız İhtilali'nin getirdiği dönüşümün dışında tutulduklarını fark ettiklerinde ise bunu bir harekete dönüştürdüler. 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyılın başlarında erkeklerle eşit haklara sahip olmak isteyen kadınlar bir araya geldiler. 19. yüzyıldaki bu ilk başkaldırışlar I. Dalga Feminizm olarak adlandırılır. I. Dalga feminizm her ülkede farklı şekillerde yaşanmıştır.

ABD'deki I. Dalga kadın hareketlerine baktığımızda hareketin Avrupa'dan daha etkili olduğu söylenebilir (Bendason, 1999:45). ABD'deki mücadele kölelere özgürlük hareketine kadar götürülmektedir. Sarah Grimke ve Angelina Grimke (Grimke kardeşler) hareketin başını çekmektedirler. Amerika'daki I. Dalga Feminizm'in en önemli hareketi ise Seneca Falls toplantısıdır. 1848 yılında yapılan bu toplantıda Duygular Bildirgesi yayınlanmıştır (Çakır, 2008:418). Bu bildirge temel haklar doktrinini baz alarak Bağımsızlık Bildirgesi üzerine oturtulan bir girişimdir. Bu uyarlamada kadınlar doğal haklarını ihlal edip kamusal alanda sessiz kalmalarını sağlayan yönetime razı olmayacaklarını, bununla birlikte oy verme hakkı, yönetme, hizmet hakkı ve bu hizmetleri sağlayabilecekleri eğitim hakkını istemişlerdir. Seneca Falls bildirisi aynı zamanda evlilik sözleşmelerinin yarattığı adaletsizliğin de önüne geçilmesini istemektedir. Diğer bir ifade de kadınların kazanç getiren işlerden uzak tutulması ve aynı işi yaptıkları halde erkeklerle eşit ücret alamamalarına yöneliktir (Danovan; 2007; 23–27).

Kadınların eğitim kurumlarına alınmaması bu dönemin temel özelliklerindendir. Bu nedenle kadınlar bağış kampanyalarıyla okullar kurarlar ve kadınlar için eğitime başlarlar. Dönemin en önemli problemlerinden biri de Seneca Falls bildirgesinde de ifade edilen evlenen kadının erkeğin egemenliğine girip vatandaşlık hakkını kaybetmesidir.

“Eğer evliyse, erkek kadını kanunlar önünde, vatandaşlığı sona ermiş gibi gösterir. Kadının mülkü üzerindeki tüm hakları ve hatta kazandığı parayı bile alır... Evlilik anlaşmasında, kadın kocasına karşı itaatkar olacağı üzerine söz vermeye zorlanır. Erkek, kadının... efendisi olmaktadır -kanun

erkeğe kadının özgürlüğünü elinden alma ve onu cezalandırma hakkını vermektedir” (Danovan, 2007:26).

1866’da siyah erkeklere oy hakkı tanınca kadın hareketi kendi mücadelesi için dernekler kurmaya yönelir. Kurulan iki dernekten birincisi Kadınlara Oy Hakkı Ulusal Birliği (National Woman Suffrage Association), Elisabeth Cady Stanton tarafından kurulurken ikinci dernek Amerikalı Kadınlara Oy Hakkı Birliği’nin (American Woman Suffrage Association) kurucu lideri de Lucy Stone olmuştur. Susan B. Anthony, yasaları çiğneyerek 1872 yılının ilk Kongre seçimlerinde oy kullanarak kadınların oy talebini dile getirmiştir. Yasaları çiğnediği için 100 dolar para cezasına çarptırılan Anthony bunun tek kuruşunu dahi vermeyip eylemlerine devam edeceğini söylemiştir (Danovan, 2007:46). Bu dönem ABD’de anılması gereken diğer isim olan Charlotte Perkins Gilman, *Women and Economic* kitabında kadınların oy hakkı talebini yinelemiştir. ABD’de 19. yüzyılın son dönemleri liberal feministlerin eşit hak talepleri ile Marksist sosyalistlerin sınıf tartışmaları arasında geçmiştir. Ancak ABD’deki sınıf vurgusu kadınlara oy hakkına dair hareketin gerisindeydi. ABD’de kadınlar oy hakkını 1920 yılında kazandılar (Çakır, 2008:422).

İngiltere’deki I. Dalga Feminizm orta sınıf arasında ortaya çıktı. 18. yüzyıl feministleri kadınlık ve erkeklik kimliklerini sorgulayarak bugün toplumsal cinsiyet olarak kavramlaştırılan durum üzerine tartışıyorlardı. Dönemin en büyük etkileyicilerinden Mary Wollstonecraft’ın “temel iddiası, kadının köle kalmasının nedeninin, yetişmesine engel teşkil eden ve hayattaki gerçek amacının erkeğe hizmet etmek olduğunu öğreten toplumsallaşma sürecindeki bozuklukta yattığıdır” (Danovan, 2007:28). Bendason’a göre (1997:42), İngiltere’de Wollstonecraft’dan sonra 19. yüzyılın ilk yarısında Chartist (işçi sınıfının radikal hareketi) hareketine katılmaları ve destek almalarına rağmen kadın hareketi gelişme göstermeyip durağanlaştı. Erkek işçiler için oy hakkı kabul edildikten sonra kadınlar bu hak için mücadele etmeye başladılar. Çünkü isteklerinin karşılanabilmesi için karar verici mekanizma içinde olmak gerektiğini kavramışlardı. 1867’de kadınların bu konuda bir imza kampanyası gerçekleştirmeleri ve John Stuart Mill’in Avam Kamarası’na bir yasa önerisi sunmasıyla başlayan mücadele parlamenterleri etkilemek için yapılan yasal yollara başvurma eylemleriyle devam etti. Ancak bu eylemler sonuç vermeyince hareket, yöntemlerini sertleştirdi. Polisle çatışma, duvarlara yazılar yazma, kendilerini zincirleme, açlık grevi ve daha birçok yol denediler

ve 1918'de 30 yaşından itibaren mülk sahibi ya da mülk sahibiyle evli, üniversite mezunu ya da haftada 5 Pound gelir getiren bir işte çalışan kadınlara oy hakkı tanındı. On yıl sonra kadın ve erkekler yurttaşlık haklarında eşit hale geldi. Bu dönemde kadınlar İngiltere'de yeni iş alanlarına girmeye başladılar. Okulların bazıları da kadınlara kapılarını açtı. Kadınlar evlilik yoluyla kaybettiği haklarını da Evli Kadının Mülkiyeti Yasası'yla kazandılar (Çakır, 2008:422–425, Bendason, 1999:42–44).

Fransa'da 1791 Anayasası'nın kabulünden önce Olympe de Gouge hazırladığı Kadın Hakları Bildirgesi'ni kral ve kraliçeye göndererek insan hakları ve oy hakkının kadınları da kapsamasını istemişti. 1793'de genel oy hakkı kadınlar hariç tutularak tanınır ve Gouge'de gilyotine gönderilir. Üstelik kadın kulüplerinin her türlü faaliyeti de yasaklanır. Fransa'daki kadın hakları sosyalistlerin gündemine erken bir dönemde girer. Saint Simon ve Fourier, kadın kurtuluşunu proletaryanın kurtuluşuyla birlikte görüyorlardı. Ancak diğer sosyalist düşünür Proudhon'un aile görüşü burjuvaziyle benzerlik gösterir çünkü kadının bu haklara kavuşmasının erkeğin otoritesini sarsacağını düşünmektedir. Öyle ki "Proudhon'un kadının çalışmasına karşı görüşleri işçiler ve sendikacılar arasında yayılmaya başlıyor ve her yeni kadının işe alınışında işçilerin greve gitmelerine neden oluyordu" (Michel, 1999:52). Fransa'daki kadınlar çabalarının sonuçlarını ilk defa Paris Komünü kurulduğunda alırlar; burada erkeklerle eşit vatandaş olarak bulundular, tabii ki komün yenilgiye uğradığında da aynı oranda etkilendiler. Fransız kadınları eşit yurttaş olma hakkını 1944'de kazandılar. Fransa'daki öncü kadınların en önemlisi Flora Tristan'dır. Tristan, feminizm ile sosyalizm arasındaki kavramsal ittifakı kurmuştur (Çakır, 2008:427–428).

Almanya'da kadınların mücadelesi işçilerin mücadeleleriyle iç içe yürümüştür. Sosyalist kadın önderlerinden en önemlisi Clara Zetkin ve Rosa Lüksemburg'dur. II. Enternasyonal'de eşit haklar için uğraşan kadınlar burjuva kadın hareketi olarak değerlendirilmiştir ve sosyalizmin proleter kadınlarla başarıya ulaşacağı belirtilmiştir. 1910'da II. Enternasyonal, 1857 yılında New York'ta kadın işçilerin greve gittikleri gün olan 8 Mart'ı Uluslararası Kadın Günü olarak kabul eder (Çakır, 2008:428–430).

Kadınlar Rusya'da çarlık rejiminin yıkılmasında ön saflarda yer aldılar hatta terör eylemlerine giriştiler (Michel, 1999:59). Devrimden sonra kadınların özgürleşmesi ve ev işlerinin toplumsallaşması yönünden pratiklere girişildi. Bu yönde kolektif mutfaklar,

yuva ve kreşler açılır. Kadın erkek ilişkilerine yönelik yeni bir ahlak anlayışı üzerine tartışmalar başladı ancak bunlar Stalin dönemiyle son buldu. Ancak kadınların siyasal, ekonomik ve eğitim haklarına karışılmadı (Çakır, 2008:430–431).

Türkiye’de kadın hareketinin başlaması Osmanlı’da 19. yüzyılın sonuna denk gelmiştir. Toplumdaki değişmelerle beraber kadınlar da konumlarıyla ilgili taleplerde bulunmuşlardır. Gelişen kadınlık bilinciyle beraber Cumhuriyet’e kadar sayısı kırkı bulan gazete ve dergiler çıkarıldı. Pek çok kadın ve yardımlaşma derneği de kuruldu. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte devletin öngördüğü sınırlar içinde tanımlanan kadın bağımsızlığı politikası ve bu yöndeki uygulamalar kadın hareketinin gelişmesini önledi. Ellili yıllar ve sonrasındaki ekonomik yapıdaki değişiklikler pek çok insanı politize etmiştir ve kadınlar özellikle sol kesimdeki çalışmalarda aktif olarak katılmışlardır. Ancak sol kesimde kadın sorunu sınıfsal bir sorun olduğu gerekçesiyle ayrıca tartışma alanı bulamadı. 1980 askeri darbesinden sonra ise yeni bir feminist hareket başladı (Akkent, 1994:17).

Birinci Dalga Feminizm daha çok oy hakkı üzerine yoğunlaştığı için I. Dünya Savaşı sonrasında pek çok ülkede bu hak kazanıldıktan sonra hareket hızını kesmiştir. 1970’lerde başlayacak olan İkinci Dalga Feminizmle aradaki köprüyü kuran ise Simone de Beauvoir olur. Varoluşçu felsefeyi feminizmin amaçlarına uygun olarak kullanan Beauvoir öteki olmanın anlamı üzerinde durur. “Kadının nasıl öteki hale geldiğini yalnızca erkekten ayrı ve farklı değil, ondan aşağı hale nasıl geldiğini tahlil etti. Bu analizinde kadınların kurtuluşunu özel alandan dışarıya çıkmaları, meslek sahibi olmalarıyla mümkün gördü” (Çakır, 2008:436). Simone de Beauvoir özel alanla ilgili olan cinsellik, beden ve annelik gibi konuları ele aldı. Toplumsal cinsiyet üzerine tartıştı. Bu konular 1970’lerden sonra hızla kadınlar arasında tartışılmaya başlandı ve feminizmin teorik çerçevesi oluşturuldu. Buna göre;

“Toplumsal cinsiyetten kaynaklanan ve kadınların gündelik yaşamlarında karşılarına çıkan sorunlar, kişilere özel ya da belli durumlara has sorunlar değildi. Tüm bunlar bir sistemin, ataerkil düzenin sonucu, ürünüydü. Daha önce türlü bahanelerle gizlenen, görmezden gelinen tüm bu neden ve sonuçlar deşifre edilmeli, açığa çıkarılmalı, erkeğin kadın üzerindeki sistematik baskısı açıklanmalı ve ona başkaldırmanın yolları bulunmalıydı” (Çakır; 2008; 437).

Bu söylem üzerinde şekillenen ikinci dalga feminizm süreç içinde gelişti ve radikalleşti. Kadınlar bilinç yükseltme toplantıları düzenleyerek dünyanın her yerindeki ataerkil

sistem uygulamalarına yönelik deneyimlerini paylaştılar. Kendi yayınlarını çıkardılar ve belirledikleri konular hakkında kampanyalar düzenleyerek mücadelelerine devam ettiler.

Feminist yaklaşım kadınların yaşadığı ataerkil baskıları anlatmaya çalışıp bunun için politikalar üretme uğraşısında olsa da ele alınan sorunlar ve çözümler aşamasında kendi içerisinde farklılaşmalar yaşamıştır. Temel olarak liberal, sosyalist ve radikal feminizm isimleri altında toplanan bu farklılaşmalara psikanalitik, anarşist, varoluşçu, kültürel, postmodern, siyah ve eko feminizm de eklenebilir.

Liberal feminizm liberal haklar teorisinden çok etkilenmiştir. Mary Wollstonecraft, Harriet Taylor, John Stuart Mill, Frances Wright, Elisabeth Cady Stanton ve Sarah Grimke liberal feminist düşünceyi geliştirenlerdir. Liberal feministler birey haklarında eşitliğe vurgu yaparlar. Buna göre çalışma yaşamında, iş yaşamında ve sosyal hayatta eşitlik görüşünü savunmaktadırlar. Liberal haklar teorisi bireyselliği, hak ve özgürlükleri ön plana çıkarsa da “liberal kuramdaki birey öyle olduğu iddia edilse bile evrensel ve cinsiyetler üstü bir kavram değildir”(Çakır, 2008:408). Buradaki birey burjuva erkekleridir. Özel alan olarak nitelendirilen ev içindeki hayat bu teoriden nasibini alamaz, ev içi hayat toplumsal ilişkiler ve devlet müdahalesinden bağımsız yer olarak tanımlanır. Müdahale kamusal alana aittir. Liberal feministler eşitlik için önce kamusal alana çıkmak ve çalışmak gerektiğini iddia etmişlerdir. Liberal feministler ataerkil toplum yapısına meydan okumaktan ziyade toplumsal düzende erkelerin sahip olduğu haklara sahip olmak için uğraşır yani liberal feminizmin toplumu dönüştürme iddiası yoktur. Erkeklerle eşit haklara sahip olmanın hukuksal düzenlemelerle elde edilebileceğini düşünmüşlerdir; ancak 20. yüzyılda liberal feminizm için “ sorunun sadece fırsat eşitliği sağlayacak yasalarla çözülemeyeceği, bu düzenlemelerin toplumsal cinsiyete duyarsız olduğu anlaşıldı” (Çakır, 2008:446).

Radikal feminizm ise liberal feminizmden farklı olarak kadını erkeklerle eşit kılmak yerine kadınları erkek merkezli değerlerden ayırma politikasına gitmiştir. İkinci dalga feminizmle ortaya çıkan radikal feministler söylemlerini eylemlere taşıyarak feminist kuramı sistematikleştirdiler. Radikal feminizmin doğmasında feministlerin 1960’larda içinde buldukları sol örgütlenmelerde yaşadıkları problemler etkili olmuştur.

“On dokuzuncu yüzyılın feministlerinin kendi üzerlerindeki baskının farkına erkek

yoldaşlarından gördükleri davranışlar sayesinde vardıkları gibi, yirminci yüzyılın radikal feministleri de kendi bilinçlerine ‘Yeni Sol’daki erkek radikallerin aşağılayıcı davranışlarına gösterdikleri tepkiyle eriştiler... radikal feminist kuramın büyük bölümü, erkek ‘Yeni Sol’un kuramlarına, örgütlenme yapılarına ve kişisel üsluplarına karşı direniş içinde şekillendi” (Danovan, 2007: 267-268).

Kadınların ezilmesini ve baskı altına alınmasının sistematik olduğunu ileri süren radikal feministler, erkelerin kadınlar üzerinde kurduğu egemenliğin erkek egemenliği-patriyarka- ataerkil düzen olduğunu söylemişlerdir. Kadınların ezilmesini sadece topluma ya da koşullara bağlamanın yeterli olmadığını düşündüklerinden erkeklerin baskı kurarken gösterdikleri somut rolleri de ifşa etmek gerektiğini ifade etmişlerdir. Ataerkillik kadın-erkek arasındaki biyolojik farklılığı abartarak ayakta durmaktadır, bu nedenle kadın erkek ilişkisinin temelinde duran cinselliğin yeniden kurgulanması gerekmektedir. Kate Millett, Cinsel Politika kitabında üç erkek yazarın romanından alıntılarla başlar, bu romanların üçünün ortak özelliği kadın kahramanların cinsel olarak kullanılmalardır. Alıntılar kadının cinsel olarak aşağılandığı ilişkileri betimler. Millett, bu betimlemeleri cinsel alanda politikanın var olduğunu göstermek amacıyla ele alır. Millett “Cinsel olan politiktir” derken iktidar ilişkilerinin temelinde kadın erkek ilişkisini görmüştür (Millett, 1987).

Radikal feminizmin geliştirdiği diğer tezleri Danovan (2007: 268) şöyle ifade eder;

“... kişisel olanın politik olduğu, ataerkillik ya da erkek egemenliğinin – kapitalizmin değil- kadınların baskı altına alınmasının kökeninde yer aldığı, kadınların kendilerini bastırılmış bir sınıf ya da kast olarak görmeleri ve enerjilerini, diğer kadınlarla birlikte, kendilerine baskı uygulayanlara –erkeklerle- karşı mücadele eden bir harekete yöneltmeleri gerektiği, erkeklerin ve kadınların temelde farklı oldukları, farklı üsluplara ve kültürlere sahip oldukları ve kadınların tarzının gelecekteki herhangi bir toplumun temelini oluşturması gerektiği düşüncelerini içerir.”

Sosyalist feministler ise kadınların yasalarla erkeklerle eşit olma durumlarının kadınları dezavantajlı durumdan kurtarmayacağını temel sorunun sosyal ve ekonomik yapının kendisinden kaynaklandığını ifade ederler. Sosyalist feministler Marks ve Engels’in kavramlarından beslenerek bu kavramlara feminist bir bakış açısı getirmişlerdir.

Engels Aile, Özel Mülkiyet ve Devletin Kökeni kitabında kadınların ezilen cins olma nedenlerini aile içinde arar ve kadın erkek ilişkisini burjuva-proleter ilişkisine benzetir. Maddi koşullardaki değişim toplumsal yapıyı değiştireceği için kadının konumu da değişecektir. Sosyalist feministler Marks’ın yabancılaşma, işbölümü, kullanım değeri,

değişim değeri ve emek teorisini kullanarak ev içi emek ve ev işlerini ele alıp değerlendirmişlerdir. Buna göre; kapitalist sistem, ek eksenli üretim anlayışının terk edilmesiyle ev ve kamusal alan ayrımını derinleştirdi. Bu ayrımın keskinleşmesiyle ev içinde harcanan emek değişim değeri olmayan olarak nitelendirildi. Kadınların ev işlerine mahkum edilmesi bu işlerin ücretsiz olması erkekler için masrafların düşmesi anlamına gelmekteydi. Kadınlar ücretler düşürülmek istendiğinde işe alınmıyordu ya da yedek iş gücüne ihtiyaç olduğunda. Diğer önemli bir konuda kadınların kamusal alanda çalışırken bile ev işlerinin uzantısı olarak görülen işlere ya da cinsiyetçi yaklaşımın hakim olduğu mesleklere yönlendiriliyor oluşudur; öğretmenlik, hosteslik, hemşirelik, temizlik işleri gibi. Bu durumda kadın kamusal alana çıkmış olsa da cinsiyetçi yaklaşımdan uzaklaşmamıştır.

Sosyalist feministlere göre kapitalist sistem ve ataerkil sistem birbirlerini beslemektedir. “Kadınların ezilmesi kapitalizm içinde geliştiğine göre, kadın kurtuluşu için verilen mücadele ile sosyalizm için verilen mücadele birlikte yürütülmelidir” (Çakır, 2008: 464).

Türkiye’de feminizmin gelişmesine baktığımızda birinci ve ikinci dalga feminizmin etkilerini görebiliriz. Birinci dalga feminizm Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde üst sınıfta bulunan kadınlar arasında yayılmış ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında devam etmiştir. Ele aldıkları konular eğitim, çalışma hayatına girme, sosyal hayata girme ve oy kullanma ile ilgilidir. İkinci dalga feminizm 1980’lerden sonra etkisini göstermiştir. İkinci dalga feminizm meslek sahibi kadınlar arasında ortaya çıkmış daha sonra üniversitelere doğru yayılmıştır. Türkiye’deki feminist hareket diğer sınıflara yayılma konusunda problemler yaşamıştır. İkinci dalga feminizm kadının sosyal hayat ve çalışma hayatına katılması konularını yanında kadın cinselliği ve kadının bedenine yönelik şiddet konularını da gündeme getirmiş ve kadına yönelik şiddet konusunda yoğun çalışmalar sürdürmüşlerdir. Kadına yönelik şiddetin toplumsallaşma sürecinde öğrenildiğini ve erkeklerin her zaman kadının hayatını kontrol etme hakkına sahip olması yönündeki inancın şiddete neden olduğu (Yıldırım, 1998:29) görüşünden hareketle bu konuda çözüm politikaları geliştirmeye çalışmışlardır.

Yazarlar ve Çevirmenler Kooperatifi çevresinde oluşan grup yurt dışından gelen

feminist yazarlarla sempozyumlar düzenlemiş ve feminist eserleri çevirmişlerdir. 1983 yılında Somut dergisi feminist bir kadın sayfası düzenlemiştir ancak yönetimle ayrı düşülmesi nedeniyle bu altı ay sürmüştür. Sonrasında Kadın Çevresi adında kadın emeğinin değerlendirilmesine ilişkin bir şirket kurulmuş ve bu şirket Feminist adında bir dergi yayınlamaya başlamıştır. 1988 yılında diğer feminist dergi Kaktüs yayınlamaya başlamıştır. 1979 yılında Birleşmiş milletler tarafından onaylanan CEDAW'ın (Kadına Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması sözleşmesi) Türkiye'de 1985 yılında kabul edilmiş olmasıyla beraber 1986 yasalaşacak olan sözleşmenin iç hukukta yer alması için kadınlar imza kampanyası başlatmışlardır. Bu doğrultuda Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği kurulmuş ve sözleşmenin yasalarda yer alması için takipçi olmuştur. 1987'de Çankırı'da görülen bir davada hakimin kocasından dayak yiyen hamile kadının boşanma talebini "kadının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmeyeceksin" atasözünü de dava metinlerine ekleyerek reddetmesi üzerine kadınlar şiddet konusunda ilk defa eylemlerini sokaklara taşımışlardır. Bu askeri darbe sonrası izin verilen ilk eylem olmuştur. *Dayağa Karşı Hayır* adını alan bu yürüyüşten sonra kadınlara yönelik ev içi şiddet konusunda kampanyalar başlatıldı ve Kariye Şenliği düzenlendi. Bu şenlikten elde edilen gelir bir başka çalışma, *Bağır Herkes Duysun* isimli bir kampanya için kullanıldı. Bu kampanya için ilanlar verildi ve kadınlardan yaşadıkları şiddeti anlatmaları istendi. Bu anlatılardan *Bağır Herkes Duysun* isimli kitap çıkarıldı. Kadına yönelik şiddet tartışmaları şiddete uğrayan kadınların can güvenliği meselesini ve onları nasıl koruyabilecekleri sorunlarını ortaya çıkardı. Bu tartışmalar feminist çevrede sığınma evleri fikrinin gelişmesine neden oldu. Bu amaçla 1990 yılında Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı kuruldu. İlk sığınma evi açılması için ise 1995 yılına kadar beklenmesi gerekmişti. 1990 yılında aynı amaçla Ankara'da da Kadın Dayanışma Vakfı'nın kurulması için çalışmalar sürdürülmüş, 1992 yılında Altındağ Kadın Danışma Merkezi açılmış ve belediyenin de desteğiyle sığınma evi faaliyetlerine başlamıştır.

2.4. Türkiye'de Kurumsal Uygulamalar

Türkiye'de kadına yönelik şiddet konusundaki kurumsal uygulamalar *Dayağa Karşı Hayır* kampanyasıyla kendini göstermeye başlamıştır. 1990 yıllarda kadın danışma merkezleri ve beraberinde sığınma evleri açılmaya başlanmıştır. Türkiye'de "şiddete

uğrayan kadınlara yönelik kurumsal hizmetleri oluşturan kuruluşlar; resmi, gönüllü ve yerel yönetimler düzeyinde olmak üzere üç kategoride toplanmaktadır” (Yıldırım, 1998:54).

Gönüllü kadın kuruluşlarına ilk örnek Mor Çatı Vakfı’dır. Mor Çatı Vakfı’nın bir Kadın Danışma Merkezi vardır. 1995 yılında faaliyete girip 1998 yılında ekonomik sıkıntılar nedeniyle kapanan sığınakta üç yıl içinde toplam 350 kadın ve 250 çocuk kalmıştır. Mor Çatı 2005 yılında Beyoğlu Kaymakamlığı SYDV ile bir protokol yapmış ve yeni bir sığınma evi projesi başlatmıştır; ancak bu protokol 2008 yılında tek taraflı olarak son bulmuştur. Mor Çatı 2009 yılı Şubat ayından beri kendi imkanlarıyla bir sığınma evi açmıştır (Mor Çatı Vakfı, 10.11.2009).

Gönüllü kuruluşlardan bir diğeri Kadın Dayanışma Vakfı’dır. Ankara’da kurulan bu vakıf 1993 yılında tüzel kişilik kazanmıştır; ancak öncesinde 1991 yılında Altındağ belediyesi ile bir çalışma yapmış ve Kadın Danışma Merkezini hizmete sokmuştur. Vakfın 1993 yılında faaliyete geçen bir sığınağı vardır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesini çalışma alanı olarak seçen KA-MER ise bir şirket olarak kuruldu. 1 Aralık 1997 tarihinden itibaren Acil Yardım Hattı çalışmasını yürütüyor (Akkoç, 2007:205-216) Doğu ve Güneydoğu’daki pek çok ilde temsilcilikleri bulunmaktadır (Adıyaman, Batman, Bingöl, Elazığ, Hakkari, Kars, Malatya, Şanlıurfa).

1990’lı yıllardan sonra gönüllü olarak çalışan kadın danışma merkezleri ve sığınma evi açan dernek ya da vakıfların sayısı artmıştır. Adana’da Kadın Dayanışma Merkezi ve Sığınma Evi Kurma Merkezi, İzmit Sığınma Evi bunlara örnek gösterilebilir. Aynı zamanda Barolar da kadınlara gönüllü olarak danışma hizmeti sunmaktadırlar.

Yerel yönetimlere bakacak olursak belediyelerin açtığı ilk kadın sığınma evlerinden biri Bakırköy Belediyesince 11 Eylül 1990 yılında açılmış 1992 yılında yönetim değişikliğiyle kapanmıştır. 30 Eylül 1990 yılında açılan Şişli Belediyesi Sığınma Evi ise 1994 yerel seçimleri sonrasında kapanmıştır. Bornova Belediyesi’nin 1990 yılında açtığı Kadın Sığınma Evi de 1994 yerel seçimleri sonucunda benzer sonuçla karşılaşmıştır. Yerel yönetimlerin hazin sonuçlarla biten bu maceralarından sonra bugün artık yerel yönetimlerin kadın sığınma evi açmaları isteğe bağlı olmaktan çıkarılmış ve yasal bir zorunluluk durumuna getirilmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 14. maddesinin

belediyenin görev ve sorumluluklarını içeren ve öncelikli görevleri olarak sayılan ilk paragrafında “Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000’i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar” ibaresi yer almaktadır. Bunun yanında kaç belediyenin sığınma evi olduğu konusunda Meclis’e verilen bir soru önergesinin 21.03.2008 tarihli Bakan Nimet Çubukçu imzalı cevabında on beş belediye sığınma evinin hizmette olduğu belirtilmiştir. Bu sığınma evlerine sahip belediyeler ise şöyle sıralanmıştır; İstanbul-Küçükköy, İstanbul Kadıköy, İzmir Aliağa, Mersin Tarsus, Bursa Yıldırım, Eskişehir Tepebaşı, Erzurum Yakutiye, Düzce, Afyonkarahisar, Ankara Büyükşehir, Antalya Büyükşehir, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.

Kadına yönelik şiddetle ilgili devlet kurum ve kuruluşlarına bakacak olursak bunların başında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu gelmektedir. SHÇEK Türkiye genelinde merkez ve taşrada teşkilat yapısına sahiptir. SHÇEK kadına yönelik çalışmalarını Toplum Merkezleri ve Kadın Misafirhaneleri bağlamında yürütmektedir. Toplum merkezleri özellikle göç alan bölgelerde toplumsal değişimle beraber dezavantajlı durumda olanlara destek amacıyla kurulmuştur. Eylül 2009 tarihi itibariyle SHÇEK’e bağlı 28 kadın misafirhanesi bulunmakta olup aynı tarihte hala 334 kişi buralarda kalmaktadır (SHÇEK, 30.11.2009)

Kadına yönelik çalışan bir diğer devlet kurumu Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’dür. KSGM’nün tarihçesi 1987 yılında DTP bünyesinde Sosyal Planlama Genel Müdürlüğünde kurulan Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu ile başlar. KSGM 20 Nisan 1990’da Başbakanlığa bağlı olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı adıyla kurulmuştur. 25 Ekim 1990 tarihinde Çalışma Bakanlığına bağlı olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü olmuş, en son 2003 tarihinde Başbakanlık bünyesine alınmıştır. Kurum misyonunu “Ülkemizde kadın erkek eşitliğinin sağlanması, toplumsal yaşamın tüm alanlarında kadınların konumlarının güçlendirilmesi ve kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi için politikalar üretmek, strateji geliştirmek, tüm paydaşlarla işbirliği yapmak ve koordinasyonu sağlamak” olarak açıklamaktadır.

Kadının aile üyesi olması nedeniyle konu edinen devlet kurumlarından biri de Aile Araştırma Kurumu’dur. Kurum 2004 yılında Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü adını almıştır ve ülkedeki problemleri aile merkezli politikalar geliştirerek

değerlendirmektedir.

Kadın ile ilgili çalışma yapan üniversiteler de bulunmaktadır. İstanbul, Ankara, ODTÜ, Erciyes, Çukurova, Gazi, Ege, Gaziantep, Van Yüzüncü Yıl, Mersin, Anadolu, Hacettepe Üniversiteleri kadınlarla ilgili çalışma merkezlerine sahip olan üniversitelerden birkaçı.

BÖLÜM 3: ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1. Demografik Özellikler

Araştırmamıza katılan kadınların yaşları incelendiğinde örneklemin 26–45 yaş grubu ile 36–45 yaş grubu arasında yoğunlaştığını görüyoruz. Her iki yaş grubu da %32,4'lük paya sahip.

Tablo 1: Katılımcıların ve Eşlerinin Yaşı

Yaş	Kadın		Erkek	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	-	-	9	3,5
18–25	15	5,9	5	2,0
26–35	83	32,4	56	21,9
36–45	83	32,4	82	32,0
46–55	52	20,3	70	27,3
56 ve üzeri	23	9,0	34	13,3
Toplam	256	100,0	256	100,0

Katılımcıların eşlerinin yaşlarına baktığımızda kadınlardan daha yaşlı oldukları görülüyor. Yani kadınlar toplumun genel beklentisi doğrultusunda kendilerinden yaşlı erkeklerle evlenmektedirler. 35 yaşından küçük olan kadın sayısı 98 (%38,3) iken, aynı yaş grubunda olan erkeklerin sayısı 61'dir (%23,9). Erkeklerin en yoğun olduğu yaş grubu %32'lik oranla 36–45 yaş grubudur.

Tablo 2: İlk Evlenme Yaşı

Yaş	Kadın		Erkek	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	-	-	1	,4
18 yaş altı	18	7,0	-	-
18–25	198	77,3	141	55,1
26–35	38	14,8	101	39,5
36–45	1	,4	11	4,3
46–55	1	,4	1	,4
56 yaş üzeri	-	-	1	,4
Toplam	256	100	256	100,0

Kadınların ve erkeklerin ilk evlenme yaşlarında da benzer durum ortaya çıkıyor. Kadınlar ilk evlenme yaşı olarak %77,3 yüksek oranıyla 18–25 yaş aralığında

evlendiğini söylemiştir. 26–35 yaş grubu ikinci sırada yer alsa da oranı sadece %14,8'dir. Erkeklerin ise %55,1'i, 18–25 yaş aralığında evlenmiştir. 18 yaş altında evliliklere ise kadınlar arasında rastlanmaktadır. Erkekler için 18 yaş altı evlilik söz konusu olmamıştır. TÜİK'in 2009 evlenme istatistiklerine baktığımızda kadınlarda ilk evlenme yaşının ortalama 22,9, erkeklerde 26,2 olduğunu görürüz. Araştırmamızda da bu değerlerin olduğu aralıklar ilk evlenmelerin yoğun görüldüğü yaş aralıklarıdır.

Tablo 3: Öğrenim Durumu

Öğrenim durumu	Kadın		Erkek	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	-	-	1	,4
Okuryazar değil	7	2,7	2	,8
Okuryazar	3	1,2	4	1,6
İlkokul mezunu	98	38,3	72	28,1
Ortaokul mezunu	21	8,2	22	8,6
Lise	71	27,7	70	27,3
Üniversite	56	21,9	85	33,2
Toplam	256	100,0	256	100,0

Araştırmaya konu olan kadınlar ve eşlerinin öğretim durumlarına baktığımızda okullaşma oranı yüksek olmakla birlikte (kadınlarda %93,4, erkeklerde %97,6) okula gitmeyenler de mevcuttur. Kadınlarda bu oranın daha yüksek olduğu görülmektedir. UNICEF'in "Eğitimin Toplumsal Cinsiyet açısından İncelenmesi- Türkiye 2003" verilerinin gösterdiği gibi kadınlar okullaşma konusunda ülke genelinde de erkeklerin çok arkasında kalmaktadır. Bu verilere göre 2003 yılında kız çocukların okullaşma oranı %91,8 iken erkeklerde bu oran %100 olarak görülmekte. Okuma yazma bilme oranları ise aynı çalışmada kadınlarda %80,6, erkeklerde %93,9 olarak belirtilmiştir (UNICEF, 01.12.2009). Araştırmamızdaki kadınların %97,3'ü, erkeklerin %99,1'i okuma yazma bilmekte olup bu oranlarla Türkiye ortalamasının üstündedir.

Eğitim durumlarının karşılaştırılmasında erkeklerin eğitiminin daha yüksek olduğu görülmektedir. Kadınların %49,6'sı lise ve üzeri öğrenime sahiptir. Erkeklerin %61'i lise ve üstünde bir eğitim kurumunu bitirmiştir.

Tablo 4: Çocuk Sayısı

	Frekans	Yüzde
0	26	10,2
1 çocuk	68	26,6
2 çocuk	102	39,8
3 çocuk	44	17,2
4 ve üzeri	16	6,3
Toplam	256	100,0

Sahip olunan çocuk sayısına baktığımızda katılımcıların büyük çoğunluğunun çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Türk aile yapısında çocuğun önemli olduğunu araştırmamız da göstermiş bulunuyor. İki çocuklu aileler yoğunluğun olduğu gruptur. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun verileri de araştırmamızın örneklem grubuna yakınlık göstermektedir. BAAK'nun verilerine göre de Türkiye'de iki çocuklu aileler diğer gruplardan daha fazladır (%37,6). Ancak aynı veriler tek çocuk sayısını %19,60, üç çocuk oranını %10, 4 ve üstünü de % 20,14 olarak açıklamıştır. Üç ve üstü çocukların oranının BAAK'nun araştırmasında yüksek çıkmasının nedeni araştırmanın Türkiye genelinde olması ve kırsal nüfusu da kapsıyor olmasından kaynaklanabilir.

Tablo 5: Aile Üyeleri Dışında Kalanlar

Aile yanında kalanlar	Frekans	Yüzde
Kalan yok	211	82,4
Annem-babam-kardeşim	14	5,5
Kayınvalidem-kayınpederim-eş kardeş	27	10,5
İkinci derece akrabalar	4	1,6
Toplam	256	100,0

Günümüz aileleri için diğer önemli nokta evde aile üyeleri dışında birinin kalmasıdır. Bu oran araştırmamızda %17,6 olarak saptanmıştır. Kalanlar, erkeğin aile üyelerinde yoğunlaşmaktadır. Aile dışından kalanlar kadınlar açısından önem teşkil etmektedir; çünkü birçok araştırma eşler arasında yaşanan problemlerde başkalarının etkisinin öneminden bahsetmektedir. Vatandaş'ın araştırmasına göre Eşinden *genellikle* fiziksel şiddet gören kadınların %20.1'i sorunların konusu olarak yakın akrabaları göstermiştir (Vatandaş, 2003:105).

Tablo 6: Çalışma Durumu

	Kadın		Erkek	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	-	-	3	1,2
Çalışıyor	103	40,2	201	78,5
Çalışmıyor	153	59,8	52	20,3
Toplam	256	100,0	256	100,0

Örnekleme dahil olan kadınların %40,2'si çalışmaktadır. Çalışmayan kadınların %50,8'i ev hanımı olduğunu belirtirken çalışmayan diğer meslek grubu %7,4 ile emekli olanlardır. Çalışmayan kadınlardan sadece biri kendini işsiz olarak nitelendirmiştir. Bu da kendini ev hanımı olarak nitelendiren kadınların iş arayıp aramadığına ilişkin bilginin gizli kalmasına neden olmaktadır. Ekonomik kriz dönemlerinde kadınların yedek iş gücü olarak çalıştığına ilişkin bilgiler araştırmanın kavramsal bölümünde tartışılmıştı. 2009 yılı itibariyle tüm dünyada yaşanan ekonomik krizin belirtileri ülkemiz de görülmüştür. Bu nedenle vasıfsız kadınların çalışmak için müracaat ettiklerine ve bu müracaatların da işsiz sayısında yükselmeye sebep olduğuna yönelik Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanının açıklamasına yer verilmişti. Ancak araştırmamızda kadınlar kendilerini işsiz olarak nitelememişlerdir. Burada eksik kalan, katılımcılara soruyu destekleyici “Son dönemde iş arıyor musunuz?” sorusunun yöneltilmemiş olmasıdır.

Erkeklerin %20,3'ünün çalışmadığı görülmektedir. TÜİK'in 2008 işsizlik oranları konuya açıklık getirecektir. Buna göre; işsizlik oranı kentsel kesimlerde %12,8'dir. Genç işsizlik oranı toplamda %20,5, erkelerde %20,1, kadınlar da ise %21,2'dir. Bu dönemdeki işsizlerin %71,9'u erkek nüfustur (TÜİK, 2009:15). Çalışan erkeklerin mesleklerinde serbest meslek sahipleri %25, 8 ile en yoğun gruptur.

Katılımcı kadınların meslekleri içerisinde ev hanımlarından sonra işçilerin ve sağlık personelinin yoğunlukta olduğu görülmektedir.

Tablo 7: Meslek

Meslek	Kadın		Erkek	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	-	-	4	1,6
Ev hanımı	130	50,8	-	-
İşçi	42	16,4	42	16,4
İşsiz	1	,4	8	3,1
Serbest meslek	14	5,5	66	25,8
Emekli	19	7,4	47	18,4
Çiftçi	1	,4	4	1,6
Memur	9	3,5	21	8,2
Sağlık personeli	22	8,6	9	3,5
Esnaf	3	1,2	22	8,6
Öğretmen	14	5,5	19	7,4
Öğretim elemanı	1	,4	4	1,6
Avukat	-	-	1	,4
Polis	-	-	6	2,3
Diğer	-	-	3	1,2
Toplam	256	100	256	100,0

Kadınların çalışma durumlarına karar verme mekanizmasına baktığımızda sonuç şöyle çıkmaktadır; 130 kadın ev hanımı olduğunu söylediği için onların cevap kağıdında bu soru boş bırakılmıştır. n= 126 olarak alındığında da çalışan kadınların %79'u çalışmaya kendisinin karar verdiğini söylemiştir. Burada kadınların evlenmeden önce de çalışıyor olmaları ve vasıflı işe sahip olmaları gibi özelliklerin göz önünde tutulması, kararın neden kendileri tarafından verildiğini açıklayabilir.

Tablo 8: Kadının Çalışmasına Karar Veren Kişi

	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	130	50,8
Ben	100	39,1
Eşim	1	,4
Birlikte	25	9,8
Toplam	256	100,0

Tablo 9: Katılımcının ve Eşinin Geliri

Gelir (TL)	Kadın		Erkek	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	119	46,5	29	11,3
400-800	75	29,3	67	26,2
801-1500	44	17,2	84	32,8
1501-2000	16	6,3	46	18,00
2001-2500	-	-	14	5,5
2501 ve üzeri	2	,8	16	6,3
Toplam	256	100,0	256	100,0

Katılımcı kadınların ve eşlerinin gelirlerine baktığımızda kadınların gelirlerinin 400-800 aralığında olduğu, erkeklerin 801-1500 aralığında yığıldığını görebiliriz. Aynı dönemde (2009 yılı ilk dönemi) asgari ücret net 527,13 TL olarak belirlenmiştir. Bu durumda geliri olan kadınların %29,3'ünün asgari ücret aralığında oldukları söylenebilir.

Tablo 10: Ailede Çalışan Kişi Sayısı

	Frekans	Yüzde
0	20	7,8
1 kişi	118	46,1
2 kişi	95	37,1
3 kişi	14	5,5
4 ve üzeri	9	3,5
Toplam	256	100,0

Tablo 11: Ailenin Toplam Geliri

Toplam Gelir	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	2	,8
400-800	48	18,8
801-1500	78	30,5
1501-2000	49	19,1
2001-2500	31	12,1
2500 ve üzeri	48	18,8
Toplam	256	100,0

Ailede çalışan sayısı ve ailenin toplam geliri, ailedeki pek çok durumu ve aile üyeleri arasındaki ilişkileri etkilemesi yönüyle önem teşkil etmektedir. Çalışan kişi sayısı %46,1 ile bir kişide yığılmıştır. Bu demek oluyor ki ailelerin neredeyse yarısının geçiminden bir kişi sorumludur. İki kişi çalışanların oranı %37,1'dir. Buna karşın ailenin toplam geliri 800-1500 arasındadır. Asgari ücret aralığında olan ailelerin oranı %18,8'dir. Araştırmanın yapıldığı dönem Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nu (TÜRK-İŞ) dört kişilik bir ailenin açlık sınırını 733,36 TL yoksulluk sınırını da 2388,78 TL olarak açıklamıştır (TÜRK-İŞ Haber Bülteni, 26.06.2009). Bu durumda araştırmamızdaki ailelerin sadece yaklaşık olarak %30'u yoksulluk sınırının üstündeyken %18'i açlık sınırında yaşamaktadır.

3.2. Evlilik Sürecine İlişkin Bilgiler ve Aile Yapısı

Tablo 12: Medeni Durum

Durum	Frekans	Yüzde
Evli	237	92,6
Boşanmış	11	4,3
Dul(Eşi ölmüş)	8	3,1
Toplam	256	100,0

Araştırma örneğine dahil olan kadınların %92,6'sı halen evlidir ve bu anlamda bir erkekle aynı evde yaşamaktadır. Kadınların %4,3'ü ise daha önce bir erkekle birlikte evlilik yoluyla aynı evde yaşamış ancak araştırmanın yapıldığı zamanda yasal olarak boşanmıştır. TÜİK'in 2009 verilerine göre Türkiye'de 2008 yılında 99 663 çift boşanmıştır. Boşanmaların %41,4'ü evliliği ilk beş yılında gerçekleşmektedir. Eşi ölen kadınların oranı ise %3,1'dir.

Tablo 13: Evlilik Sayısı

Evlilik Sayısı	Kadın		Erkek	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
1	247	96,5	240	93,8
2	9	3,5	15	5,9
3 ve üzeri	-	-	1	,4
Toplam	256	100,0	256	100,0

Katılımcı kadınların ve erkeklerin büyük oranda ilk evliliklerini sürdürdüklerini görüyoruz. Vatandaş'ın araştırma bulguları da benzer sonuçları vermiştir. Vatandaş'ın verilerine göre evlilerin %95,3'ü bir kere evlenmiş olmakla beraber %4,7'si iki veya daha fazla evlilik yapmıştır (Vatandaş, 2003:62). Bizim araştırmamızda iki veya daha fazla evlilik yapanların oranı kadınlarda %3,5 iken erkeklerde iki evlilik oranı %5,9, üç evlilik oranı ise %0,4'tür.

Katılımcıların evlilik süreleri 5'er yıllık dilimlere ayrılmış ve 21 yılın üzerindeki tek kategori olarak ele alınmıştır. Burada katılımcıların sayısı periodlara dengeli dağılmış olmakla beraber 21 ve üzeri yıl evlilik süresine sahip olanlar %35 ile en yoğun grup olmaktadır.

Tablo 14: Evlilik Süresi

Süre	Frekans	Yüzde
1-5 yıl	44	17,2
6-10 yıl	49	19,1
11-15 yıl	36	14,1
16-20 yıl	36	14,1
21 ve üzeri	91	35,5
Toplam	256	100,0

Evliliğe karar verme şekilleri ise evliliğin devamı için önemli bir faktör olmaktadır. Bu nedenle katılımcılara evlenme biçimleri sorulmuştur. Katılımcıların yarısından fazlası evliliklerinden önce bir arkadaşlık süresi geçirdiklerini ve birbirlerini tanıdıktan sonra evlendiklerini ifade etmişlerdir. İkinci evlilik türü ise %35,5'lik oranla görücü usulü evlenmedir. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun verileri kadınlarda görücü usulü evlenme oranını %62,22 olarak göstermektedir. Araştırmamız Türkiye ortalamasının altında bir değere ulaşsa da Düzce hala kırsal yapı özelliğini koruyor olmasından dolayı bu oran yüksek çıkmıştır.

Tablo 15: Evlenme Biçimi

Evlenme Biçimi	Frekans	Yüzde
Görücü usulü	91	35,5
Arkadaşlık ederek	139	54,3
Kaçarak	22	8,6
Zorla	4	1,6
Toplam	256	100,0

Tablo 16: Nikahlanma Biçimi

Nikahlanma Biçimi	Frekans	Yüzde
Resmi nikah	24	9,4
Dini nikah	3	1,2
İkisi birden	229	89,5
Toplam	256	100,0

Nikahlanma biçimlerinde hem dini nikah hem resmi nikahı birlikte yapanların oranının %89,5lik bir oranda olduğu görülmektedir. Sadece dini nikahı olanlar ise %1,2'lik orana sahiptir. Sadece dini nikah ve sadece resmi nikahı olan kadınların eğitim durumlarını karşılaştırdığımızda şu sonuçlar elde edilmektedir; sadece dini nikahı olan üç kişinin biri ilkökul, biri ortaokul ve biri lise mezunuyken sadece resmi nikahı olan 24 kadının %70,8'i üniversite mezunudur.

Tablo 17: Eşle Paylaşım Durumu

	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	1	,4
Hiçbir zaman	12	4,7
Bazen	67	26,2
Sık sık	39	15,2
Her zaman	137	53,5
Toplam	256	100,0

Tablo 18: Eşinizi Yeterince Tanıma Durumu

	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	1	,4
Evet	212	82,8
Kararsızım	31	12,1
Hayır	12	4,7
Toplam	256	100,0

Kadınların eşlerine ilişkin sorular ilişkilerini anlamlandırmak açısından önemlidir. Kadınların yarısından fazlası eşleriyle her zaman konuşabildiklerini, %15,2'si sık sık, %26,2'si ise bazen konuşabildiklerini söylerken eşiyile hiçbir zaman konuşmayanlar %4,7'dir. Bu soruda katılımcılara "Eşinizle konuşur musunuz?" sorusu araştırmacı ve diğer anketörler tarafından "Eşinizle duygu, düşünce, istek ve sıkıntılarınızı paylaşır mısınız?" şeklinde açıklanmıştır. Buna karşın eşini yeterince tanıdığını düşünmeyenler %16,8'dir.

Tablo 19: Evlilikten Memnuniyet

	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	1	,4
Evet	209	81,6
Kararsızım	28	10,9
Hayır	18	7,0
Toplam	256	100,0

Tablo 20: Evliliğin Yürümesi İçin En Önemli Şey

	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	1	,4
Sevgi	57	22,3
Saygı	158	61,7
Ekonomik refah	17	6,6
Sadakat	12	4,7
Diğer	11	4,3
Toplam	256	100,0

Evlilik sürecine ilişkin önemli diğer soru evliliğin gidişinden memnuniyeti ölçen sorudur. Çalışmada kadınların %81'i evliliğinden mutlu olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında evliliğin sürmesi için en önemli şeyin saygı olduğunu söyleyenler çoğunluktadır. Evliliğin yürümesi için en önemli şeyin sevgi olduğunu düşünenler ikinci sıradadır. Sevgi ve saygının önemli olduğunu düşünen kadınların oranı %84'tür. Evliliğin sürmesi için en önemli etkenin sevgi ve saygı olduğunu düşünenlerin oranı Vatandaş'ın araştırmasında da %85,8 ile ortaya çıkmıştır ve bu yönüyle araştırmamızı destekler niteliktedir (Vatandaş,2003: 95).

Tablo 21: Evin Reisine İlişkin Değerlendirme

	Frekans	Yüzde
Kadın	17	6,6
Erkek	57	22,3
Kararlar ortak alınmalı	182	71,1
Toplam	256	100,0

Eski Medeni Kanunu'nun 152. maddesi olan "Koca birliğin reisidir" hükmü Yeni Medeni Kanun'da kaldırılmış ve ailede eşlerin eşitliği Anayasa'nın 41. maddesiyle perçinlenmiştir. Hükümlerin bu şekilde değişmesiyle kadınlar yasal olarak pek çok hakkın sahibi olmuşlardır. Ancak toplumsal alanda bunun ifadesi nedir sorusundan hareketle kadınlara evin reisi kim olmalıdır sorusu sorulmuştur. Soruya %71,1 oranında eşler arasında eşitliği ifade eden "Kararlar Ortak Alınmalıdır" cevabı verilmiştir. Ancak kadınların hala %22,3'ü evin reisinin erkekler olması gerektiğini ifade etmişlerdir ki; yasal düzenlemelere karşın üstelik iyileştirmeler kadınlar adına yapılırken bu oran araştırmacı tarafından yüksek bulunmaktadır.

3.3. Kadının Şiddete Bakışı ve Evlilik Sürecinde Şiddet

Şiddet bölümüyle ilgili anket kağıdındaki sorular değerlendirme aşamasında farklı gruplandırmalara tabi tutulmuştur. Şöyle ki; anket kağıdında 29. soru "Eşiniz size karşı aşağıdaki davranışlarda bulundu mu?" diye sorulmuştur. Verilen davranış biçimleri şunlardır; sosyal hayatımı kısıtlar, giyimimi beğenmez-karışır, kendi ailemle görüşmemi kısıtlar, para vermez, bağırır, itti, tokat attı, saçımı çekti, öldürmekle tehdit etti, kazandığım parayı alır, arkadaşlarımla ilişkiye karışır, sürekli eleştirir- yaptığım şeyleri beğenmez, başkalarının yanında küçük düşürür, küfür etti, tekme attı, yumrukladı, eve kapattı, cinsel ilişkiye zorladı. Tanımlanan davranış şekilleri değerlendirme aşamasında kadına yönelik şiddet konusunda çalışanların belirlediği beş şiddet türü altında toplanmıştır. Bunlar; duygusal şiddet (Sosyal hayatımı kısıtlar, giyimimi beğenmez-karışır, kendi ailemle görüşmemi kısıtlar, arkadaşlarımla ilişkiye karışır, sürekli eleştirir- yaptığım şeyleri beğenmez, başkalarının yanında küçük düşürür, öldürmekle tehdit etti, eve kapattı), sözel şiddet (bağırır, küfredir), ekonomik şiddet (kazandığım parayı alır, para vermez), fiziksel şiddet (itti, tokat atı, saçımı çekti, tekme attı, yumrukladı) ve cinsel şiddettir (cinsel ilişkiye zorladı). Kadınların bu beş şiddet türüne maruz kalıp kalmadığı belirlenmiş ve en son olarak da bütün şiddet türleri tek bir başlık

atında en az bir şiddet türüne maruz kalan kadınların sayısını belirlemek için “Şiddet Gördünüz mü?” şeklinde soru yeniden oluşturulmuştur.

Tablo22: Duygusal Şiddet Yaşanma Durumu

	Frekans	Yüzde
Evet	69	27,0
Hayır	187	73,0
Toplam	256	100,0

Tablo 23: Sözel Şiddet Yaşanma Durumu

	Frekans	Yüzde
Evet	104	40,6
Hayır	152	59,4
Toplam	256	100,0

Örneklem grubumuzdaki kadınların %27’si duygusal şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün gözetiminde 2008 yılında tüm Türkiye’yi kapsayacak şekilde yapılan Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet araştırmasına göre ülke genelinde kadınların %44’ü duygusal şiddete maruz kalıyor. Ancak bu araştırma duygusal şiddeti şöyle tanımlamıştır;

“Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler) tarafından kadına yönelik duygusal şiddet/istismar

- Hakaret ya da küfür
- Başkalarının yanında aşağılama ya da küçük düşürme
- Korkutma ya da tehdit
- Kadına ya da çevresindekilere zarar vermekle tehdit” (TKYAİŞA, 2009:35).

Bu tanımlamaya göre araştırmamızın sözel şiddet olarak gruplandığı davranış biçimleri de duygusal şiddet olarak değerlendirilmiştir. Çalışmamız da sözel şiddete uğrayanlar da %40,6’lık bir orana sahiptir. Her iki şiddetten en az birine uğrayanların oranı ise %54,3’tür. Bu da ülke genelinden daha yüksek oranda duygusal şiddet olduğunu gösteriyor.

Tablo 24: Ekonomik Şiddet Yaşanma Durumu

	Frekans	Yüzde
Evet	19	7,4
Hayır	237	92,6
Toplam	256	100,0

Araştırmamıza katılan kadınların % 7, 4’ü ekonomik şiddete maruz kaldığını söylerken Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’nda bu sonuç %23 olarak çıkmıştır. Bu şiddet türünde Türkiye ortalamasının çok altındadır araştırma bölgesi. Araştırmamızda sorulmayan ancak diğer araştırmanın kapsamında yer alan “çalışmaya

izin vermeme ya da işten ayrılmasını sağlama” davranış şekilleri bu oranın farklı çıkmasına neden olabilir. Yine de aradaki fark çok fazladır.

Tablo 25: Cinsel Şiddet Yaşanma Durumu

	Frekans	Yüzde
Evet	5	2,0
Hayır	251	98,0
Toplam	256	100,0

Tablo 26: Fiziksel Şiddet Yaşanma Durumu

	Frekans	Yüzde
Evet	41	16,0
Hayır	215	84,0
Toplam	256	100,0

Araştırmamızda cinsel şiddete uğrayanların oranı %2’dir. Türkiye çapında yapılan araştırmada bu oran %15 çıkmıştır. Cinsel şiddet tespiti en zor olanıdır. Bu nedenle gerçek veriye ulaşma konusunda çalışmamızın yeterli olmaması olasılığı mevcuttur. Fiziksel şiddet oranı ise Türkiye’de %39 olarak belirlenmiştir. Düzce’nin dahil olduğu Batı Karadeniz Bölgesi’nde bu oran %43 olarak tespit edilmişken araştırmamız %16 sonucuna ulaşmıştır.

Kadınların hayatının herhangi bir döneminde belirlenen beş şiddet türünden en az birine maruz kalma oranı %55,5 ile yarıdan fazladır. Bu oran düşündürücüdür; çünkü Düzce’de her iki kadından biri çeşitli biçimlerde şiddete maruz kalmaktadır.

Tablo 27: En Az Bir Şiddet Türüne Maruz Kalma

	Frekans	Yüzde
Evet	142	55,5
Hayır	114	44,5
Toplam	256	100,0

Tablo 28:Sağlık Kuruluşuna Gitme Durumu

	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	111	43,4
Evet	5	2,0
Hayır	140	54,7
Toplam	256	100,0

Yaşanılan şiddet nedeniyle bir sağlık kuruluşuna başvuranların oranı %2’de kalmaktadır. Ancak bu soruyu yanıtlayan 145 kişi bulunmaktadır. N= 145 olarak alındığında bu oran %3,44 olarak çıkmaktadır. Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi

Şiddet Araştırması'nda Batı Karadeniz Bölgesinde fiziksel şiddete uğrayan ve bu nedenle yaralanan kadınların oranı %20,4'tür.

Kadınların eşleriyle yaşadıkları anlaşmazlıkların nedeninde birincil olarak bir anlık öfkeyi, ikinci olarak da ekonomik sıkıntıyı görüyoruz. Karşılaştırma yaptığımız araştırmada birincil neden %32 ile erkeğin ailesiyle yaşanan sorun olarak gösterilmektedir. Çalışmamızda başkalarının etkisi %12,1 çıkmıştır.

Tablo 29: Esinizle Yaşanan Anlaşmazlıkların Nedeni

	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	59	23,0
Öfke	53	20,7
Ekonomik sıkıntı	41	16,0
Çocuklar	29	11,3
Cinsel istekler	7	2,7
Beğenmeme	11	4,3
Dinlememe	10	3,9
Başkaları	31	12,1
İstenmeyen alışkanlık	11	4,3
Çalışmak istemek	4	1,6
Toplam	256	100,0

Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nda ikinci neden olarak %18 ile maddi sıkıntı gelmekte. Araştırmamız da ekonomik sıkıntının oranını %16 bulmuştur. Bu noktada bir örtüşme söz konusu iken iki araştırmanın da ekonomik kriz döneminde yapıldığını hatırlatmakta fayda bulunmaktadır.

Tablo 30: Şiddete Tepki

	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	103	40,2
Yasal yollara başvurma	16	6,3
Bağırıp dikkat çekme	5	2,0
Karşılık verme	56	21,9
Evi terk etme	10	3,9
Sessiz kalma	55	21,5
Boşanma	11	4,3
Toplam	256	100,0

Kadınların şiddete tepkileri ise daha çok sessiz kalma ya da karşılık verme şeklinde olmaktadır. Yasal yollara başvuran kadın sayısı 16 iken Boşanan kadın sayısı 11'dir. Yasal yollara başvuran kadınların 11'i barıştırıldığını, 6'sı ilgisiz davranıldığını ifade

etmiştir. Yasal yollara başvuranlardan yetkililerin davranışlarını değerlendiren 23 kişi arasından barıştırılanların oranı %47,82 olarak saptanırken ilgisiz davranıldığını söyleyenlerin oranı %26'dır.

Tablo 31: Yetkililerin Davranışı

	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	234	91,4
Barıştırma	11	4,3
İlgisiz davranma	6	2,3
Çok anlayışlı davranma	5	2,0
Toplam	256	100,0

Şiddete maruz kalan kadınların şiddetin kendisinden kaynaklandığını düşünmeleri sürecin bir sonucu olabilmektedir. Araştırmamızda bu oran %31,3'tür. Öztunalı Kayır (1996: 94) suçluluk konusunu değerlendirirken bu hissin kadını yardım istemekten alıkoyduğunu ve saldırganın üstlenmesi gereken sorumluluk ve suçluluk duygularının kadının üstlenmesine neden olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 32: Kadının Şiddetin Nedeni Olarak Kendini Görmesi

	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	39	15,2
Evet	80	31,3
Hayır	137	53,5
Toplam	256	100,0

Tablo 33: Evliliğinizi Bitirme İsteği

	Frekans	Yüzde
Evet	35	13,7
Kararsızım	22	8,6
Hayır	199	77,7
Toplam	256	100,0

Evlilik süreciyle ilgili en önemli sorulardan biri evliliğin sonlandırılması istemine yönelik olanıdır. Buna göre kadınların sadece %13,7'si bu soruya evet derken %8,6 sı kararsız kalmıştır. Araştırmamızın bu sorusu Vatandaş'ın "Eşle Evlilikten Pişman mısınız?" sorusuyla örtüşmektedir. Vatandaş'ın araştırmasında pişman olanların oranı %9,7 iken kararsız olanların sayısı %11,2'dir. Bu oranlara karşın kadınların evliliklerini bitirmemelerinin nedenleri vardır. Kadınların sadece 36'sı bu soruyu yanıtlamıştır.

Yanıtlar kadınların daha çok çocuklar yüzünden evliliklerine devam ettiklerini gösteriyor.

Tablo 34: Evliliği Bitirmeme Nedeni

	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	220	85,9
Aile desteğimin olmaması	2	,8
Ekonomik güçsüzlük	9	3,5
Çocuklar	16	6,3
Katlanmam gerek	6	2,3
Esimden korkmam	3	1,2
Toplam	256	100,0

Kadınlar şiddeti aileleri ve arkadaşlarıyla paylaşmaktadırlar. Bu anlamda araştırma bulgularımız Türkiye geneliyle örtüşmektedir. Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’nda şiddete maruz kalan kadınların %34’ü şiddeti kendi aileleriyle paylaşıırken, her beş kadından birinin yaşadığı şiddeti arkadaşı ya da komşusuyla paylaştığı saptanmıştır. Araştırmanın bulgularından biri de kentlerde yaşayan kadınların şiddeti paylaşma oranının kırsal kesimden %10 daha fazla olduğudur.

Tablo 35: Şiddetle İlgili Yaşananların Paylaşılması

	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	123	48,0
Annem	27	10,5
Ailem	44	17,2
Esimin ailesi	16	6,3
Arkadaşlarım	46	18,0
Toplam	256	100,0

Evde yaşanan şiddete kadının ailesinin tepkisi ise daha çok sessiz kalınması yönünde olmaktadır. Özellikle anneler aynı şeyleri kendilerinin de yaşadıklarını söyleyip sessiz kalınmasından yanalar. Bunun nedenlerini de gidecekleri yeri olmaması, ekonomik olarak şartların uygun olmaması olarak ortaya koymaktadırlar.

Tablo 36: Ailenin Tepkisi

	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	108	42,2
Sabretmemi soyluyorlar	67	26,2
Haberleri yok	53	20,7
Bilmemezlikten geliyorlar	7	2,7
Eşimi hakli buluyorlar	5	2,0
Boşanmamı istiyorlar	16	6,3
Toplam	256	100,0

Çocuğa yönelik şiddet, aile içi şiddetin diğeri yönü. Özellikle şiddete uğrayan kadınlar şiddet sonrasında çocuklarına şiddet uygulamaktadırlar. Kadınların yarısından fazlası çocuklarına şiddet uygulamadığını, %34,8'i bazen, %2,0 ise sık sık çocuğuna şiddet uyguladığını söylemiştir. Eşlerin çocuğa şiddet uygulama oranı kadınlardan daha düşüktür. Buna göre çocuklarına bazen şiddet uygulayan eşlerin oranı %19 iken hiçbir zaman şiddet uygulamayanların oranı ise %67,6'dır.

Tablo 37: Çocuklara Şiddet Uygulama Durumu

	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	25	9,8
Hiçbir zaman	135	52,7
Bazen	89	34,8
Sık sık	5	2,0
Her zaman	2	,8
Toplam	256	100,0

Tablo 38: Eşin Çocuklara Şiddet Uygulama Durumu

	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	27	10,5
Hiçbir zaman	173	67,6
Bazen	51	19,9
Sık sık	3	1,2
Her zaman	2	,8
Toplam	256	100,0

Bu oranların yanında çocuğa gerektiğinde şiddet uygulanabileceğini söyleyen kadınların oranı %14,8 iken hiçbir şekilde uygulanmayacağını söyleyenler %83,2'dir. Mayda ve Akkuş'un (2003: 56) Düzce'de yaptığı bir araştırma sonuçları ise çocukların gerektiğinde dövüleceğini söyleyenlerin oranını %64,7 olarak tespit etmiştir.

Tablo 39: Çocuklara Şiddet Uygulanabilme Durumu

	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	1	,4
Gerektiğinde terbiye için	38	14,8
Hayır	213	83,2
Evet	4	1,6
Toplam	256	100,0

Tablo 40: Erkek Karısını Dövebilir mi?

	Frekans	Yüzde
Evet	11	4,3
Hayır	245	95,7
Toplam	256	100,0

Kadınların şiddete bakışını ölçebilecek bir soru olan “Erkek karısını dövebilir mi?” sorusuna 11 kadın evet yanıtını vermiştir. Benzer bir soru Vatandaş’ın araştırmasında görülür. Buna göre kadınların sadece %73,6’sı dövemez cevabını verirken erkeklerin 39,3’ü dövebilir yanıtını vermiştir.

Tablo 41: Eşten Korkma Durumu

	Frekans	Yüzde
Hiçbir zaman	172	67,2
Bazen	73	28,5
Sık sık	4	1,6
Her zaman	7	2,7
Toplam	256	100,0

Duygusal şiddetin en önemli göstergelerinden sayılan kadının korkması çalışmada ayrıca sorulmuştur. Eşinden korkan kadın oranı %32,8’dir. Duygusal şiddet yaşayan kadınların oranı araştırmamızda %27 olarak saptanmıştı. Ancak bir çeşit duygusal şiddet olan eşten korkma durumu ise biraz daha yüksek olmuştur. Bunun nedeni davranışların şiddet olarak tanımlanmasının olayı kabullenmeyi zorlaştırdığı düşüncesi olabilir. Ancak soru şiddet algısı dışında sorulunca oran değişmiştir.

Tablo 42: Kadın Sığınma Evlerinin Tanınması

	Frekans	Yüzde
Cevap vermeyenler	2	,8
Evet	238	93,0
Hayır	16	6,3
Toplam	256	100,0

Özellikle Türkiye’de 1990’lı yıllardan sonra kadın hareketinin çabasıyla kadına yönelik şiddete koruyucu tedbir olarak ortaya çıkan kadın sığınma evlerinin kadınlar tarafından bilinirliğini tespit etmek önemlidir. Çünkü çeşitli sivil inisiyatifler ve ilgili kamu kuruluşları son yıllarda kadına yönelik şiddet konusunda çalışmalar yürütmüşlerdir. Çalışma alanlarından biri de şiddete uğrayan kadınlara ulaşabilmektir. Bu noktada sığınma evleri koruyucu hizmet anlamında son derece önemli yer teşkil etmektedir hareket için. Araştırmamızdaki kadınların %93’ü kadın sığınma evlerini tanıdıklarını

söylemişlerdir. Saptanan oran konuyla ilgili çalışanların amaçlarından birine de olsa ulaştığını göstermesi açısından önemlidir.

3.4. Araştırmanın Değişkenleri Arasındaki Korelasyon

Tablo 43: Şiddet/Yaş Arasındaki İlişki

Yaş		Şiddet Gördünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
18-25	Kişi Sayısı	12	3	15
	% Yaş grubu içinde	80,0%	20,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	8,5%	2,6%	5,9%
	% Toplam içinde	4,7%	1,2%	5,9%
26-35	Kişi Sayısı	40	43	83
	% Yaş grubu içinde	48,2%	51,8%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	28,2%	37,7%	32,4%
	% Toplam içinde	15,6%	16,8%	32,4%
36-45	Kişi Sayısı	41	42	83
	% Yaş grubu içinde	49,4%	50,6%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	28,9%	36,8%	32,4%
	% Toplam içinde	16,0%	16,4%	32,4%
46-55	Kişi Sayısı	35	17	52
	% Yaş grubu içinde	67,3%	32,7%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	24,6%	14,9%	20,3%
	% Toplam içinde	13,7%	6,6%	20,3%
56 ve üzeri	Kişi Sayısı	14	9	23
	% Yaş grubu içinde	60,9%	39,1%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	9,9%	7,9%	9,0%
	% Toplam içinde	5,5%	3,5%	9,0%
Toplam	Kişi Sayısı	142	114	256
	% Yaş grubu içinde	55,5%	44,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	55,5%	44,5%	100,0%

$$X^2=9.894^a$$

$$df= 4$$

$$p=0,042 (p<0,05)$$

Kadınların yaşı ve şiddet arsındaki ilişkiye baktığımızda şiddet gören kadınların daha çok orta yaş gruplarında toplandığını görmekteyiz. Yaş gruplarının kendi içlerindeki dağılımında 18-25 yaş grubundaki 15 katılımcının 12'sinin (%80) şiddete maruz kaldığını görmekteyiz. Bu yaş grubundaki şiddetin daha çok kıskançlık boyutunda olduğu göz önüne alınmalıdır. Ancak bunun yanında hemen her yaş grubunun yarısının şiddete maruz kaldığı görülmektedir. Bu da bize şiddetin her yaş grubunda görülebileceğini göstermektedir. Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nda fiziksel şiddet gören kadınların yüzdesi yaş grubu yükseldikçe

artmaktadır. Ancak her yaş grubunda şiddet oranı %30'un üzerindedir (TKYAİŞA, 2009:47).

Tablo 44: Şiddet/Eşin Yaşı Arasındaki İlişki

Eşin Yaşı		Şiddet Gördünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
Cevap vermeyenler	Kişi Sayısı	6	3	9
	% Yaş grubu içinde	66,7%	33,3%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	4,2%	2,6%	3,5%
	% Toplam içinde	2,3%	1,2%	3,5%
18-25	Kişi Sayısı	4	1	5
	% Yaş grubu içinde	80,0%	20,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	2,8%	,9%	2,0%
	% Toplam içinde	1,6%	,4%	2,0%
26-35	Kişi Sayısı	28	28	56
	% Yaş grubu içinde	50,0%	50,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	19,7%	24,6%	21,9%
	% Toplam içinde	10,9%	10,9%	21,9%
36-45	Kişi Sayısı	45	37	82
	% Yaş grubu içinde	54,9%	45,1%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	31,7%	32,5%	32,0%
	% Toplam içinde	17,6%	14,5%	32,0%
46-55	Kişi Sayısı	35	35	70
	% Yaş grubu içinde	50,0%	50,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	24,6%	30,7%	27,3%
	% Toplam içinde	13,7%	13,7%	27,3%
56 ve üzeri	Kişi Sayısı	24	10	34
	% Yaş grubu içinde	70,6%	29,4%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	16,9%	8,8%	13,3%
	% Toplam içinde	9,4%	3,9%	13,3%
Toplam	Kişi Sayısı	142	114	256
	% Yaş grubu içinde	55,5%	44,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	55,5%	44,5%	100,0%

$$X^2=6.359^a$$

$$df= 5$$

$$p=0,273$$

Eşin yaşının şiddet uygulamadaki ilişkisi chi-square analizine göre anlamsız çıkmıştır. Yine de tabloyu incelediğimizde her yaş grubundaki erkeklerin yarısından fazlası eşine şiddet uygulamaktadır. Şiddet uygulayan eşlerinin en çok(%31,7) 36-45 yaş grubunda toplandığı saptanabilmektedir. Şiddet uygulayan eşlerin yaşlarının toplandığı ikinci grup (%24,6) ise 46-55 yaş grubudur. Şiddet uygulayanlar içindeki oranı en düşük olan yaş grubu 18-25 yaş grubu erkekler olsa da kendi yaş grubunda %80'lik bir oranı

barındırmaktadır. Buradan şu tespitte bulunabiliriz; nasıl ki her yaştan kadın şiddete maruz kalabiliyorsa her yaş grubundan erkekte şiddet uygulayıcısı olabilmektedir.

Tablo 45: Şiddet/Öğrenim Durumu Arasındaki İlişki

Öğrenim Durumu		Şiddet Gördünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
Okuryazar değil	Kişi Sayısı	6	1	7
	% Öğr.durumu içinde	85,7%	14,3%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	4,2%	,9%	2,7%
	% Toplam içinde	2,3%	,4%	2,7%
Okuryazar	Kişi Sayısı	3	0	3
	% Öğr.durumu içinde	100,0%	,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	2,1%	,0%	1,2%
	% Toplam içinde	1,2%	,0%	1,2%
İlkokul mezunu	Kişi Sayısı	56	42	98
	% Öğr.durumu içinde	57,1%	42,9%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	39,4%	36,8%	38,3%
	% Toplam içinde	21,9%	16,4%	38,3%
Ortaokul mezunu	Kişi Sayısı	15	6	21
	% Öğr.durumu içinde	71,4%	28,6%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	10,6%	5,3%	8,2%
	% Toplam içinde	5,9%	2,3%	8,2%
Lise	Kişi Sayısı	38	33	71
	% Öğr.durumu içinde	53,5%	46,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	26,8%	28,9%	27,7%
	% Toplam içinde	14,8%	12,9%	27,7%
Üniversite	Kişi Sayısı	24	32	56
	% Öğr.durumu içinde	42,9%	57,1%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	16,9%	28,1%	21,9%
	% Toplam içinde	9,4%	12,5%	21,9%
Toplam	Kişi Sayısı	142	114	256
	% Öğr.durumu içinde	55,5%	44,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	55,5%	44,5%	100,0%

$$X^2=10,993^a$$

$$df= 5$$

$$p=0,052$$

Aile içi şiddetin en önemli bileşenlerinden birinin öğretim durumu olduğu ve öğretim derecesi arttıkça hem kadın için hem erkek için şiddet oranlarının düştüğü iddia edilmektedir. Nitekim Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması eğitimi olmayan kadınların %56’sının, lise mezunları arasında %32’sinin ve üniversite mezunlarının %17’sinin fiziksel şiddete maruz kaldığını göstermiştir. (TKYAİŞA, 2009:48). Ancak araştırmamızın analizinde bütün şiddet türleri açısından değerlendirildiğinde anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Tabloya baktığımızda ise

üniversite mezunu 56 kadından 24'ü (%42,9) şiddet görürken hiç okula gitmemiş 10 kadından 9'u şiddete maruz kaldığı görülmektedir.

Tablo 46: Şiddet/ Eşin Öğrenim Durumu Arasındaki İlişki

Eşin Öğrenim Durumu		Şiddet Gördünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
Cevap Vermeyenler	Kişi Sayısı	1	0	1
	% Eş.Öğr.dur. içinde	100,0%	,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	,7%	,0%	,4%
	% Toplam içinde	,4%	,0%	,4%
Okuryazar değil	Kişi Sayısı	2	0	2
	% Eş.Öğr.dur. içinde	100,0%	,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	1,4%	,0%	,8%
	% Toplam içinde	,8%	,0%	,8%
Okuryazar	Kişi Sayısı	3	1	4
	% Eş.Öğr.dur. içinde	75,0%	25,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	2,1%	,9%	1,6%
	% Toplam içinde	1,2%	,4%	1,6%
İlkokul mezunu	Kişi Sayısı	42	30	72
	% Eş.Öğr.dur. içinde	58,3%	41,7%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	29,6%	26,3%	28,1%
	% Toplam içinde	16,4%	11,7%	28,1%
Ortaokul mezunu	Kişi Sayısı	16	6	22
	% Eş.Öğr.dur. içinde	72,7%	27,3%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	11,3%	5,3%	8,6%
	% Toplam içinde	6,3%	2,3%	8,6%
Lise	Kişi Sayısı	39	31	70
	% Eş.Öğr.dur. içinde	55,7%	44,3%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	27,5%	27,2%	27,3%
	% Toplam içinde	15,2%	12,1%	27,3%
Üniversite	Kişi Sayısı	39	46	85
	% Eş.Öğr.dur. içinde	45,9%	54,1%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	27,5%	40,4%	33,2%
	% Toplam içinde	15,2%	18,0%	33,2%
Toplam	Kişi Sayısı	Kişi Sayısı	114	256
	% Eş.Öğr.dur. içinde	55,5%	44,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	55,5%	44,5%	100,0%

$$X^2=9.082^a$$

$$df= 6$$

$$p=0,169$$

Vatandaş'ın araştırmasındaki eşlerden üniversite mezunu olanların %73,6'sının kadına bazen sözel şiddet uyguladığı, ilkokul mezunlarının ise %47,1'inin bazen sözel şiddet uyguladığı saptanmıştır. Vatandaş, bunun nedeninin eğitim durumu arttıkça sözel şiddet duyarlılığının artmasıyla ilgili olduğunu vurguluyor. Araştırmamızda eşin öğrenim durumu ve şiddet arasında ilişki saptanamamıştır. Ancak şiddet türleri açısından değerlendirdiğimizde ekonomik şiddet uygulama ve eşin öğrenim durumu arasında

anlamli bir iliŒki saptanmıŒtır. İlkaracan ve Gülçür'n BaŒbakanlık Aile AraŒtırma Kurumu tarafından yapılan araŒtırmayı değerlendirme sonuçlarından biri de hanedeki eğitim düzeyiyle aile içi Œiddet arasında net iliŒki olmaması yönündedir. Bu yöndeki hipoteze iliŒkin araŒtırma için bir karasızlık mevcuttur (İlkaracan ve Gülçür, 1996:38)

Tablo 47: Ekonomik Œiddet/ EŒin ğrenim Durumu Arasındaki İliŒki

		Esin ğrenim Durumu						Toplam	
		Cevap Verme yenler	Okur Yazar değil	Okur yazar	İlk okul mezunu	Orta okul mezunu	Lise		Üniv.
Evet	KiŒi sayısı	1	0	0	7	4	2	5	19
	% ekonomik Œiddet yaŒama durumu içinde	5,3%	,0%	,0%	36,8%	21,1%	10,5%	26,3%	100,0 %
	% Esin ğrenim Durumu içinde	100,0 %	,0%	,0%	9,7%	18,2%	2,9%	5,9%	7,4%
	% Toplam içinde	,4%	,0%	,0%	2,7%	1,6%	,8%	2,0%	7,4%
Hayır	KiŒi Sayısı	0	2	4	65	18	68	80	237
	% Ekonomik Œiddet yaŒama durumu içinde	,0%	,8%	1,7%	27,4%	7,6%	28,7%	33,8%	100,0 %
	% Esin ğrenim Durumu içinde	,0%	100,0 %	100,0 %	90,3%	81,8%	97,1%	94,1%	92,6%
	% Toplam içinde	,0%	,8%	1,6%	25,4%	7,0%	26,6%	31,3%	92,6%
Toplam	KiŒi sayısı	1	2	4	72	22	70	85	256
	% ekonomik Œiddet yaŒama durumu içinde	,4%	,8%	1,6%	28,1%	8,6%	27,3%	33,2%	100,0 %
	% Esin ğrenim Durumu içinde	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0%	100,0%	100,0 %	100,0 %	100,0 %
	% Toplam içinde	,4%	,8%	1,6%	28,1%	8,6%	27,3%	33,2%	100,0 %

$$X^2=19.6322^a$$

$$df= 6$$

$$p=0,003 (p<0,05)$$

Tabloya incelediğimizde ekonomik Œiddet gören 19 kadın arasından %36,8'inin ilkokul mezunu, %21,1'inin ise ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Üniversite mezunlarını ekonomik Œiddet uygulayanlar arasında ikinci sıradadır. (%26,3). İlkokul mezunları içinde ekonomik Œiddet uygulayanların oranı ise%2,7 iken niversite mezunları içinde bu oran %5,9'dur. Ekonomik Œiddet görenlerin katılımcılar arasındaki oranı %7,4'tür.

Tablo 48: Şiddet/ Evlenme Biçimi Arasındaki İlişki

Evlenme Biçimi		Şiddet Gördünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
Görücü usulü	Kişi Sayısı	54	37	91
	% Evlenme Biç. İçinde	59,3%	40,7%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	38,0%	32,5%	35,5%
	% Toplam içinde	21,1%	14,5%	35,5%
Arkadaşlık ederek	Kişi Sayısı	68	71	139
	% Evlenme Biç. İçinde	48,9%	51,1%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	47,9%	62,3%	54,3%
	% Toplam içinde	26,6%	27,7%	54,3%
Kaçarak	Kişi Sayısı	16	6	22
	% Evlenme Biç. İçinde	72,7%	27,3%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	11,3%	5,3%	8,6%
	% Toplam içinde	6,3%	2,3%	8,6%
Zorla	Kişi Sayısı	4	0	4
	% Evlenme Biç. İçinde	100,0%	,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	2,8%	,0%	1,6%
	% Toplam içinde	1,6%	,0%	1,6%
Toplam	Kişi Sayısı	142	114	256
	% Evlenme Biç. İçinde	55,5%	44,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	55,5%	44,5%	100,0%

$$X^2=8.829^a$$

$$df= 3$$

$$p=0,032 (p<0,05)$$

Kişilerin evliliklerini kendilerinin isteyerek ve birbirlerini tanıyarak gerçekleştirmelerinin evlilikteki sorunları aza indirgeyeceği, şiddeti azaltacağı düşünülmektedir. Çalışmamız bu yöndeki beklentiyle örtüşecek bir sonuca varmıştır. Buna göre arkadaşlık ederek evlenenler arasında şiddet oranı %48,9 iken zorla evlenenler arasındaki şiddet oranı %100'dür. Kaçarak evlenmelerde ise şiddet oranı yüksektir (%72,7). Kaçarak evlenmelerde kadınların şiddetten kurtulma olasılıkları diğerlerinden daha az görülebilir. Bunun nedeni kadının kendini daha fazla suçlu hissediyor olması ve kendi ailesiyle, kaçmasından dolayı yaşadığı veya yaşanma ihtimali söz konusu olan olumsuzluklardır. Erkeğin de bu durumu farkında olması şiddeti arttırabilmektedir

Tablo 49: Şiddet/ Çalışma Durumu Arasındaki İlişki

Çalışma Durumu		Şiddet Gördünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
Evet	Kişi Sayısı	52	51	103
	% Çalış. Dur. İçinde	50,5%	49,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	36,6%	44,7%	40,2%
	% Toplam içinde	20,3%	19,9%	40,2%
Hayır	Kişi Sayısı	90	63	153
	% Çalış. Dur. İçinde	58,8%	41,2%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	63,4%	55,3%	59,8%
	% Toplam içinde	35,2%	24,6%	59,8%
Toplam	Kişi Sayısı	142	114	256
	% Çalış. Dur. İçinde	55,5%	44,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	55,5%	44,5%	100,0%

$X^2=1,733^a$

df= 1

p=0,188

Kadının çalışıyor olmasının şiddeti engelleyebileceği, azaltılabileceği en azından kadının şiddetin sürekliliği durumunda şiddetten kurtulabilmesi için önemli olduğu düşüncesi herkesçe kabul edilmekle birlikte araştırmamız göstermiştir ki Düzce’de çalışan kadınların da çalışmayan kadınların da yarısından fazlası şiddete maruz kalmaktadır. Yani Düzce’de kadının çalışma durumu ile şiddet arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır.

Tablo 50: Sözel Şiddet/ Çalışma Durumu Arasındaki İlişki

Sözel Şiddet Yasıyor musunuz?		Çalışma Durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
Evet	Kişi Sayısı	30	74	104
	% Sözel Şiddet görenler içinde	28,8%	71,2%	100,0%
	% Çalışma Durumu içinde	29,1%	48,4%	40,6%
	% Toplam içinde	11,7%	28,9%	40,6%
hayır	Kişi Sayısı	73	79	152
	% Sözel Şiddet görenler içinde	48,0%	52,0%	100,0%
	% Çalışma Durumu içinde	70,9%	51,6%	59,4%
	% Toplam içinde	28,5%	30,9%	59,4%
Toplam	Kişi Sayısı	103	153	256
	% Sözel Şiddet görenler içinde	40,2%	59,8%	100,0%
	% Çalışma Durumu içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	40,2%	59,8%	100,0%

$X^2=9,447^b$

df= 1

p=0,02(p<0,05)

Ancak şiddet türleri açısından bakıldığında sözel şiddete uğrama ve çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Çalışan kadınların %28,8'i sözel şiddete uğrarken çalışmayan kadınlar arasında bu oran %48'e çıkmaktadır. Araştırma sürecinde şiddet türleri açısından en kolay ifade edilebilen ve tanımlanabilen şiddet sözel şiddet olmuştur. Şiddet ve çalışma durumu arasında öne sürülen ilişkinin sadece sözel şiddette anlamlı çıkmasının nedeni bundan kaynaklanabilir.

Tablo 51: Şiddet/ Eşin Çalışma Durumu Arasındaki İlişki

Esiniz Çalışıyor mu?		Şiddet Gördünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
Cevapsız	Kişi Sayısı	2	1	3
	% Eş.Çalış. Dur. İçinde	66,7%	33,3%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	1,4%	,9%	1,2%
	% Toplam içinde	,8%	,4%	1,2%
Evet	Kişi Sayısı	104	97	201
	% Eş.Çalış. Dur. İçinde	51,7%	48,3%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	73,2%	85,1%	78,5%
	% Toplam içinde	40,6%	37,9%	78,5%
Hayır	Kişi Sayısı	36	16	52
	% Eş.Çalış. Dur. içinde	69,2%	30,8%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	25,4%	14,0%	20,3%
	% Toplam içinde	14,1%	6,3%	20,3%
Toplam	Kişi Sayısı	142	114	256
	% Eş.Çalış. Dur. içinde	55,5%	44,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	55,5%	44,5%	100,0%

$$X^2=5.270^a$$

$$df= 2$$

$$p=0,072$$

Şiddet ve erkeğin çalışması arasındaki ilişki anlamsız çıkmıştır. Oysa yapılan araştırmalar şiddetin önemli tetikleyicilerinden birinin ekonomik sıkıntılar olduğunu söylüyor. Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu araştırmasında aileler sosyoekonomik durum olarak alt, orta ve üst tabaka olarak üçe ayrılmıştır. Araştırma her üç tabakada da kaba kuvvet kullanılmasında en önemli nedenlerden birinin %39,4 ile maddi sıkıntı olduğunu göstermiştir (İçli ve diğ., 1995:29). Şiddet gören kadınların %25,4'ü eşinin çalışmadığını belirtirken, çalışan erkeklerin %51,7 si, çalışmayanların ise %69,2'si eşine şiddet uygulamaktadır.

Tablo 52: Fiziksel Şiddet/ Eşin Çalışma Durumu Arasındaki İlişki

Fiziksel Şiddet Yaşıyor musunuz?	Esiniz Çalışıyor mu?			Toplam	
	Cevap vermeyenler	Evet	Hayır		
Evet	Kişi Sayısı	1	25	15	41
	% Fiziksel şiddet yaş. içinde	2,4%	61,0%	36,6%	100,0%
	% Eşin çalışma durumu içinde	33,3%	12,4%	28,8%	16,0%
	% Toplam içinde	,4%	9,8%	5,9%	16,0%
hayır	Kişi Sayısı	2	176	37	215
	% Fiziksel şiddet yaş. içinde	,9%	81,9%	17,2%	100,0%
	% Eşin çalışma durumu içinde	66,7%	87,6%	71,2%	84,0%
	% Toplam içinde	,8%	68,8%	14,5%	84,0%
Toplam	Kişi Sayısı	3	201	52	256
	% Fiziksel şiddet yaş. içinde	1,2%	78,5%	20,3%	100,0%
	% Eşin çalışma durumu içinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	1,2%	78,5%	20,3%	100,0%

$X^2=8.946^a$

$df=2$

$p=0,011(p<0,05)$

Erkeğin çalışma durumu ile fiziksel şiddet uygulama arasında ise anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre fiziksel şiddet yaşayan 41 kadının %36,6 sının eşi çalışmıyorken, fiziksel şiddete uğramayanlarda bu oran %17,2'dir. Aile içi Şiddetin Sebep ve Sonuçları Araştırmasında görüldüğü gibi Türkiye'de haneye asıl geliri getiren kişi %97,20 ile erkeklerken bu oran kadınlarda %2,80'dir (BAAK,2000:67). Bu da gösteriyor ki ailenin geçiminden erkeğin sorumlu olması anlayışı büyük oranda devam etmektedir. Şiddetin erkeğin çalışma durumuna etkisi bu nedenle önemlidir. Bu görevini yerine getiremeyen erkek yaşam mücadelesi nedeniyle yaşadığı kaygıların yanında otoritesinin sarsılacağı inancıyla da şiddet uygulayabilmektedir.

Tablo 53: Şiddet/ Kadının Mesleği Arasındaki İlişki

Mesleğiniz		Şiddet Gördünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
İşçi	Kişi Sayısı	30	12	42
	% Meslek içinde	71,4%	28,6%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	21,1%	10,5%	16,4%
	% Toplam içinde	11,7%	4,7%	16,4%
Ev hanımı	Kişi Sayısı	77	53	130
	% Meslek içinde	59,2%	40,8%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	54,2%	46,5%	50,8%
	% Toplam içinde	30,1%	20,7%	50,8%
İşsiz	Kişi Sayısı	1	0	1
	% Meslek içinde	100,0%	,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	,7%	,0%	,4%
	% Toplam içinde	,4%	,0%	,4%
Serbest meslek	Kişi Sayısı	2	12	14
	% Meslek içinde	14,3%	85,7%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	1,4%	10,5%	5,5%
	% Toplam içinde	,8%	4,7%	5,5%
Emekli	Kişi Sayısı	10	9	19
	% Meslek içinde	52,6%	47,4%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	7,0%	7,9%	7,4%
	% Toplam içinde	3,9%	3,5%	7,4%
Çiftçi	Kişi Sayısı	0	1	1
	% Meslek içinde	,0%	100,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	,0%	,9%	,4%
	% Toplam içinde	,0%	,4%	,4%
Memur	Kişi Sayısı	5	4	9
	% Meslek içinde	55,6%	44,4%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	3,5%	3,5%	3,5%
	% Toplam içinde	2,0%	1,6%	3,5%
Sağlık personeli	Kişi Sayısı	11	11	22
	% Meslek içinde	50,0%	50,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	7,7%	9,6%	8,6%
	% Toplam içinde	4,3%	4,3%	8,6%
Esnaf	Kişi Sayısı	2	1	3
	% Meslek içinde	66,7%	33,3%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	1,4%	,9%	1,2%
	% Toplam içinde	,8%	,4%	1,2%
Öğretmen	Kişi Sayısı	4	10	14
	% Meslek içinde	28,6%	71,4%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	2,8%	8,8%	5,5%
	% Toplam içinde	1,6%	3,9%	5,5%
Öğretim elemanı	Kişi Sayısı	0	1	1
	% Meslek içinde	,0%	100,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	,0%	,9%	,4%
	% Toplam içinde	,0%	,4%	,4%
Toplam	Kişi Sayısı	142	114	256
	% Meslek içinde	55,5%	44,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	55,5%	44,5%	100,0%

 $X^2=22.564^a$

df=10

p=0,012(p<0,05)

Vatandaş (2003: 125), sözel şiddete maruz kalan kadın ve sözel şiddeti gerçekleştiren erkeklerin meslek durumlarını araştırmıştır. Elde edilen bulgulara göre işsiz kadınların %95,8'i, çiftçilerin %81,8'i, eğitimcilerin %68,9'u, sağlıkçıların 64,3'ü sözel şiddete bazen uğrarken ev kadınlarının şiddete uğrama oranı %49,3 olarak saptanmıştır. Araştırmamızda şiddetin en az görüldüğü meslek grupları serbest meslek sahibi olanlar ve eğitimcilerdir. En yüksek oranın görüldüğü meslek grupları ise ev hanımları ve işçilerdir.

Tablo 54: Şiddet/ Erkeğin Mesleği Arasındaki İlişki

Eşinizin Mesleği		Şiddet Gördünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
Cevap vermeyenler	Kişi Sayısı	3	1	4
	% Eş Meslek içinde	75,0%	25,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	2,1%	,9%	1,6%
	% Toplam içinde	1,2%	,4%	1,6%
İşçi	Kişi Sayısı	23	19	42
	% Eş Meslek içinde	54,8%	45,2%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	16,2%	16,7%	16,4%
	% Toplam içinde	9,0%	7,4%	16,4%
İssiz	Kişi Sayısı	8	0	8
	% Eş Meslek içinde	100,0%	,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	5,6%	,0%	3,1%
	% Toplam içinde	3,1%	,0%	3,1%
Serbest meslek	Kişi Sayısı	39	27	66
	% Eş Meslek içinde	59,1%	40,9%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	27,5%	23,7%	25,8%
	% Toplam içinde	15,2%	10,5%	25,8%
Emekli	Kişi Sayısı	27	20	47
	% Eş Meslek içinde	57,4%	42,6%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	19,0%	17,5%	18,4%
	% Toplam içinde	10,5%	7,8%	18,4%
Çiftçi	Kişi Sayısı	3	1	4
	% Eş Meslek içinde	75,0%	25,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	2,1%	,9%	1,6%
	% Toplam içinde	1,2%	,4%	1,6%
Memur	Kişi Sayısı	11	10	21
	% Eş Meslek içinde	52,4%	47,6%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	7,7%	8,8%	8,2%
	% Toplam içinde	4,3%	3,9%	8,2%
Avukat	Kişi Sayısı	0	1	1
	% Eş Meslek içinde	,0%	100,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	,0%	,9%	,4%
	% Toplam içinde			

Tablo 54'ün devamıdır.

Sağlık personeli	Kişi Sayısı	6	3	9
	% Eş Meslek içinde	66,7%	33,3%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	4,2%	2,6%	3,5%
	% Toplam içinde	2,3%	1,2%	3,5%
Esnaf	Kişi Sayısı	8	14	22
	% Eş Meslek içinde	36,4%	63,6%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	5,6%	12,3%	8,6%
	% Toplam içinde	3,1%	5,5%	8,6%
Öğretmen	Kişi Sayısı	10	9	19
	% Eş Meslek içinde	52,6%	47,4%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	7,0%	7,9%	7,4%
	% Toplam içinde	3,9%	3,5%	7,4%
Polis	Kişi Sayısı	1	5	6
	% Eş Meslek içinde	16,7%	83,3%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	,7%	4,4%	2,3%
	% Toplam içinde	,4%	2,0%	2,3%
Öğretim elemanı	Kişi Sayısı	2	2	4
	% Eş Meslek içinde	50,0%	50,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	1,4%	1,8%	1,6%
	% Toplam içinde	,8%	,8%	1,6%
Diğer	Kişi Sayısı	1	2	3
	% Eş Meslek içinde	33,3%	66,7%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	,7%	1,8%	1,2%
	% Toplam içinde	,4%	,8%	1,2%
Toplam	Kişi Sayısı	142	114	256
	% Eş Meslek içinde	55,5%	44,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	55,5%	44,5%	100,0%

$$X^2=17.489^a$$

$$df= 13$$

$$p=0,178$$

Kadının mesleği ve şiddet görme arasında anlamlı bir ilişki saptanırken aynı durum erkeğin mesleği ve şiddet arasında saptanamamıştır. Erkeğin mesleği ve şiddet uygulama arasındaki ilişkiye baktığımızda Vatandaş'ın çalışmasında %92,2 ile en çok sağlıkçıların bazen sözel şiddet uyguladığını görüyoruz. İkinci sırada %69,3 ile memurlar yer almakta. Araştırmamızda işsizlerin tamamının şiddet uyguladığı görülüyor. Çiftçilerin %75'inin, sağlıkçıların %66,7'sinin, üniversite çalışanı olan öğretim elemanlarının ise %50'sinin şiddet uyguladığı saptanmıştır.

Tablo 55: Fiziksel Şiddet/ Erkeğin Mesleği Arasındaki İlişki

Esinizin Mesleği		Fiziksel Şiddet Yaşıyor musunuz?		Toplam
		Evet	Hayır	
Cevap vermeyenler	Kişi Sayısı	0	4	4
	% Eş Meslek içinde	,0%	100,0%	100,0%
	% Fiziksel şiddet görenler içinde	,0%	1,9%	1,6%
	% Toplam içinde	,0%	1,6%	1,6%
işçi	Kişi Sayısı	1	41	42
	% Eş Meslek içinde	2,4%	97,6%	100,0%
	% Fiziksel şiddet görenler içinde	2,4%	19,1%	16,4%
	% Toplam içinde	,4%	16,0%	16,4%
İşsiz	Kişi Sayısı	7	1	8
	% Eş Meslek içinde	87,5%	12,5%	100,0%
	% Fiziksel şiddet görenler içinde	17,1%	,5%	3,1%
	% Toplam içinde	2,7%	,4%	3,1%
Serbest meslek	Kişi Sayısı	8	58	66
	% Eş Meslek içinde	12,1%	87,9%	100,0%
	% Fiziksel şiddet görenler içinde	19,5%	27,0%	25,8%
	% Toplam içinde	3,1%	22,7%	25,8%
Emekli	Kişi Sayısı	12	35	47
	% Eş Meslek içinde	25,5%	74,5%	100,0%
	% Fiziksel şiddet görenler içinde	29,3%	16,3%	18,4%
	% Toplam içinde	4,7%	13,7%	18,4%
Çiftçi	Kişi Sayısı	2	2	4
	% Eş Meslek içinde	50,0%	50,0%	100,0%
	% Fiziksel şiddet görenler içinde	4,9%	,9%	1,6%
	% Toplam içinde	,8%	,8%	1,6%
Memur	Kişi Sayısı	4	17	21
	% Eş Meslek içinde	19,0%	81,0%	100,0%
	% Fiziksel şiddet görenler içinde	9,8%	7,9%	8,2%
	% Toplam içinde	1,6%	6,6%	8,2%
Avukat	Kişi Sayısı	0	1	1
	% Eş Meslek içinde	,0%	100,0%	100,0%
	% Fiziksel şiddet görenler içinde	,0%	,5%	,4%
	% Toplam içinde	,0%	,4%	,4%
Sağlık personeli	Kişi Sayısı	2	7	9
	% Eş Meslek içinde	22,2%	77,8%	100,0%
	% Fiziksel şiddet görenler içinde	4,9%	3,3%	3,5%
	% Toplam içinde	,8%	2,7%	3,5%

Tablo 55'in devamıdır.

Esnaf	Kişi Sayısı	2	20	22
	% Eş Meslek içinde	9,1%	90,9%	100,0%
	% Fiziksel şiddet görenler içinde	4,9%	9,3%	8,6%
	% Toplam içinde	,8%	7,8%	8,6%
Öğretmen	Kişi Sayısı	1	18	19
	% Eş Meslek içinde	5,3%	94,7%	100,0%
	% Fiziksel şiddet görenler içinde	2,4%	8,4%	7,4%
	% Toplam içinde	,4%	7,0%	7,4%
Polis	Kişi Sayısı	1	5	6
	% Eş Meslek içinde	16,7%	83,3%	100,0%
	% Fiziksel şiddet görenler içinde	2,4%	2,3%	2,3%
	% Toplam içinde	,4%	2,0%	2,3%
Öğretim elemanı	Kişi Sayısı	1	3	4
	% Eş Meslek içinde	25,0%	75,0%	100,0%
	% Fiziksel şiddet görenler içinde	2,4%	1,4%	1,6%
	% Toplam içinde	,4%	1,2%	1,6%
Diğer	Kişi Sayısı	0	3	3
	% Eş Meslek içinde	,0%	100,0%	100,0%
	% Fiziksel şiddet görenler içinde	,0%	1,4%	1,2%
	% Toplam içinde	,0%	1,2%	1,2%
Toplam	Kişi Sayısı	41	215	256
	% Eş Meslek içinde	16,0%	84,0%	100,0%
	% Fiziksel şiddet görenler içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	16,0%	84,0%	100,0%

$$X^2=48.127^a$$

$$df= 13$$

$$p=0,000 (p<0,05)$$

Şiddet türleri ve eşin mesleği arasındaki ilişkiye baktığımızda fiziksel şiddet ve erkeğin mesleği arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre işsizlerin %87,5'i fiziksel şiddet uygulamaktadır. Fiziksel şiddet uygulayanlar içinde ise en yüksek oran %29,3 ile emeklilerdir. Eşi emekli olan kadınlarda bu oranın yüksek çıkmasının nedeni kadınların yaşlarının ilerlemiş olması ve evliliklerine dair konuşabilmelerinin diğer yaş gruplarına göre daha kolay olması olabilir.

Tablo 56: Şiddet/ Ailenin Toplam Geliri Arasındaki İlişki

Ailenin Toplam Geliri		Şiddet Gördünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
Cevap Vermeyenler	Kişi Sayısı	2	0	2
	% Aile Gel. İçinde	100,0%	,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	1,4%	,0%	,8%
	% Toplam içinde	,8%	,0%	,8%
400–800	Kişi Sayısı	30	18	48
	% Aile Gel. İçinde	62,5%	37,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	21,1%	15,8%	18,8%
	% Toplam içinde	11,7%	7,0%	18,8%
801–1500	Kişi Sayısı	47	31	78
	% Aile Gel. İçinde	60,3%	39,7%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	33,1%	27,2%	30,5%
	% Toplam içinde	18,4%	12,1%	30,5%
1501–2000	Kişi Sayısı	25	24	49
	% Aile Gel. İçinde	51,0%	49,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	17,6%	21,1%	19,1%
	% Toplam içinde	9,8%	9,4%	19,1%
2001–2500	Kişi Sayısı	13	18	31
	% Aile Gel. İçinde	41,9%	58,1%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	9,2%	15,8%	12,1%
	% Toplam içinde	5,1%	7,0%	12,1%
2500 ve üzeri	Kişi Sayısı	25	23	48
	% Aile Gel. İçinde	52,1%	47,9%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	17,6%	20,2%	18,8%
	% Toplam içinde	9,8%	9,0%	18,8%
Toplam	Kişi Sayısı	142	114	256
	% Aile Gel. İçinde	55,5%	44,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	55,5%	44,5%	100,0%

$$X^2=6.204^a$$

$$df= 5$$

$$p=0,287$$

İşsiz erkeklerin tamamının şiddet uyguladığı göz önüne alınırsa önemli ilişkilerden birinin ailenin toplam geliri olduğu görülür. Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’na göre refah düzeyi düşük olan kadınların yaşamlarının herhangi bir döneminde karşılaştıkları şiddet %50 iken bu orta düzey refah seviyesine sahip kadınlarda %42 ve yüksek düzeyde refah seviyesine sahip kadınlarda %29’dur (TKYAİŞA,2009:11). Araştırmamızda iki değer arasında anlamlı ilişki saptanamamıştır ancak görülmektedir ki toplam geliri 400-800 TL aralığında olan ailelerde şiddet görülme olasılığı %62,5 iken 2001-2500 TL aralığında bu oran %41,9’a gerilemektedir.

Ayrıca araştırmamızın diğer sonuçlarından biri, eşler arasında yaşanan anlaşmazlıkların nedenlerinden ekonomik sıkıntının oranı %16'dır. Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nda ikinci neden olarak %18 ile maddi sıkıntı gelmekte.

Tablo 57: Şiddet/ Eşle Paylaşım Yaşayabilme Arasındaki İlişki

Esinizle Konuşur musunuz?		Şiddet Gördünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
Cevap Vermeyenler	Kişi Sayısı	1	0	1
	% Eş konuş. içinde	100,0%	,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	,7%	,0%	,4%
	% Toplam içinde	,4%	,0%	,4%
Hiçbir zaman	Kişi Sayısı	11	1	12
	% Eş konuş. içinde	91,7%	8,3%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	7,7%	,9%	4,7%
	% Toplam içinde	4,3%	,4%	4,7%
Bazen	Kişi Sayısı	42	25	67
	% Eş konuş. içinde	62,7%	37,3%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	29,6%	21,9%	26,2%
	% Toplam içinde	16,4%	9,8%	26,2%
Sık sık	Kişi Sayısı	19	20	39
	% Eş konuş. içinde	48,7%	51,3%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	13,4%	17,5%	15,2%
	% Toplam içinde	7,4%	7,8%	15,2%
Her zaman	Kişi Sayısı	69	68	137
	% Eş konuş. içinde	50,4%	49,6%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	48,6%	59,6%	53,5%
	% Toplam içinde	27,0%	26,6%	53,5%
Toplam	Kişi Sayısı	142	114	256
	% Eş konuş. içinde	55,5%	44,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	55,5%	44,5%	100,0%

$$X^2=10.746^a$$

$$df= 4$$

$$p=0,030 (p<0,05)$$

Kadınların eşleriyle paylaşımları dikkate alındığında da şiddet oranları şöyle gerçekleşmektedir; eşleriyle konuşamadıklarını belirten kadınların %91,7'si şiddete uğrarken sık sık konuştuğunu bildiren kadınlarda bu oran %48,7'dir. Her ne kadar paylaşım arttıkça şiddet oranının düştüğü görülüyorsa da her grupta şiddet görülme oranı %45'in üzerindedir. Bu da nerdeyse her gruptaki kadınların yarısının eşleriyle konuşabildiklerini söylüyor olsalar da şiddete açık olduklarını gösterir.

Tablo 58: Şiddet/ Evlilik Memnuniyeti Arasındaki İlişki

Evliliğinizden Memnun musunuz?		Şiddet Gördünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	Evet
Cevap vermeyenler	Kişi Sayısı	1	0	1
	% Evl. Mem. İçinde	100,0%	,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	,7%	,0%	,4%
	% Toplam içinde	,4%	,0%	,4%
Evet	Kişi Sayısı	100	109	209
	% Evl. Mem. İçinde	47,8%	52,2%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	70,4%	95,6%	81,6%
	% Toplam içinde	39,1%	42,6%	81,6%
Kararsızım	Kişi Sayısı	25	3	28
	% Evl. Mem. İçinde	89,3%	10,7%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	17,6%	2,6%	10,9%
	% Toplam içinde	9,8%	1,2%	10,9%
Hayır	Kişi Sayısı	16	2	18
	% Evl. Mem. İçinde	88,9%	11,1%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	11,3%	1,8%	7,0%
	% Toplam içinde	6,3%	,8%	7,0%
Toplam	Kişi Sayısı	142	114	256
	% Evl. Mem. İçinde	55,5%	44,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	55,5%	44,5%	100,0%

$X^2=26.821^a$

df= 3

p=0,000 (p<0,05)

Evliliğinden memnun olduğunu söyleyen kadınların %47'8i şiddete maruz kalmaktadır. Evliliği konusunda kararsız olan kadınların ise %89,3'ü şiddeti yaşamaktadır. Evliliğinden memnun olmayan kadınların %88,9'u şiddet görmektedir ki bu memnuniyetsizliğin nedeni şiddetin yoğun oluşunda aranabilir.

Tablo 59: Şiddet/ Kendi Ailesinden Şiddet Görme Arasındaki İlişki

Kendi Ailenizden Şiddet Gördünüz mü?		Şiddet Gördünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
Hiçbir zaman	Kişi Sayısı	99	95	194
	% Ail Şid. Gör. İçinde	51,0%	49,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	69,7%	83,3%	75,8%
	% Toplam içinde	38,7%	37,1%	75,8%
Bazen	Kişi Sayısı	33	15	48
	% Ail Şid. Gör. İçinde	68,8%	31,3%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	23,2%	13,2%	18,8%
	% Toplam içinde	12,9%	5,9%	18,8%
Sık sık	Kişi Sayısı	7	3	10
	% Ail Şid. Gör. İçinde	70,0%	30,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	4,9%	2,6%	3,9%
	% Toplam içinde	2,7%	1,2%	3,9%
Her zaman	Kişi Sayısı	3	1	4
	% Ail Şid. Gör. İçinde	75,0%	25,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	2,1%	,9%	1,6%
	% Toplam içinde	1,2%	,4%	1,6%
Toplam	Kişi Sayısı	142	114	256
	% Ail Şid. Gör. İçinde	55,5%	44,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	55,5%	44,5%	100,0%

$X^2=6,447$

df= 3

p=0,092

Çocukken şiddet görenlerin daha sonraki yaşamlarında şiddet görme olasılığı diğerlerine göre fazladır. Ancak araştırmamızda Asymp. Sig. değeri 0,05'den büyük çıkmıştır. Örneklem grubumuz için bu karşılaştırma arasında anlamlı bağlantı bulunamamıştır. Yine de çocukken şiddet görme oranlarına baktığımızda ilginç sonuçlar görülebilir. Katılımcılardan çocukken bazen şiddet görenlerin %68,8'i, sık sık şiddet görenlerin %70'i, her zaman şiddet görmüş olanların %75'i bugün de eşleri tarafından şiddete maruz kalmaktadır. Kocacık (2004: 83), Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet araştırmasında kadınların %47,4'ünün çocukken şiddet görmediğini ancak örneklem grubunun diğer yarısının ise çocukken ara sıra veya çok şiddet gördüğünü belirtmiştir.

Tablo 60: Şiddet/ Annesinin Babasından Şiddet Görmesi Arasındaki İlişki

Annemiz Babamızdan Şiddet Gördü mü?		Şiddet Gördünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	Evet
Cevap vermeyenler	Kişi Sayısı	1	1	2
	% Anne Şid. Gör. içinde	50,0%	50,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	,7%	,9%	,8%
	% Toplam içinde	,4%	,4%	,8%
hiçbir zaman	Kişi Sayısı	83	87	170
	% Anne Şid. Gör. içinde	48,8%	51,2%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	58,5%	76,3%	66,4%
	% Toplam içinde	32,4%	34,0%	66,4%
Bazen	Kişi Sayısı	46	23	69
	% Anne Şid. Gör. içinde	66,7%	33,3%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	32,4%	20,2%	27,0%
	% Toplam içinde	18,0%	9,0%	27,0%
Sık sık	Kişi Sayısı	6	2	8
	% Anne Şid. Gör. içinde	75,0%	25,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	4,2%	1,8%	3,1%
	% Toplam içinde	2,3%	,8%	3,1%
Her zaman	Kişi Sayısı	6	1	7
	% Anne Şid. Gör. içinde	85,7%	14,3%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	4,2%	,9%	2,7%
	% Toplam içinde	2,3%	,4%	2,7%
Toplam	Kişi Sayısı	142	114	256
	% Anne Şid. Gör. içinde	55,5%	44,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	55,5%	44,5%	100,0%

$$X^2=10.394^a$$

$$df= 4$$

$$p=0,034 (p<0,05)$$

Katılımcıların ailelerindeki şiddeti ölçmek adına sorulan diğer soru anneleri ve babaları arasındaki şiddete ilişkindir. Buna göre annesi babasından bazen şiddet gören kadınların %66,7'si, sık sık şiddet görenlerin %75'i, her zaman şiddet görenlerin %85,7'si bugün kendi eşlerinden şiddet görmekteler. Bu oranlar önemlidir çünkü kadının şiddetle

mücadelesini engelleyen öğrenilmiş çaresizliğe neden olmaktadır. Kadın yaşanan şiddetten kaçınılmadığını düşündüğü için şiddeti yaşadığını farkında olsa da sesini çıkarmayıp şiddet döngüsü içinde kalmaya devam etmektedir. Ayrıca kadın yaşadığı şeyleri herkesin yaşadığını düşünerek şiddetle mücadele etme yerine onu bu şekilde rasyonelleştirip durumuna razı olmaktadır.

Tablo 61: Şiddet/ Eşin Kendi Ailesinden Şiddet Görmesi Arasındaki İlişki

Eşiniz Ailesinden Şiddet Gördü mü?		Şiddet Gördünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	Evet
Cevap vermeyenler	Kişi Sayısı	10	2	12
	% Eşin Şid. Gör. içinde	83,3%	16,7%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	7,0%	1,8%	4,7%
	% Toplam içinde	3,9%	,8%	4,7%
Hiçbir zaman	Kişi Sayısı	85	87	172
	% Eşin Şid. Gör. içinde	49,4%	50,6%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	59,9%	76,3%	67,2%
	% Toplam içinde	33,2%	34,0%	67,2%
Bazen	Kişi Sayısı	33	22	55
	% Eşin Şid. Gör. içinde	60,0%	40,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	23,2%	19,3%	21,5%
	% Toplam içinde	12,9%	8,6%	21,5%
Sık sık	Kişi Sayısı	7	2	9
	% Eşin Şid. Gör. içinde	77,8%	22,2%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	4,9%	1,8%	3,5%
	% Toplam içinde	2,7%	,8%	3,5%
Her zaman	Kişi Sayısı	7	1	8
	% Eşin Şid. Gör. içinde	87,5%	12,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	4,9%	,9%	3,1%
	% Toplam içinde	2,7%	,4%	3,1%
Toplam	Kişi Sayısı	142	114	256
	% Eşin Şid. Gör. içinde	55,5%	44,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	55,5%	44,5%	100,0%

$$X^2=11.914^a$$

$$df= 4$$

$$p=0,018 (p<0,05)$$

Erkeğin çocukken ailesinden şiddet görmesi aile içi şiddetin ortaya çıkmasında önemli etkenlerden biri olarak görülmektedir. Araştırmamızda çocukken ailesinden hiç şiddet görmeyen erkekler arasından %49,4'ünün, bazen şiddet görenlerin %60'ının, sık sık şiddet görenlerden %77,8'inin ve her zaman şiddet görmüş olanların %87,5'inin eşlerine şiddet uyguladığı görülmüştür. Sonuçlar şiddetin aile içinde öğrenilmesine ilişkin düşünceleri doğrular niteliktedir. Çocuk, şiddeti bir problem çözme aracı olarak görmekte ve kendi ailesinde de bu çözüm yolunu sürdürmektedir. Ailesinde yaşadığı şiddet, erkeğin bu durumu normalleştirmesini sağlamaktadır. Kocacık (2004: 112), Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet araştırmasında, aile içi şiddeti uygulayanın

çocukluğunda ve gençliğinde şiddet uygulayan bir modele sahip olmasının kadına yönelik şiddeti arttırdığını ifade etmiştir.

Tablo 62: Şiddet/ Kendi Çocuklarına Şiddet Uygulama Arasındaki İlişki

Çocuklarınıza Şiddet Uyguluyor musunuz?		Şiddet Gördünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	Evet
Cevap vermeyenler	Kişi Sayısı	9	16	25
	% Çoc.Şid. Uyg.. içinde	36,0%	64,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	6,3%	14,0%	9,8%
	% Toplam içinde	3,5%	6,3%	9,8%
Hiçbir zaman	Kişi Sayısı	66	69	135
	% Çoc.Şid. Uyg.. içinde	48,9%	51,1%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	46,5%	60,5%	52,7%
	% Toplam içinde	25,8%	27,0%	52,7%
Bazen	Kişi Sayısı	61	28	89
	% Çoc.Şid. Uyg.. içinde	68,5%	31,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	43,0%	24,6%	34,8%
	% Toplam içinde	23,8%	10,9%	34,8%
Sık sık	Kişi Sayısı	4	1	5
	% Çoc.Şid. Uyg.. içinde	80,0%	20,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	2,8%	,9%	2,0%
	% Toplam içinde	1,6%	,4%	2,0%
Her zaman	Kişi Sayısı	2	0	2
	% Çoc.Şid. Uyg.. içinde	100,0%	,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	1,4%	,0%	,8%
	% Toplam içinde	,8%	,0%	,8%
Toplam	Kişi Sayısı	142	114	256
	% Çoc.Şid. Uyg.. içinde	55,5%	44,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	55,5%	44,5%	100,0%

$$X^2=15.182^a$$

$$df= 4$$

$$p=0,004 (p<0,05)$$

Şiddet gören kadınların %46,5'i çocuklarına hiçbir zaman şiddet uygulamadığını ifade etmişlerdir. Buna karşın şiddet gören kadınların %43'ü bazen çocuklarına şiddet uyguladığını, %2,8'inin sık sık , %1,4'ünün ise her zaman şiddet uyguladığını görmekteyiz. Bu şiddete uğrayan kadınların neredeyse yarısının çocuklarına şiddet uyguladığını göstermektedir. Aile içinde yaşanan şiddet güçlüden güçsüze yöneldiği için erkekten kadına yönelen şiddet kadından da çocuğa yönelerek kendini göstermektedir.

Tablo 63: Şiddet/ Eşlerden Korkma Durumu Arasındaki İlişki

Esinizden Korkuyor musunuz?		Şiddet Gördünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	Evet
Hiçbir zaman	Kişi Sayısı	87	85	172
	% Eş. Kor. İçinde	50,6%	49,4%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	61,3%	74,6%	67,2%
	% Toplam içinde	34,0%	33,2%	67,2%
Bazen	Kişi Sayısı	45	28	73
	% Eş. Kor. İçinde	61,6%	38,4%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	31,7%	24,6%	28,5%
	% Toplam içinde	17,6%	10,9%	28,5%
Sık sık	Kişi Sayısı	3	1	4
	% Eş. Kor. İçinde	75,0%	25,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	2,1%	,9%	1,6%
	% Toplam içinde	1,2%	,4%	1,6%
Her zaman	Kişi Sayısı	7	0	7
	% Eş. Kor. İçinde	100,0%	,0%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	4,9%	,0%	2,7%
	% Toplam içinde	2,7%	,0%	2,7%
Toplam	Kişi Sayısı	142	114	256
	% Eş. Kor. İçinde	55,5%	44,5%	100,0%
	% şiddet görenler içinde	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam içinde	55,5%	44,5%	100,0%

$$X^2=9.028^a$$

$$df= 3$$

$$p=0,029 (p<0,05)$$

Şiddet gören kadınların %61, 3'ü eşlerinden korkmadıklarını ifade etmişlerdir. Ancak eşlerinden hiçbir zaman korkmadıklarını ifade edenlerin %50,6'sı da eşlerinden şiddet görmüşlerdir. Eşlerinden şiddet gören katılımcılardan bazen korktuğunu söyleyenlerin oranı %31,7, her zaman korktuğunu söyleyenlerin oranı da %4,9'dur. Bu bize yaşanan şiddete rağmen kadınların eşlerinden korkmadığını göstermektedir. Eşlerinden korkmayan kadınların şiddet devam ettiği halde evliliklerini sürdürmelerinin nedenleri ekonomik sıkıntılar, çocuklar ve gidecek yerlerinin olmaması olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ

Aile, yerine getirdiği görevler açısından hala toplumun en önemli kurumu olarak nitelendirilmektedir. İnsan türünün devamlılığını sağlaması bakımından, toplumsallaşma sürecinin yaşandığı, o güne kadar maddi ve manevi üretilen tüm değerlerin ilk öğrenildiği yer olması anlamında önemli işlevlerini bugün de sürdüren ailenin biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb yönleri bulunmaktadır.

Ailenin en önemli psikolojik görevlerinden biri, aile üyelerinin kendini aile içinde güvende hissetmeleri ve sevgi ihtiyaçlarını giderebilmeleridir. Aile olumlu yönleri tümüyle kutsallaştırılmış bir kurumdur. Bu nedenle ailede içinde yaşanan problemler 1960'lı yıllara kadar gün yüzüne çıkarılmamıştır. İkinci dalga feminist hareket özel alan olarak görülen ve devletin müdahale etmekten kaçındığı aile için, "Özel Olan Politik" sloganıyla aile içinde kadının yaşantısına bakmıştır. Bu bakışın arkasından ailedeki en önemli problemler olarak kadının ev içi emeğinin sömürülmesi ve şiddet belirlenmiştir.

Ülkemizde ikinci dalga feminist hareketin etkileri 1980 darbesinden sonra başlamıştır. 1980 sonrası örgütlenmesine ilk izin verilen hareket, kadın hareketidir. Bunun nedenlerini irdelemek araştırma konumuz dahilinde olmasa da soru önemlidir. Ancak denilebilir ki askerlerin kadın hareketinin toplumu ayrıştırıcı nitelikte olmadığını düşünmüş olmaları ve kadın hareketinin rejim için rakip olarak görülmemesi olabilir. Ayrıca Türk aile yapısının gelenek ve göreneklere bağlılığı konusunda da sorun yaşanmadığından dolayı hareketin etkili olmayacağı düşünülmüş olabilir.

Türkiye'de kadın hareketi güçlüklerle karşılaşmıştır ancak zaman içerisinde etkisini göstermiştir. Özellikle hukuksal boyutta yaşanan gelişmeler, kanunlardaki kadın erkek eşitliğini sağlayan maddelerin eklenmesi, kadınlar için çalışan kamu kuruluşlarının oluşturulması, kadına yönelik şiddet konusunda kamuoyu oluşturulması bu hareketin başarıları arasında sayılabilir.

Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nın önemli sonuçlarından biri, kadınların eşleri ya da yakın ilişkide oldukları erkeklerden gördükleri fiziksel veya cinsel şiddetin ailelerinden, akrabalarından ya da tanımadıkları kişilerden yaşadıkları şiddetten daha yaygın olduğudur. Benzer durum çocuklar için de söylenebilir. O halde aile psikolojik ve duygusala tatminin sağlandığı en birinci yer olarak bazı durumlarda

bu görevini yerine getirememektedir. Bu duyguların tatmininde en öncelikli yer olmasından dolayı aksaklık yaşandığında sonuçları hem tek tek kişiler için hem de ailenin toplumun en başat kurumu olması dolayısıyla toplumsal yönüyle ağır yaşanmaktadır. Öncelikle sorunun bu şekilde kabul edilmesi çözümünü kolaylaştıracaktır düşüncesindeyim.

Çalışmamız göstermiştir ki her yaş grubundan, her meslek grubundan, her gelir düzeyinde, her öğretim kademesindeki kadınlar, kadına yönelik şiddete maruz kalabiliyor. Kadınlara yönelik aile içi şiddet, çok yönlü etkisi olan bir sorundur. Şiddete maruz kalan kadınların beden ve ruh sağlığına olumsuz etkileri bulunmakta, bu etkiler kadınların yaşam kalitelerini düşürmekte, verimlilik kaybına neden olmaktadır. Toplumsal anlamda ise şiddetin nesilden nesile aktarılmasına sağlamakta ve bunun sosyo-kültürel dokuya işlemesine neden olarak şiddeti normalleştirilmesi sonucuna varmaktadır.

Çalışmamızda şiddetin beş farklı çeşidi frekans yönüyle analiz edilmiştir ve görülmüştür ki kadınların en çok maruz kaldığı şiddet %40,6'lık oranla sözel şiddettir. İkinci sırada %27 ile duygusal şiddet bulunmaktadır. Üçüncü en çok karşılaşılan şiddet oranı %16 ile fiziksel şiddettir. Ekonomik şiddet (%7,4) ve cinsel şiddete(%2,0) son sıralarda rastlanmaktadır. Bu sıralama Mor Çat Vakfı'nın üç yıllık başvuruları baz alınarak değerlendirildiğinde başvuranlar arasındaki ilk sırayı fiziksel şiddete maruz kalanlar oluşturmaktadır (%87,6). İkinci şiddet türü duygusal şiddet (%60,5), üçüncü sırada ise %30,8 ile sözel şiddet gelmektedir. Son iki sırada cinsel şiddet ve ekonomik şiddet gelmektedir (BAAKB, 2000:27). Mor Çatı Vakfı'na başvuranlar arasında fiziksel şiddetin yoğun olmasının nedeni Mor Çatı'nın kadının şiddete dayanamadığı noktada başvurduğu çözüm mercii olarak görülen bir yer olmasıdır. Mor Çatı'nın hedef kitlesi şiddete uğrayan kadınlardır.

Araştırmamızda en az bir şiddet türüne uğrayan kadınların oranı ise %55,5'dir. Şiddete karşın evliliğini bitirmek isteyen ya da bu konuda kararsız olanların oranı %22,5'dir. Ancak evliliğini bitirmek isteyip de bitiremeyenlerin çoğunluğu ilk neden olarak çocuklarını, ikinci olarak da ekonomik sıkıntıları göstermişlerdir. Bu noktalarda çalışma hipotezini doğrulamış görünmektedir.

Eğitim durumu ile şiddet arasındaki ilişki önemi benzer birçok çalışmada vurgulanmıştır. Çünkü kadının eğitim seviyesinin yüksek olması kendini ifade etmesini, kendine güveninin olmasını ve şiddetle baş etmesini kolaylaştırmaktadır. Bu doğrultuda çalışmamızda üniversite mezunu 56 kadından 24'ü (%42,9) şiddet görürken hiç okula gitmemiş 10

kadından 9'u şiddete maruz kaldığı saptanmıştır. Buna karşın araştırmamızda iki değişken arasında anlamlı bir ilişki saptanamamış ve hipotezimiz doğrulanamamıştır..

Ailenin ekonomik refah seviyesi şiddetin görülmesinde etkenlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Düzce'de yaptığımız çalışmada işsiz erkeklerin tamamının şiddet uyguladığı göz önüne alınırsa durumun açıklığı görülebilir. Ayrıca toplam geliri 400-800 TL aralığında olan ailelerde şiddet görülme olasılığı %62,5 iken 2001-2500 TL aralığında bu oran %41,9'a gerilemektedir. Araştırmamızda kadınların eşleriyle yaşadıkları sorunların nedenleri olarak ekonomik sıkıntıyı görmeleri ikinci sıradayken ailenin toplam geliri ve şiddet arasında chi-square analizinde göre anlamlı bir sonuç elde edilemediğinden hipotezimiz doğrulanamamıştır.

Çalışmanın ilginç sonuçlarından biri katılımcıların, "Erkek karısını dövebilir mi?" sorusuna verdikleri yanıtıdır. Kadınların tamamından bu soruya hayır yanıtı vereceklerini beklerken %4,3'ü evet demiştir. Benzer sonuç Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması verilerinde de görülebilir. Buna göre kadınların %14'ü "Bazı durumlarda erkek eşini dövebilir" ibaresine katıldıklarını ifade etmişlerdir.

Çalışmanın amaçlarından biri Türkiye genelinde 2008 yılında 17.168 kişiyle yapılan Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet araştırmasının verileriyle karşılaştırmalar yapmaktır. Bu doğrultuda ortak sorularda çoğunlukla örtüşen veriler elde edilse de, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü gözetiminde yapılan çalışmanın daha derinlemesine bir çalışma olduğunu söylemek gerekmektedir.

Kadına yönelik şiddet konusunda yapılması gerekenler konusunda ise öncelikle sosyalizasyon sürecinde bir değişikliğin olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Elbette ki bu çok kolay bir süreç değildir. Ancak uzun vadede yapılması gereken budur. Erkeğin güçlü ve haklı olduğunu öğrendiği bir sosyalizasyon sürecinde kadını ne kadar korumaya çalışırsanız çalışın şiddeti engelleyemezsiniz. Yaşamdaki uygulamaya dönüşmüş davranışlar önce dil ve kavramlarla zihnimizde yerleşir. Bu nedenle cinsiyet ayrımcılığını destekleyen bir eğitim sistemi ve sosyalizasyon sürecinden vazgeçilmelidir.

Yapılması gereken önemli çalışmalardan biri de şiddete uğrayan kadınların yasal yollara başvururken zorluklarla karşılaştırılmamasıdır. Araştırmalar göstermektedir ki

kadınların %92'si (TKYAİŞA, 2009: 23) şiddet sonucunda herhangi bir kuruma başvurmamışlardır. Bu kadınların korunması gerekmektedir. Koruyucu hizmet anlamında kadın sığınma evlerinin önemi çok fazladır. Belediyeler Kanunu'na göre büyükşehir belediyelerinin ve nüfusu 50.000'i geçen belediyelerin sığınma evi açmaları gerekmektedir ancak bugün sadece on iki belediye'deki hizmetten söz edilebilmektedir.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli bir nokta da kadının statüsünü yükseltmektir. Bu konuda Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün çalışmaları devam etmektedir. Ancak pratikte kadınların kamusal alanda olmaları engellenirse ya da bu kadınların ev içi hizmette kalmaları teşvik edilirse kadının hakları yasal zeminde sağlanmaktan başka bir şey gerçekleşmeyecektir. Ancak kadının çalışma hayatına atılması işsizlik başta olmak üzere pek çok sorunu beraberinde getirecektir. Bugün ülkemizde bakıma muhtaç insanların pek çoğu evde bir yakını olan ev kadınları tarafından bakılmaktadır. Çocuklar için kreş şartları uygun değildir ve çocukların bakımı yüzünden önemli oranda kadın işlerini bırakmaktadırlar. Yani sosyal devletin yükümlülüklerinin bir kısmını kadınlar yüklenmektedir. Toplumda ise kadının ev içi hizmette kalmasını özendirerek uygulamalar sistemli olarak devam etmektedir. Bu sorunlar düzelmeden kadının statüsünün yükseltilmesi belli tabaka ve gruplardaki kadınların ötesine geçemez.

Sonuç olarak; uzun vadede değişmesi gereken etkenler değişmediği sürece kadına yönelik şiddetle mücadele sadece istatistikî bilgilerin açıklanması ve birkaç koruyucu önlemin alınmasından öteye gitmeyecektir.

KAYNAKÇA

- ABDO, Nahlo (2006), “Namus Cinayetleri, Ataerkillik ve Devlet: İsrail’de Kadın”, Der: Shahrzad Mojab, Nahlo Abdo, Çev: Güneş Kömürcüler, *Namus Adına Şiddet, Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 63–97.
- AKER, T, B. Ayata, M. Özveren, B. Buran ve A. Bay (2002), “Zorunlu İç Göç: Ruhsal ve Toplumsal Sonuçları”, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, Sayı 3, s. 97–103.
http://www.psikiyatridizini.org/viewarticle.php?article_id=300
- AKKENT, Meral (1994), “Osmanlı Büyükannelerinin Feminist Talepleri, Geçmiş Bir Bakış”, *Kadın Hareketinin Kurumsallaşması, Fırsatlar ve Rizikolar*, Metis Yayınları, İstanbul, s.14-17.
- AKKOÇ, Nebahat (2007), Diyarbakır Ka-Mer’in Kuruluş Hikayesi ve Yürüttüğü Çalışmalar, Der: BORA, Aksu, A. Günal, *90’larda Türkiye’de Feminizm, İletişim yayınları*, s.205-216
- AKTAŞ, Aliye Mavili (2008), “Aile İçi Şiddet, *Doğu Batı*, Yıl 10, Sayı 43, s. 151–158
- ALTINIŞIK, Remzi, R. Coşkun, S. Bayraktaroğlu ve Engin Yıldırım (2000), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*, 3. Baskı, Sakarya Kitabevi, Sakarya.
- AYAN, Sezer (2007), *Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet Sivas İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme*, Basılmamış Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- AYDIN, Mustafa (2000), *Kurumlar Sosyolojisi*, Vadi Yayınları, Ankara.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (2000), *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları Aralık 1993-Aralık 1994*, İkinci Baskı, Ankara
- Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2009),*Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması Ana Rapor*,
http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw/doc/Ana_Rapor_Mizan_1.pdf , Ankara

- Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2009), *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Rapor*, <http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw/doc/aisozet.pdf>, Ocak 2009, Ankara
- BEDASON, Ney (19??), *Başlangıcından Günümüze Kadın Hakları*, Çev: Şirin Tekeli, İletişim Yayınları Cep Üniversitesi, İstanbul
- BİLGİN, Nuri (2006), *Sosyal Psikolojiye Giriş*, 6. Baskı, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- BORA, Aksu ve İlknur Üstün (2008), *Sıcak Aile Ortamı Demokratikleşme Sürecinde Kadın Ve Erkekler*, 3. Baskı, Tesev Yayınları, İstanbul.
- CURRY, Christina (2006), “Namuslu Davranmak: Sözde ‘Namus’ Suçlarında Mazeretler Sunma Yerine Adaleti Sağlama”, Der: Shahrzad Mojab, Nahlo Abdo, Çev: Güneş Kömürcüler, *Namus Adına Şiddet, Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 189–204.
- ÇAKIR, Serpil (2008), “Feminizm”, Derleyen: H. Birsen Örs, *19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*, 2. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- ÇAKMAK, Diren (19??), “Türkiye’de Çocuk Gelinler”, (<http://www.umut.org.tr/HukukunGencleri/TamMetinlerSunular/DirenCakmak.pdf>), 16.05.2009
- DANOVAN, Josaphine (2007), *Feminist Teori*, Çev: Aksu Bora, Meltem Ağduk Gerok, 4. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ERKAL, E. Mustafa (2000), *Sosyoloji*, Der Yayınevi, İstanbul.
- ERTEN, Yavuz ve Cahit Ardalı (1996), “Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları”, *Cogito*, Sayı 6–7, Kış-Bahar, s. 143–165.
- FREEDMAN, T., L., SEARS, D., O. ve T. M. Carlsmith (1993), *Sosyal Psikoloji*, Çev: Ali Dönmez, 3. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.
- GEISEN, Thomas (2009) “İktidar ve Şiddet: Zorunlu Bir Ayrım mı?”, *Felsefe Logos*, Yıl 13, Sayı 37, İstanbul, s. 41-46.

- GIDDENS, Anthony (2000), *Sosyoloji*, Ayraç Yayınları, İstanbul.
- GÜNERİ, Feride Yıldırım (1996), “Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet”, *Evedeki Terör: Kadına Yönelik Şiddet*, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, s. 87–92
- HANCI, İ Hamit, (19??), “Çocuk Suçluluğuna Yol Açan Toplumsal Bir Yara: ‘İç Göçler ve Çarpık Kentleşme’”
<http://simaybirce.net/bilgibankasi/Egitim/%C7ocuk%20E%F0itimi/%C7ocuk%20Su%E71ulu%F0una%20Yol%20A%E7an%20Sosyal%20Bir%20Yara.doc>, 15.09.2009
- HÜRRİYET (2009), “Hindistan’da Evliliklerin Çoğu Çocuk Yaşta”,
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/11173984.asp>, 16.05.2009.
- HÜRRİYET (2009), “Şimşek’e Bakılırsa İşsizlik Kadınlar Yüzünden Artıyor”,
<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/11240874.asp?gid=229>, 20.05.2009.
- İÇLİ, Tülin Günşen, Aslıhan Ögün ve Nilüfer Özcan (1995), *Ailede Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Suçluluğu*, T.C. Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara.
- İLKKARACAN Pınar ve Leyla Gülçür (1996), Aile İçinde Kadına Karşı Şiddet, Der: İLKKARACAN Pınar, L. Gülçür, C. Arın, *Sıcak Yuva Masalı Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz*, Metis yayınları, s. 21–39
- KANDİYOTİ, Deniz (1984), “Aile Yapısında Değişme ve Süreklilik: Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım”, Derleyen: Türküz Erden, *Türkiye’de Ailenin Değişimi*, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, İstanbul, s. 15–33.
- KANDİYOTİ, Deniz (1997), *Cariyeler, Yurttaşlar, Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*, Metis Yayınları, İstanbul.
- KARA, Bülent, Ümit Biçer ve Ayşe Sevim GÖKALP (2004), “Çocuk İstismarı”, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, sayı 47, s. 140–151,
http://www.cshd.org.tr/csh/pdf/pdf_CSH_87.pdf.
- KIRAY, B. Mübeccel (1984b), “Büyük Kent ve Değişen Aile”, Derleyen: Türküz Erden, *Türkiye’de Ailenin Değişimi*, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, İstanbul, s. 69–78.

- KIRAY, B. Mübeccel, (1984a), *Ereğli, Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- KLEMEN, Niklos (2006), “Şiddeti Engellemek İçin Bir Diyalog Denemesi, Babalar ve Oğullarla Yapılan Tartışma”, Der: Shahrzad Mojab, Nahlo Abdo, Çev: Güneş Kömürcüler, *Namus Adına Şiddet, Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 165–171.
- KOCACIK, Faruk (2004), *Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet Türkiye’den Örnekler*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 53, Sivas.
- MAYDA, Atilla Senih ve Dilek Akkuş (2003), “Ev Kadınlarına Yönelik Aile İçi Şiddet”, *Sağlık ve Toplum Dergisi*, Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı Yayınları, Yıl: 13, Sayı 4, Ekim-Aralık, 2003, s. 51–58.
- MICHEL, Andree, (19??), *Feminizm*, Çev: Şirin Tekeli, İletişim Yayınları Cep Üniversitesi, İstanbul.
- MILLETT, Kate, (1987), *Cinsel Politika*, Çev: Seçkin Selvi, 2. Baskı, Payel Yayınları, İstanbul.
- MICHAUD, Yves, (19??), *Şiddet*, Çev: Cem Muhtaroglu, İletişim Yayınları Cep Üniversitesi, İstanbul.
- Morçatı Kadın Sığınağı Vakfı, “Neler Yapıyoruz?”, <http://www.morcati.org.tr/neleryapiyoruz02.php>, 10.11.2009.
- OZANKAYA, Özer (2006), *Toplumbilim*, Genişletilmiş 8. Baskı, Cem Kültür Yayınları, İstanbul.
- ÖÇALAN, Muharrem, “Çocuk Algılamasında İmgelerin Önemi, Eğitimbilimsel Açından Çocuk Edebiyatında İmge Kullanımı”, http://www.turkoloji.cukurova.edu.tr/YENI%20TURK%20EDEBIYATI/muharrem_ocalan_cocuk_imge.pdf, 19.09.2009.
- ÖZBAY, Ferhunde (1984), “Kırsal Kesimde Toplumsal ve Ekonomik Yapı Değişimlerinin Aile İşlevlerine Yansıması”, Derleyen: Türküz Erden, *Türkiye’de Ailenin Değişimi*, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, İstanbul, s. 35- 68.

- ÖZBEK, Sinan (2009), “Matemsiz Ölümler: Namus Cinayetlerini Felsefi Bir Çözümleme Denemesi, *Felsefe Logos*, Yıl 13, Sayı 37, İstanbul, s. 13-19.
- ÖZBUDUN, Sibel (2009), “Kadın Cesetlerini Saymak...”, *İnsancıl*, Yıl 19, Mart 2009, s.24–29
- ÖZKALP, Enver (2005), *Sosyolojiye Giriş*, Ekin Kitabevi, Bursa.
- ÖZTUNALI KAYIR, Gülser (1996), Kadınlar ve Psikolojik Şiddet, *Evedeki Terör: Kadına Yönelik Şiddet*, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, s. 93–95
- SANDALCI, Fatma Savaş, “Çocuk Hakları ve Sosyal Hizmet Mesleği”, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/cocukhaklarishu.htm>, 23.09.2009.
- SAYIN, Önal (1990), *Ailenin Tolumdaki Yeri*, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- SAYIN, Önal (1994), *Sosyolojiye Giriş*, Üniversite Kitapları, İzmir.
- SCULLY, Diana (1994), *Tecavüz Cinsel Şiddeti Anlamak*, Çev: Şirin Tekeli ve Laplar Aytek, Metis Yayınları, İstanbul.
- SHÇEK (Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumu),“İstatistiklerle SHÇEK”, http://www.shcek.gov.tr/istatistik/2009_Eylul.asp, 30.11.2009.
- SİRMAN, Nükhet (2006), “Akrabalık, Siyaset ve Sevgi: Sömürge Sonrası Koşullarda Namus: Türkiye Örneği”, Der: Shahrzad Mojab, Nahlo Abdo, Çev: Güneş Kömürcüler, *Namus Adına Şiddet, Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 43-61.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (2000), *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları*, 2. Baskı, Ankara.
- TEPE, Harun (2009) “Şiddetsiz Bir Antropoloji Mümkün müdür: Şiddetin Antropolojik ve Etik Temelleri, *Felsefe Logos*, Yıl 13, Sayı 37, İstanbul, s. 129–140.
- TİMUÇİN, Afşar (2001), “Korkunun İktidarı”, *Felsefe Logos*, Yıl 4, Sayı 16, Aralık, İstanbul, s. 17-26
- TİMUR, Serim (1972), *Türkiye’de Aile Yapısı*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.

- TOPUZ, Hüseyin (2007), “Cumhuriyet Dönemi Ekonomisinde Tarımsal Yapının İncelenmesi 1923–1950”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, C.12, S.3, s.367-380, <http://iibf.sdu.edu.tr/dergi/files/2007-3-21.pdf>
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2009), *Rakamlar Ne Diyor?*, TÜİK Matbaası, Ankara
- Türk Dil Kurumu (TDK) Büyük Türkçe Sözlük ,“Şiddet”, <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=%FEiddet&ayn=tam>, 15.09.2009.
- UNICEF (2003), “Eğitimin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi, Türkiye 2003 http://www.unicef.org/turkey/gr/_ge21ja.html, 01.12.1009
- ÜNSAL, Artun (1996), “Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi”, *Cogito*, Sayı 6–7, Kış-Bahar, s. 29-36.
- VATANDAŞ, Celalettin (2003), *Aile ve Şiddet, Türkiye’de Eşler Arası Şiddet*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 58, Afyon.
- WALTERS, Margeret (2009), *Feminizm*, Dost Kitapevi, Ankara.
- WOLLSONECRAFT, Mary (2007), *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*, Çev: deniz Hakyemez, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- YALVAÇ, Mehmet (2000), *Aile Sosyolojisi, İkel Toplumdan Modern Topluma Aile*, Evin Ofset, Malatya.
- YILDIRIM, Aysel (1998), *Sıradan Şiddet: Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları*, Boyut Kitapları, İstanbul.
- YÖRÜKOĞLU, Atalay (1992), *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, 4. Baskı, Özgür Yayınları, İstanbul.

EKLER

EK 1: Anket Soruları

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI Yüksek Lisans Tez Çalışması

KADIN VE AİLE ARAŞTIRMASI

1- Yaşınız: 18–25 26–35 36–45 46–55 56 ve üzeri

2- Eşinizin yaşı: 18–25 26–35 36–45 46–55 56 ve üzeri

3- Öğrenim Durumunuz:

- Okuryazar değil
 Okuryazar
 İlkokul mezunu
 Ortaokul mezunu
 Lise mezunu
 Üniversite mezunu

Eşinizin Öğrenim Durumu:

- Okuryazar değil
 Okuryazar
 İlkokul mezunu
 Ortaokul mezunu
 Lise mezunu
 Üniversite mezunu

3- Medeni durumunuz: Evli Boşanmış

4- Evlilik yaşı: 18–25 26–35 36–45 46–55 56 ve üzeri

5- Eşinizin evlilik yaşı: 18–25 26–35 36–45 46–55 56 ve üzeri

6- Evlilik sayısı: 1 2 3 ve üzeri

7- Eşinizin evlilik sayısı: 1 2 3 ve üzeri

8- Evlilik süresi: 1–5 yıl 6–10 yıl 11–15 yıl 16–20 yıl 21 ve üzeri

9- Nikahlanma biçiminiz: Resmi nikah Dini nikah İki birden

10- Evlenme biçiminiz: Görücü usulü Arkadaşlık ederek Kaçarak Zorla

11- Çalışıyor musunuz? Evet Hayır

12- Eşiniz çalışıyor mu? Evet Hayır

13- Mesleğiniz:

- İşçi Ev Hanımı İşsiz Serbest Meslek
 Emekli Çiftçi Memur Avukat
 Sağlık Personeli Esnaf Öğretmen Polis Diğer

14- Eşinizin Mesleği:

- İşçi İşsiz Serbest Meslek

- Emekli Çiftçi Memur Avukat
 Sağlık Personeli Esnaf Öğretmen Polis Diğer

15- Çalışmanızı kim istedi? Ben Eşim Birlikte

16- Geliriniz (TL): 400–800 801–1500 1501–2000 2001–2500 2501 ve üzeri

17- Eşinizin Geliri(TL): 400–800 801–1500 1501–2000
 2001–2500 2501 ve üzeri

18- Çocuk sayısı: 0 1 2 3 4 ve üzeri

19- Evinizde aile üyelerinin dışında kimler yaşıyor?

- Kayınvalide Annem Babam Eşimin
kardeşi
 Kayınpeder Benim kardeşim Diğer Hiç kimse

20- Ailede kaç kişi çalışıyor? 0 1 2 3 4 ve üzeri

21- Ailenin toplam geliri: 400–800 801–1500 1501–2000
 2001–2500 2501 ve üzeri

22- En çok izlediğiniz TV programları:

- Dizi filmler
 Magazin-müzik programları
 Kadın kuşağı programları
 Filmler
 Haber- tartışma programları

23- İsteklerinizi, sorunlarınızı eşinizle konuşur musunuz?

- Hiçbir zaman Bazen Sık sık Her zaman

24- Eşinizi yeterince tanıyor musunuz?

- Evet Kararsızım Hayır

25- Evliliğinizden memnun musunuz?

- Evet Kararsızım Hayır

26- Evliliğin yürümesi için en önemli şey sizce nedir?

- Sevgi Saygı Ekonomik refah Sadakat Diğer

27- Evin reisi kim olmalıdır?

- Kadın Erkek Kararlar ortak alınmalı

28- Sizce bir erkek gerektiğinde karısını dövebilir mi?

- Evet Hayır

29- Eşiniz size karşı aşağıdaki davranışlarda bulundu mu? Evet ise;

- Sosyal hayatımı kısıtlar Kazandığım parayı alır
 Giyimimi beğenmez-karışır Arkadaşlarımla ilişkiye karışır

- Kendi ailemle görüşmemi kısıtlar
 Para vermez
 Bağırır
 İtti
 Tokat attı
 Saçımı çekti
 Öldürmekle tehdit etti
- Sürekli eleştirir-yaptığım şeyleri beğenmez
 Başkalarının yanında küçük düşürür
 Küfür etti
 Tekme attı
 Yumrukladı
 Eve kapattı
 Cinsel ilişkiye zorladı

30- Bu davranışlardan dolayı sağlık kuruluşuna gitmek zorunda kaldınız mı?

- Evet Hayır

31- Eşinizle yaşadığınız anlaşmazlıkların nedeni:

- Bir anlık öfke
 Ekonomik sıkıntılar
 Çocuklar
 Cinsel istekler
 Yaptığım şeyleri beğenmemesi
- Eşimin sözünü dinlememem
 Başkalarının etkisi
 İstenmeyen alışkanlıklar (Alkol-kumar vb)
 Çalışmak istemem
 Hiçbiri

32- Eşiniz size şiddet uyguladığında tepkiniz

- Yasal yollara başvurma
 Bağırıp etraftakilerin dikkatini çekme
 Karşılık verme
 Evi terk etme
 Sessiz kalma
 Boşanma

33- Yasal yollara başvurduğunuzda yetkililerin davranışları nasıldı?

- Barıştırmaya Suçlu gibi davranma İlgisiz davranma Çok anlayışlı davranma

34- Eşinizin sözlü ya da fiziksel olarak kötü davranışının sizden kaynaklandığını hiç düşündünüz mü?

- Evet Hayır

35- Evliliğinizi bitirmek ister miydiniz?

- Evet Kararsızım Hayır

36- (35. soru evet ise) Bunu yapmamanızın sebebi nedir?

- Aile desteğimin olamaması
 Ekonomik güçsüzlük
 Çocuklar
 Sorunlar olsa da katlanmam gerek
 Eşimden korkmam

37- Şiddetle ilgili yaşadıklarınızı kiminle paylaşırsınız?

- Annem
 Ailem
 Eşimin ailesi
 Arkadaşlarım
 Hiç kimse

38-Paylaştıklarınızın duruma ilişkin tepkisi nedir?

- Sabretmemi söylüyorlar

- Haberleri yok
- Bilmemezlikten geliyorlar
- Eşimi haklı buluyorlar
- Boşanmamı istiyorlar

39- Kendi ailenizden şiddet gördünüz mü?

- Hiçbir zaman Bazen Sık sık Her zaman

40- Anneniz babanızdan şiddet gördü mü?

- Hiçbir zaman Bazen Sık sık Her zaman

41- Eşiniz ailesinden şiddet gördü mü?

- Hiçbir zaman Bazen Sık sık Her zaman

42- Siz çocuklarınıza şiddet uyguluyor musunuz?

- Hiçbir zaman Bazen Sık sık Her zaman

43- Sizce çocuklara şiddet uygulanabilir mi?

- Gerektiğinde terbiye etmek için kullanılabilir
 Hayır
 Evet

44- Eşiniz çocuklarınıza şiddet uyguluyor mu?

- Hiçbir zaman Bazen Sık sık Her zaman

45- Eşinizden korkuyor musunuz?

- Hiçbir zaman Bazen Sık sık Her zaman

46- Kadın Sığınma Evleri ya da Kadın Konuk Evlerini hiç duydunuz mu?

- Evet Hayır

ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı 17.04.1981 yılında İzmit'te doğmuştur. İlköğretim ve ortaöğretime Kocaeli'nde devam etmiştir. Lisans eğitimi 2000-2004 yılları arasında Sakarya Üniversitesi Sosyoloji bölümünde tamamlamıştır. Halen Adıyaman Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.